

EGYHÁZFÓRUM

Keresztény közéleti – kulturális folyóirat

Önbecsülés

A politika cikkcakkjai

Ökumené – négy milliő vallás országában

Szociális reformmozgalmak Magyarországon

Tartalom

EGYHÁZFORUM

Keresztény közéleti-kulturális folyóirat

SÚLYPONT

- Hafenscher Károly:*
Bizalommal a jövő felé 3
- Aszalós János:*
Ökumené – négymillió vallás országában 5
- Pásztor János:*
Egyház és misszió – ma? 9
- Nagypál Szabolcs:*
Egy kis tavasz:
a Békés Gellért Ökumenikus Intézet 15

MODELLEK

- HÁLÓ, a magyar katolikus
közösségek közép-európai hálója 16

KÖRNYEZET

- Borhidi Attila:*
Hűség a természethez 18

EGYHÁZ – TÁRSADALOM

- Mihályi Gilbert O. Praem.:*
Az egyház társadalmi tanítása VIII. 21
- Kecskés Aranka:*
Keresztény nők Európa jövőjéért 24
- Gáspár Csaba László:*
Kis mozdulatok és a mindenség 25

FÓRUM

- Kamarás István:*
Egy furcsa kiáltvány margójára 26
- Forintos György:*
A politika cikkcakkjai,
a születés és katarzis kínjai 27
- Molnár Pál:*
Médiaerőszak 29

LELKISÉG

- Midling Andrea:*
Az önbecsülés kiskatéja 31
- Stefan Hofer S.J.:*
A nagy számárfal,
avagy mit hoz a jövő? 31

RECENZIO

- Korzenszky Richárd: „Légy áldott...” 32

AKI ÜZEN: HENRI BOULAD

- Ha az igazság nem élet, akkor semmi 33

OLVASÓI LEVELEK

34

Megjelenik évente hatszor

Egy szám ára: 300 Ft

Évi előfizetési díj: 1500 Ft

A folyóirat megrendelhető a kiadó címén, vagy
megvásárolható a hírlapárusoknál

Alapítók:

Paul M. Zulehner és Wildmann János

Kiadó:

Egyházforum Alapítvány

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

7635 Pécs, Sólyom dűlő 13.

Telefon: (72) 213-454

Honlap: www.egyhazforum.hu

A szerkesztőbizottság tagjai:

Buday Kornélia

Deme Tamás

Dergezné Fazekas Orsolya

Midling Andrea

Rippl Dóra

Wildmann János (főszerkesztő)

E-mail: wildmann@elender.hu

Wolf Judit

Bankszámla:

OTP Bank Rt. Budapest, József körút 33.

11708001-20523716

Nyomdai munkák:

Molnár Nyomda és Kiadó Kft.

Pécs, Légszeszgyár u. 28.

ISSN 1215-0630

Olvasóink leveleit a szerkesztőség címére kérjük.

Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül
a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Nem kért kéziratokat nem őrzünk meg
és csak kérésre küldünk vissza.

Címlap: Jean Raoux: Hölgy a tükör előtt (1720)

A Kárpát-medencei Háló (ld. a Modellek rovatot) 2002 augusztusában Zánkán szervezett nagytábort, amelyen kb. 1500 fő vett részt. A programok egy része közösen, egy része a tizenévesek, a huszonévesek és a harminc fölöttiek altáborában zajlott. Az "Egyházat alkotunk" felnőtt altáborban az egyház missziós, közösségi, ökumenikus jellegéről és társadalmi elkötelezettségéről volt szó. Jelen számunk súlypontjához az ökumené és misszió témában elhangzott előadások közül választottunk ki hármat (Várszegi Asztrik pannonhalmi főapát referátumának egy bővebb változatát előző számunkban közöltük), amelyeket a Békés Gellért Ökumenikus Intézet bemutatásával egészítünk ki.

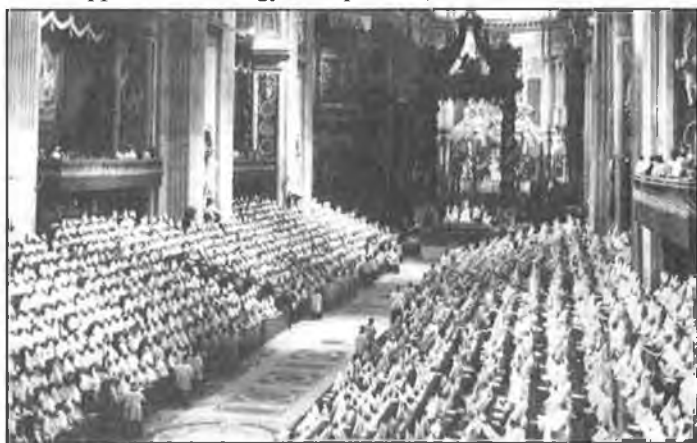
Hafenscher Károly¹

Bizalommal a jövő felé

*Különbségek vannak a szolgálatban,
de ugyanaz az Úr. (1 Kor 12, 5)*

Milyennek képzeljük az egyházat a 21. században? Ökumenikusnak! Így hangzott a kérdés és a válasz az első programtervezetben. A szervezők négy felelet között missziós, közösségi, társadalmilag elkötelezettnek, ezt is megemlítték, mint az útkeresés egyik meghatározását: ökumenikusnak.

Kétségtelenül a négy válasz összefügg és nekünk is csak kontextuálisan szabad gondolkodnunk. Vízióról van tehát szó, arról, hogy a század, sőt ezredforduló után milyennek szeretnénk megrajzolni az egyházat, helyét és szolgálatát, fókuszolva a Kárpát-medence magyarságára. Természetesen idetartozik az egyház és kultúra kérdése is, valamint az európai, sőt globális háttér. Tulajdonképpen röviden elemeznünk kellene a 18., 19., 20. század egyházképét is, de erre idő hiányában most kitérni nem tudunk (joezefinista, posztjoezefinista, keresztény kurzusú, szocializmusban helyét kereső vagy annak éppen ellenálló egyházképek stb.). Mi a II. Vatikáni Zsinat

A II. Vatikáni zsinat – Utat mutatott

(VZs) világegyház képével foglalkozunk, és ebből vetítünk előre valamit a holnap egyházára vonatkozóan. Hogy mennyire hatotta át a zsinati egyházkép a magyar római katolikus egyházat, éppen ökumenikus vonatkozásban, lehet vitatott kérdés, de számomra adottság és feladat egyszerre.

Jézus az idők Ura

Jövőbe tekintésünket, amennyire vakai szemünktől telik, meghatározza az a tudat, hogy az egyház jövője és a jövő század történelme sincs a mi kezünkben: közös Urunk, Jézus Krisztus az Ura az időnek is (Dominus temporis), ahogy Ura a szombatnapnak és hétköznapijainknak, Ura a törvénynek, Ura a templomnak és egyháznak is. A mi szerepünket az a komplementáris jézusi látás határozza meg, hogy egyfelől szabad terveznünk, mint a hadba induló királynak vagy toronyépítőnek, másfelől tudni kell józanon, hogy bármikor

visszakérhetik lelkünket, életünket, mint a bolond gazdagnak szóló üzenet, figyelmeztet minket is. Így lépek túl azon a vitán, ami a Vigiliában zajlott, éppen 12 évvel ezelőtt Aszalós János: Milyen egyházat akarunk? című írásának nyomán. Az ellenvetés akkor úgy szólt: a döntő az, hogy milyen egyházat akar Jézus Krisztus. A komplementáris jézusi látás segíthet megoldani ezt a dilemmát. Az egyház creatura dei, a Spiritus Creator teremtménye. Ő hívja össze, gyűjti, megvilágosítja és az igaz hitben megtartja népét, így tanítja Luther a Kiskáté magyarázatában. Az egyházzal lehetnek vízióink, álmaink, de sohasem felejthetjük, hogy az egyház sorsa végső soron nincs a mi kezünkben.

Urunk akarata az egyház

Ebben az egyházban figyelünk ma egy olyan jelenségre, ami a 20. században a mögöttünk levő évszázadban a legnagyobb egyháztörténeti eseménynek mondható, és aminek a folytatását várjuk, reméljük az előttünk lévő évszázadokban is. Nevezzük ökumenének, ökumenizmusnak, keresztények egységtörekvésének, végeredményben ugyanarról van szó: Krisztus Lelke fényszórójába került a Jézus végrendeletében, főpapi imádságban rögzített akarata: „mindnyájan egy legyenek..., hogy elhiggye a világ, az Atya küldött engem”. Ismételhetem a ma gyakran hangoztatott sémát: az első évezred a viszonylagos egység évezrede volt (még Kelet és Nyugat kereszténysége sem vált szét), a második évezred a szakadások évezrede volt (kelet-nyugati szkizma, reformációs, ellenreformációs törekvések, unitusok létrejötte, protestánsok sok ágra szakadozása, anglikánok és ortodoxok között is létrejött szakadások kora), a harmadik évezred viszont a keresztények egymásra találásának évezrede lehet – Deo volente. Bizonyos egységmodelleken túl vagyunk. Nem várunk strukturális szervezeti, jogi, abszorpciós vagy akár konciliáris egységet, hanem annak felismerését és széleskörű elismerését kívánjuk, hogy különböző felekezetben élőket több köt össze, mint ami szétválaszt, hogy ugyanabban a Krisztusban hiszünk, aki Urunk, Megváltónk és Istenünk. A Szentháromság formulát el tudjuk fogadni, a Szentírást alapirratnak tekintjük, ami a tradícióval együtt drága kincsünk és nem utolsósorban, hogy római katolikus-protestáns relációban háromszor annyit voltunk együtt, mint amennyit különválásunk után jegyzünk (1500+500 év), vagyis valljuk az egyház kétezer éves kontinuitását, apostoliságát, szentségét, lényegi egységét, katolicitását, valljuk a II. Vatikáni Zsinattal (Unitatis Redintegratio /UR/ – Határozat az Ökumenizmusról, (Előszó) „az egység előállítását előmozdítani az összes keresztények között egyik fő célja volt a II. Vatikáni egyetemes zsinatnak. Krisztus Urunk csak egyetlen egyházat alapított, mégis több keresztény közösség igényli az emberektől, hogy elismerjék, mint

¹ A szerző evangélikus lelkész és teológiai tanár.

Jézus Krisztus igazi örökségét. Valamennyien az Úr tanítványának vallják magukat, de különbözőképpen vélekednek, és külön utakon járnak, mintha maga Krisztus lenne megosztva. Ez a megosztottság kétségkívül ellene mond Krisztus akaratának, botránkoztatja a világot és károsítja a legszentebb ügyet, az evangélium hirdetését minden embernek”.

Az idézet a II. VZs témánkban legjelentősebb dekrétumának bevezetése és az elmúlt évszázad egyik legnagyobb egyháztörténeti eseményének gyümölcse. A másik egyháztörténeti jelentőségű esemény az Egyházak Világtanácsa (EVT) megalakulása volt Amszterdamban, 1948-ban. Mindkét esemény, most már tudjuk, hogy meghatározó jelentőségű volt, gondolkodásunkat, magatartásunkat változtatta meg, különböző felekezetekben és maradandóan.

Hogyan állunk ma?

Jobban állunk, mint fiatalságom idején (pl. az 1938-as Eucharisztikus Kongresszus idején), de még mindig rosszabbul, mint Jézus Krisztus Urunk akarja. Benne ugyan felfedeztük egységünk alapját, forrását és mozgatóját, de ennek a felfedezésnek nem vontuk le minden következményét. Már ott tartunk, hogy különböző formában, de megbékélt, kiengesztelődött különbségek egységében élhetünk, felekezeti identitásunkat megőrizhetjük, nyitottak lehetünk egymás felé, és boldogan vallhatjuk századok vitái és harcai után: *mégis csak testvérek vagyunk*. Húzódnak árkok és falak közöttünk, mégis felismertük: ugyanahhoz a családnak tartozunk. 1961-ben Berlinben felhúzták a hírhedt berlini falat, a következő év első Kirchentagját (egyházi napok) ilyen mottóval tartották: *Wir sind doch Brüder... (mégis fivérek vagyunk)*. Hálás és boldog vagyok, hogy a 20. században születtem, életem javarészt benne éltem, és az új évszázadban a nyert reménységgel tölthetem idős koromat. Számomra az ökumené experimentális valóság. 76 évemből 54-et ebben az elkötelezettségben éltem.

Hogyan kerülök ide?

Ez magyarázza, hogy kerülök ide most mint az ökumenizmus egyik magyar veteránja. 1948-ban, 54 évvel ezelőtt kaptam ösztöndíjat az EVT-től az USA-ba, Gettysburg-be. Az Újvilágban valóban új világ tárult elém, a felekezetek dzsungelében átéltem, hogy nem csak evangélikusok vannak a világon. Az egykori fásori diák, mindkét oldalon

VI. Pál pápa Ramsey canterbury érsekkel – Komoly párbeszéd

evangélikus családból származó fiatal máshogyan kezdte látni a világot, az egyházat, mint azelőtt. Itthoni szolgálatom is gyülekezeti lelkesítői szolgálat és ökumenikus szolgálat volt. 1957-től a világgyűlések (Minneapolis, Dar es Salaam, Stavanger, Monrovia, Madagaszkár stb.) jelentették az ökumenével való világméretű kapcsolatot, majd az 1969-es Lutheránus Világszövetség (LVSz) ösztöndíja a skandináv kereszténységgel való megismerkedést. Evangélikus és Református Teológián tanítottam, szerkesztettem a Lelkipásztort, a Credot, 11 évig voltam tagja a LVSz-Római Katolikus Közös Bizottságának, sok kapcsolatom alakult ki református, de főleg római katolikus testvérekkel Pannonhalmán, Egerben, Esztergomban, Kalocsán, Szegeden. A római katolikus sajtónak nemcsak olvasója,

de gyakran írója is voltam (Vigília, Távlatok, Teológia, Új Ember, Új Város stb.).

Az UNESCO Magyar Médiabizottságában is egyházi újságíróként tevékenykedhettem. Személyi kapcsolataim egyre szélesedtek, Szennay főpát úr, Szabó Ferenc és Nemeshegyi Péter jezsuita atyák, az áldott emlékű bencés Békés Gellért gyakorlatban is testvérem lett. Úgynevezett magas szinten és gyülekezeti szinten teológusok és laikusok között kivételesen jó helyzetben voltam az elmúlt fél évszázadban. Fel sem sorolom azokat a helyeket, ahol az ökumené ügyében szolgáltam. Ezt értem experimentális ökumenizmusnak.

Meghatározások

Érdekes végiggondolnunk néhány meghatározást az ökumenizmus kapcsolatban. Az UR-tól kezdve a lexikonokig.

A Rahner-féle Teológiai Kiszótár (1980) szerint az ökumenikus mozgalom elsősorban igazi dialógus. Ebben a dialógusban az egyházak kölcsönösen tájékoztatják egymást tanrendszerükről és életükről, egymás megértésére töreksenek, gondolataikat kicserélik, lefordítják, a másik nyelvére és gondolkodásformájába, megkísérik kiküszöbölni a lehetséges félreértéseket, és mozgósítanak a közös cselekvésre. A kölcsönös türelmetlenség felszámolása az ökumené célja. A lényeges kérdésekben való közös meggyőződésre jutás az alapvető szándék.

A Kránitz-féle Teológiai kulcsfogalmak szótára (2001) sub verbo ökumenizmus ezt írja: „A teológiai szóhasználatban azon keresztények egységmozgalmát értik, akik elfogadják Jézus Krisztust Úrnak, Megváltónak, és a Szentlélektől indítva imádság és párbeszéd révén azoknak a falaknak a lebontásán fáradoznak, amelyek még mindig megosztják Krisztus egyházát. Ez a szótár részletesen hivatkozik az enciklikákra, pápai kijelentésekre (132.f. old.).

A Vallástörténeti Kislexikon (1986) az ökumenikus mozgalmat a protestáns egyházak kezdeményezésére létrejött mozgalomnak tartja, a különböző hitelvek alapján álló felekezetek és keresztények együttműködésére törekszik, háttérben a szekularizáció felszámolására irányuló törekvés áll. A protestáns és katolikus egyházak közös politikai, társadalmi és béke akciói megszervezése a mozgató rugó.

Különböző vélemények között érdemes kölcsönösen tisztázni, mit vallanak kívülállók az ökumenéről.

Új századunk elején többen megkérdőjelezték a jövőjét, azzal, hogy már túl vagyunk érdekességén, lerágott csont, jövője nincs. Mi Jézus Krisztus akaratából valónak tekintjük, az Apostolok Cselekedeteiben található Gamaliel bölcs tanácsát: ha emberektől van, eltűnik, ha Istentől, úgy hiába harcolunk ellene. Mutatis mutandis, ezt az ökumenizmusra is elmondhatjuk.

II. János Pál pápa gyakran emlékeztet arra, hogy az ökumenizmus szíve az imádság (anamnézis és epiklézis). Valóban a főpapi imádságtól kezdve a mai közös imaheti alkalmakig az imádság döntő tényező az ökumenizmusban.

Ma gyakran beszélnek alulról jövő kezdeményezésről és felülről való vezetésről. Szerintünk a kettő összetartozik. Feladatunk a jövőben is a Krisztusban adott egység felfedezése, tanúságtételünk hi-telessé tétele, hogy szavunkra higgyen a világ.

Nem feledjük, hogy lényeges megkülönböztetnünk az ökumenizmust és a világvallásokkal folytatott párbeszédet. Az előbbi faladata az egység, az utóbbié a békesség megteremtése. Nekünk protestánsoknak is sokat segít a II. VZs két különböző irata: az UR és a Nostra Aetate (NA – Nyilatkozat a nem-keresztény vallásokról).

Motiváló erőként a reménység hangsúlyozása holnapra és az örökrele nézve egyaránt fontos. Élő reménység és égő türelem kell az ökumené munkájában. Fekvésük idején is illúziók nélküli reménységgel tekintünk a holnapra.

Kölcsönös gazdagodás

Az ökumenizmus gyümölcse a kölcsönös gazdagodás. Egymás kincseinek kiegészítése. Az ortodoxtól a gazdag liturgiát, a rómaiaktól a szentségekkel való élés jelentőségét, a protestánsoktól az igehirdetés, az evangélium hirdetésének fontosságát lehet tanulni, idetartozik a Szentírás megbecsülése és különböző megközelítése. A felekezeteknek el kell jutni arra a testvéri viszonyra, amiben már tanácsolni is lehet a másikat.

A magyar helyzet

Külön téma a magyar ökumené helyzete a Kárpát-medencében. Magyarország az ellenreformáció ideje óta római katolikus jellegű ország volt. Ha a statisztikai adatok változtak is, ez a háttér nem változott. Ugyanakkor tudjuk, hogy a romániai magyaroknak más problémáik vannak (a helyi ortodox egyházak), mint a szlovákiai magyaroknak az ökumené terén is. A délvidéki magyar kereszténység jellege más (horvát, szerb, szlovén háttér), mint a többi régióé.

A számarány kérdése szintén égető: tömb-magyarorságról, kisebbségi szórványhelyzetről van-e szó. Szinte áttekinthetetlen és röviden definiálhatatlan a Kárpát-medence ökumenikus képe. Magyarország mai határain belül a legnépesebb egyház a római katolikus, mintegy tízévi késéssel jutott a II. VZs szelleméhez, mint egykor az I. VZs iratainak egy része csak évtizedek múltán jutott el Magyarországra. Problémát jelent sokhelyütt az ökumené személyhez kötöttsége is. Míg az egyik püspök kényszerű engedelmességéből ökumenikus, úgy a másik szíve szerint az. A lelkeségi mozgalmak gomba módra szaporodnak, de csaknem 100%-ban bennmaradtak az egyház keretei között. Van közös Miatyánk, Credo-szövegünk, az imahét csaknem mindenütt bevezetésre került, a sajtóban egymásról rosszat lehetőleg nem írunk, a hittankönyvekből kikerültek a másik felekezetet dezavualó részek. A világkereszténység jelentős eseményei (konferenciák, egyezmények, hírek a hétköznapi életéről stb.), a pápa személyének varázsa, a beteg is, öreg is szolgáló,

betegségében, gyengeségében is erős pápa a protestánsok körében is népszerűségnek örvend.

A jövő

Protestáns részről a jövőre nézve három veszélyt különösen is érzékelünk:

1. Eufórikus hangulat, a triumfalista mentalitás, a „győz az egyház” képlet, a fontoskodás, mégis látóterünkbe kerül. Az újra „pompázó” egyházi elit kialakulása ma anakronizmus is. Azzal fenyeget, hogy Európa egyik vallási rezervátuma leszünk.

2. A juridizmus: a jogászai szemlélet elhatalmasodása, a Codex Iuris Canonici túlhangsúlyozása a mi számunkra elfogadhatatlan. Noha Erdő Péter püspök, a CIC fordítója a II. VZs hatásának tartja, hogy az egyházjogban is minden üdvösségünket szolgálja, a gyakorlatban úgy érezzük, túlhangsúlyozott az egyházjog és a struktúra kérdéseinek befolyása.

3. Klerikalizmus fenyeget még a protestáns egyházakban is. A II. VZs után ugyan van szerepe a laikusságnak a római egyházban is, mégis a papoké az egyház, tartják sokan, és a laikusok másodrendű tagok az Isten népében. Közép-Európában, római katolikus és ortodox történelmi háttérrel, a protestánsok is a klerikalizmus képletében tekintenek az egyházra. Az ökumené nem csupán püspökök, vezető lelkészek vagy teológusok ügye, hanem a populus die, az Isten népe teljességéé.

Reménységgel a jövő felé

Nehézségeket is, fékezéseket is számba véve, mégis reménységgel nézünk a 21. század ökumenikus tudatú egyházának az útja elé. Reméljük, hogy az ökumené nem csontosodik meg, nem válik intézménnyé, hanem funkcionális szerepét komolyan véve, biztos segítséget jelent a különböző felekezeteknek, hogy elhiggye a világ, Jézus Krisztus az Atya küldötte. Bebizonyosodott, hogy a jubileumi kétezredik év nagy ökumenikus fáradalmi elsietett és eltúlzott illúziók voltak, de reménységünket nem adjuk fel és eddigi eredményeinket tekintünk bizalommal nézünk a jövő elé.

Aszalós János¹

Ökumené – négymillió vallás országában

Ebben a gondolatmenetben az ökumenikus törekvéseknek egy elhanyagolt ösvényére kívánunk rámutatni. Olyan ösvényre, melynek szélessége napról napra bővül, bár hivatalos szinten mégis úgy tekintjük, mintha nem létezne. Az egyház mindennapi életében azonban ezen az ösvényen – burkolat és útjelzés nélküli országútnak is nevezhetnénk – évtizedek óta igen nagy forgalom bonyolódik.

1 A szerző eredetileg szerzetes szeretett volna lenni (ciszter), de a szerzetesrendek 1950-es feloszlatása miatt terve megghiúsult. Teológiai tanulmányai után 1952-ben munkaszolgálatos, majd fölveszik a szegedi tudományegyetem matematika-fizika szakára. Az 56-os forradalom után börtönbe zárják, majd segéd munkásként dolgozik, míg illegális egyházi kiscsoportok szervezése és vezetése miatt ismét börtönbe nem kerül. 1964-ben szabadul. Megnősül, négy gyermekre születik. Számítástechnikus lesz, az elméletibb mesterséges intelligencia-kutatásban vesz részt. Több vallási jellegű szervezet aktív tagja.

2 L. a II. Vatikáni Zsinat dekrétumát: Unitatis Redintegratio-t. - Az ökumené hazánkban talán legteljesebb és általánosan elfogadott megfogalmazását Békés Gellért OSB könyveiben – elsősorban a „Krisztusban mindnyájan egy” -ben (Bencés kiadó, 1993.) találhatjuk.

3 Ezt a fogalmat – tudásunk szerint - Tomka Miklós vallásszociológus dolgozta ki, ill. alkalmazta hazai viszonylatban, l. Tomka Miklós (1) és (2)3. Az 1995-ös, MKPK által kezdeményezett vallásszociológiai felmérés szerint a felnőtt lakosságnak több mint 50%-a tartozik ebbe a kategóriába. - A kifejezésnek ortodox értelmezése is lehet. A leghivatalosabb ortodoxia is megengedi, sőt megköveteli, hogy mindenki egy bizonyos határon belül a „maga módján” legyen krisztus-hívó, a Szentlélek életet, tehát különbözőségeket is inspiráló ereje folytán.

A múlt távlatára visszatekintve is úgy tűnik, mintha évszázadok óta ott kanyarogna az ökumené klasszikus útja mellett².

A „maguk módján”³ keresztények „magánvallásairól” van szó. Most értjük meg az előadás címét: a négymillió „vallás” létét a hazai szociológiai kutatások állapították meg vitathatatlan bizonyossággal, bár a „vallásosság” fogalmának meglehetősen fellazítása

mellett. Mert igaz ugyan, hogy az utóbbi évek statisztikai felmérései és becslései szerint a felnőtt lakosoknak több mint a fele tartozik ebbe a kategóriába (kb. négymillió ember), mégis a legutóbbi népszámlálás fokozatos átmenetet, többé-kevésbé erős kötődés sejtet az egyes történeti vallásokhoz, a „maguk módján” vallásos hívők nagy részéről.

Vallásosak a maguk módján – Hol kelnek át?

A „magánvallások” elterjedésének aktuális okait, indokait itt nem részletezzük. Ezekre a kérdésekre többféle megközelítésben Tomka Miklósnál (1,2)-ben⁴ és Karl Rahnernél⁵ találhatuk feleletet. Még mélyebben árnyalja a képet Tomka egy pannonthalmi előadásában⁶, Hans J. Höhn⁷ és Hans Gasper⁸, továbbá a szerző a gráci, az 1977-es ökumenikus Európa-találkozó egyik leírásában⁹. Mi ebből a halmazból csak a szekularizáció, az individualizáció, a klerikalizmus és a társadalmi és kulturális pluralizmus jelenségeire, valamint a „nagy narrációk” szétesésének posztmodern, kissé bizonytalan körvonalú koncepciójára hívjuk fel a figyelmet.

Előljáróban megjelöljük ezeknek a „magánvallásoknak” kiemelkedőbb sajátosságait, a teljesség és a szigorúan tudományos behatárolás igénye nélkül.

1. Sajátosságok

a) A „maga módján” vallásos ember egy meghatározott, történetileg kialakult, „kodifikált” valláshoz viszonyítva hordozza ezt a jelzőt, rendszerint ahhoz, melyben életének egy előző szakaszában tartozott (ezt nevezzük itt *bölcső-vallásnak*), vagy melyhez a jelen életszakaszában viszonyítja magát, annak vonzáskörzetében él, ám

a szoros és teljes kapcsolódás kizárásával.

b) A távolságot négyféle paraméter jellemzi: a *hitvallásbeli* (dogmatikus), a *magatartásbeli* (életviteli, erkölcsi), a *közösségi* és az *egyházfegyelmi* paraméterek. Egy-egy ember akár mindegyik paraméter szerint is lehet a „maga módján” vallásos¹⁰. A fenti paraméterek értéke folyamatosan változhat, az idő és az egyes élethelyzetek függvényében. Egy életen át minden ember hatalmas és különös alakú utat járhat be ebben a négydimenziós „vallási térben”. Vegyük észre továbbá, hogy ez a többség igen nagy mobilitást mutat: tömegek távolodnak folyamatosan egyházukból, de ugyancsak tömegek vándorolnak vagy figyelnek visszafelé; a váltás egy személyt tekintve is nagyon függ a pillanatnyi szituációtól, környezettől, esetleg hangulattól, érdektől, érdeklődéstől stb.

c) Ha csoportosítani kell a szóban forgó embereket, akkor a vallási koordinátáik és mozgásuk szempontjából a *közeledők*, a *távolodók*, a *küszöbblakók*, az „ágyrajárók” és a *bentlakók* csoportját lehet elkülöníteni. Némely magyarázatot igényel a két utóbbi kategória. „Ágyrajáráson” valamelyik egyházi közösséghez, ill. valláshoz szorosan kötődő identitástudatot értünk, a hitvallás, egyházfegyelmem, a morális előírásoktól való kisebb-nagyobb, ám tudatos távolságtartás mellett. A „bentlakók” azok, akik saját megítélésük alapján szorosan kötődnek ugyan egyházukhoz, de a külső szemlélő ennek ellenkezőjét észleli. (Pl. vadházasságban élnek, de ezt nem tekintik vétkes állapotnak. Egyébként a saját megítélésük szerint az „egyházuk előírásai szerint” élő hívők – jelentős részben – egy különleges, fiktív „vallási röntgenkészülék” képernyőjén elképesztő távolságot mutathatnak a normál szolgáló centrumponthoz képest.) – A leggyakrabban tudatosuló, ám azonnal rehabilitálható távolságot az erkölcsi paraméter mutathatja, a bűn kategóriájába eső deficit tekintetében, melyet a hívő a bűnbánat útján megszüntethet.

d) A „maga módján” vallásos ember találkozhat olyan társakkal, akik a vallási térben az ő pontjához közel vannak, vagy ahhoz közelítenek. Ezek egy „*spirituális tömegvonzás*” hatására új vallási közösséggé alakulhatnak, melyet idővel egy új, kodifikálható szabályrendszer vagy egy karizmatikus egyéniség szervez új vallássá, akár formális, akár informális értelemben. A sok magán-vallásból így új formációk alakulnak ki: ez az eretnekségek, új vallások, szekták születésének egyik alapvető mechanizmusa.

e) Az ökumenikus mozgalmak számon tartott történetében fontos jellegzetesség, hogy a közeledés mindig világos határvonalak mentén valósul meg, ill. a távolságtartás itt rögződik. Mindez lényegileg két szinten, a hivatalos egyházvezetők és a hívek közötti bázisszinten zajlik le. A „maguk módján” vallásosak esetében azonban ez a szabály nem érvényesül, vagy a helyzet csak nehezen tisztázható.

f) A bölcső-vallástól való eltávolodás okai a legtöbb esetben

4 Tomka Miklós (1): *Csak katolikusoknak*, Corvinus, 1995, 145-146, 151-155 o. (Tomka Miklós a fogalmat itt a politikai hovatartozás vonatkozásában használja.)

Tomka Miklós (2): *Magyar katolicizmus*, OLI 1991, Hívek, egyházszervezet, közvélemény. Sokatmondó a 23. oldalon található 24.3 tábla.

5 Karl Rahner: *Egyházreform*. Egyházforum, 1994., 1. ebben az ökumenikus egyházról és a bázisra épülő egyházról szóló gondolatmeneteket a 80-94 oldalakon.

6 Tomka Miklós: „Keresztény Magyarország vagy missziós terület”, in „*Quo Vadis Domine?*”, a Magyar Pax Romana Forum 39. Kongresszusa, Pannonthalma, 1998.

7 Hans Joachim Höhn: „Nyomkeresés” – Keresztény identitás és vallási pluralizmus. In Helmut Renöckl – Blankenstein Miklós: *Az új vallásosság*, Corvinus, 2000, 53-65 o.

8 Hans Gasper: Európa „vallási piaca”. In Helmut Renöckl – Blankenstein Miklós, 15-28 o.

9 Aszalós János: Mi van a grazi csomagban? In Egyházforum 97/3, különösen az 52-54.

10 A „maga módján” vallásosság nem föltétlenül jelenti azt, hogy ebbe a kategóriába tartozó hívek között nincsenek rendszeres templomjárók. A távolságuk az említett, egyéb paraméterekkel is mérhető. Kérdés továbbá, hogy ezt a kategóriát pusztán a saját elbírálás vagy valamilyen „objektív” mérce vagy fórum döntése szerint célszerű-e jellemezni. Jogos vitatéma az is, hogy az egyházhoz való tartozás kérdését a legősibb és eredeti, ill. annak vélt jézusi hagyomány alapján, vagy a kétezzer éves történelem-formálta tan-, jog- és magatartásrendszer kanonizált szövegei alapján közelítsük-e meg.

érzelmi, s ilyen esetben nehezen verbalizálhatóak. Az individualitás igénye ugyanis a vallás területén az öndefiníció felé hajlítja a hívő embert; a szekularizációs nyomás pedig a vallási öndefiníciót a transzcendens „másvilág” felé fordítja, mely inkább az érzelmi, mint az értelmi megalapozottságú identitástudatnak kedvez. Ezért az ilyen vallásosság útja az egyéni, érzelmi töltetű misztika felé szélesedik.

A fenti, sarkosan megfogalmazott megállapítások előterében kérdésessé válhat, hogy célként tűzhetjük-e ki a „maguk módján” vallásosakkal az ökumenikus párbeszédet, ill. magát az ökumenét?

Úgy tűnik, hogy nem. Az „ökumené” fogalma nehezen enged utat ilyen kiterjesztésnek. Egy ember nem alkothat szoros értelemben vett egyházat, nem képviselhet kodifikált vallást (bár „hitvallással” természetesen rendelkezhet), rendszerint kétféle okból. Egyrészt állásfoglalását gyakran egy alap-vallással szemben alakítja ki, ami homályba borítja az egyetértés területeit; – másrészt állásfoglalása (általában) mozgásban van. Az ökumenikus párbeszéd klasszikus formái (teológiai viták) itt legtöbbször létre sem jönnek vagy kudarcba fulladnak a teológiai és egyéb fogalmak tisztázatlansága miatt. Külön nehézséget okoz, ha valakinél a magán-valláshoz való tartozás nem tudatos; ilyenkor inkább belső misszióról kell beszélnünk.

Most mégis megkíséreljük az ökumené fogalmának kiterjesztését legitimálni erre a hívőcsoportra is (2), majd rövid ismertetésekkel bemutatunk néhány javasolt, sok esetben bevált stratégiát az ökumenének erre a frontszakaszára (3). Mondanivalónk a magyar helyzetre és a katolikus egyházra korlátozódik.

2. Az ökumené fogalmának bővítése

Az így értelmezett ökumené keresése szempontjából alig becsülhető túl az a tény, hogy korunk szellemi áramlatai, a társadalom és az egyház állapota különösen kedveznek az individualizációs vallási törekvéseknek. (Például, nincs ellen-törvény, nincs társadalmi ellen-kényszer. Az egyházak nyelvezete – beleértve a szimbolikus és a zenei nyelvezetet is – a hívek nagy része számára nehezen érthető és befogadható. Korunk felvetette számtalan kihívás sok esetben értetlen fülekre vagy kemény elutasításra talál az egyházi hivatalszólók részéről, s a dialógus monológgá szűkül. A tekintély tisztelete – más vonatkozásban is – a mélypontra áll. Mindezzel szemben azonban tapasztalható egy látens, de elemi igény egyfajta „otthon” keresésére vagy megteremtésére az egyéni és a közösségi élet minden szintjén, melyet az egyház általában nem tud biztosítani, tradicionális és legitimált szokásai, a spiritualitás viszonylag szűk választéka, az (egyébként gyönyörű) liturgia kulturális távolsága és több egyéb tényező miatt, melyeket itt jelzésszerűen sem érintünk. Az európai civilizáció területén nem észlelhető, hogy a történelmi egyházak – néhány kivételes helytől vagy esettől eltekintve – átütő kultúra- és közösségteremtő erővel rendelkezzenek.

Mindezek mellett meggyőződésünk, hogy az otthonosságnak optimális környezetét (a természetes családokon kívül) a vallási közösségek mégis képesek és hivatottak is biztosítani – természetesen nem kis áldozat és szemléletváltás árán. Sőt: a nagy tömegek számára, ahol a legváltozatosabb vallási modulációk érintkeznek, a keresztény s ezen belül az egyetemességet nevében is hordozó katolicizmus (lenne) alkalmas olyan spirituális teret létrehozni, melyen belül a széttartó magánvallás-hívők is megtalálnák a fészük-

ket, de ugyanakkor nem kellene feladniok saját terük kétes, de megszokott biztonságát.

Állítjuk – hipotetikusán ugyan – hogy az „egy, szent, katolikus (=egyetemes), apostoli anyaszentegyház” ma potenciálisan a legszélesebb pluralitást képes – Krisztushoz minden tekintetben hűsége – biztosítani, s nemcsak a vallási hovatartozás tekintetében, hanem az emberi együttélés (művelődés, oktatás, egészségügy, szociális kérdések, nevelés, szórakozás, közösségi igények, politika) számtalan területén is. Apokaliptikus optikával: a jövő társadalmá = a jövő egyháza. (Érdemes lenne ennek az állításnak a megfordítását is megvizsgálni.)

Ma mégis tömegek tolonganak az ezotéria s a vallási szinkretizmus inkább szeparáló svédasztala körül. Úgy sejtjük azonban, hogy ennek a divathullámnak tekintendő jelenségnek évei (évtizedei?) meg vannak számlálva. Ez jórészt tőlünk, keresztényektől is függ. Ám a mohamedanizmus és a távolkelet nagy történelmi vallásai „megkeresztelhető” elemeket is tartalmaznak. Az ilyen befogadásnak az őskeresztény időkre visszanyúló hagyománya van: a kereszténység például a görög-római, sőt mezopotámiai kultúra nem egy elemét integrálta, pl. a görög dualizmust, a római jogfogalmat, s ma már nem ritka az egyes keresztény felekezetek közötti értéktranszfer¹¹. Még a felvilágosodás egyes állításait is evidenciaként kezeljük manapság, pedig egykor anatómia járt értük: gondoljunk például a liberális bibliakritika bizonyos eredményeire. – Hasonló megállapítást tehetünk a négy milliárd vallás legtöbbjével kapcsolatban: nem igaz, hogy távollétük minden eleme értékdeficit, hanem – úgy sejtjük, hogy – némelyek olyan értékeket is hordoznak, melyek méltán gazdagíthatnák a bölcső-vallás értékrendjét. Ilyen esetre vonatkozóan helyesebb az a kifejezés, hogy nem a bárány hagyta el a nyáját, hanem a nyáj a bárányt! Ilyen esetben a rehabilitáció tehát nemcsak lehetséges, hanem kötelességszerű is lenne.

Ha az egyház és a hozzátartozók szíve együtt dobban a négy-millió másként-hívőével, ha gondolkodásunk megérti távolodásuk, távollétük vagy közeledésük indokait, ha kellő önvizsgálatot és bűnbánatot tartunk, ha ugyanakkor azonban a megcélzott ökumenében a kereszténység egész múltjának értékei biztonságos helyet kapnak (tehát nem elvtelen kompromisszumokra törekszünk, és mindenkor szem előtt tartjuk saját identitásunk megkérdőjelezhetetlen oszlopait), akkor minden szükséges tényező együtt van a különös ökumené láncreakciójának beindításához. A szükséges azonban nem mindig elégséges is; a következő pontban olyan stratégiákat villantunk fel, melyek együttese elégségesnek tűnik.

3. Ökumenikus stratégiák

a. Amit elsődlegesen fontosnak tartunk, az lényeges szemléletváltás igényel. Míg a Jó Pásztor egyedül ment az elveszett bárányért, míg az elmúlt két évezredben az Ő bojtárjai vállalták nevében ezt a feladatot, ma az elveszettért egy másik bárányt kell küldeni. Ezt nemcsak az elveszettek túlnyomó többsége indokolja, hanem az a tény is, hogy a kapcsolódások felületeinek ma szükségképpen nélkülöznie kell minden tekintélyelvű gesztust. Szennay András „hétköznapi egységmunkálónak” nevezi ezeket az embertől-emberig haladó, erősödő kapcsolatok munkáit¹². Más szóval: ez az ökumené alapvetően a személyes, egyenrangú és kétirányú kapcsolatok felvételével indul, s ezt a jellegzetességet a beteljesedés állapotában is megtartja¹³.

¹¹ Elképdedünk azon, hogy manapság a katolikusok jelentős csoportjai bizonyos vonatkozásokban mennyire nagyra becsülik protestantizmus értékeit, s gyakran protestánsabbak a mai protestánsoknál; s ez fordítva is igaz!

¹² Szennay András: Nyitott Kapuk Egyháza, Bencés Kiadó, 1995, 215.o.

¹³ Szennay hangot ad annak a véleménynek, hogy előbbre vivő, életet lendítő ökumenikus impulzusok csakis a „nem hivatalos” csoportoktól, a „bázis felől” érkeznek”. (u.o. 201-202. o.)

b. A „küldött” nem az egyházi hatóság felhatalmazása alapján, hanem a keresztségének és bérmlásának karizmái alapján nyeri el a megbízatását. A küldetés minden kereszténynek a „vérben van”, – s küldöttségét mint életének legtermészetesebb megnyilvánulását kell(ene) megélnie. Más szavakkal: küldöttnek lenni: zsigeri életforma.

c. A bárány-küldöttnek – aki általában a bölcső-közösség egy (laikus) tagja, családtag, jóbarát, munkatárs – megfelelő előképzettséggel kell rendelkeznie a sajátos „ökumenikus érintés” elvégzésére. Szimbóluma az ölelésre kitárt kar¹⁴. Nem kell óriási ismerethalmazra gondolnunk; az ökumené „nyelve” az empatikus azonosulás az elveszett sorsával. (Mégis, célszerűnek találjuk a felnőttképzésben a „laikus pasztorális” tárgy bevezetését. Átgondolandó, hogy hányféle „ökumenikus pályamodell” válhatna követhetővé a laikus küldöttek számára.)

d. Az eltévedt báránnyal való „ökumené” részben analóg magatartásmintákat követel, mint a klasszikus felekezeti közti ökumené, részben lényegesen eltér attól. Egyrészt az ökumené nem misszió, tehát nincs szó „megtérítésről”, de szó van – ha lehet, kölcsönös – tiszteletről, megértésről, kétirányú dialógusról, kétoldalú értékfeltárásról és azok cseréjéről, kooperációról, a szellemi tér közös birtoklásáról, szükség esetén annak megosztásáról. Nem szabad a „neked is igazad van, nekem is igazam van” egyszerre álságos és zsákcúcs útvonalára lépni. (Az anatómát azonban ki kell mondani – de csak az anatómákra.) Másrészt nincs – mert értelmetlen – a „hivatalos” teológiai disputa, a történelmi kutatás, a közös nyilatkozatok sora.

e. Mint fentebb mondtuk, az ökumenikus törekvések célja sohasem a távollevő „másik” megtérítése, hanem az együttélés szeretetben történő kimunkálása és állandósítása. Ez a megállapítás azonban a mi esetünkben egy lényeges módosításra szorul, a bevezetőben említett egyik állítás miatt: a távollevők nagy része otthonra vágyik, s ezért a küldöttnek implicit módon egy meghívót is át kell adnia, nem ugyan az elveszett „megtérítésére”, hanem a királyi lakomára (Mt. 22.), annak minden parancsoló felhangja nélkül. A bárány-küldött „zsebében” mindig ott lapul egy ilyen meghívó, ugyanis rendszerint egy kisebb-nagyobb közösség erőterében mozog, annak tagjaként. Esetenként ez a közösség alakítja ki az elveszett számára az otthon előszobáját¹⁵. Más esetben egy másik, az elveszett számára elfogadhatóbb közösség, fórum vagy egyéb együttléti forma jelzi az útvonalat az „otthon” felé. Nagyon gyakran fordul elő azonban, hogy a közeledés nem éri el egyetlen közösséget, s főként nem egy „hivatalos” közösséget, pl. egyházközséget küszöbét sem; ilyenkor az elveszett számára az otthon-létet a személyes barátság hitelessége biztosítja. Akár ez, akár a közösségi találkozás fejlődik a szeretet és az elfogadás kölcsönös iskolájává és az elveszett számára új otthonná, akkor ő már megmentetté válik, hiszen Isten jelenlétét elsődlegesen a szeretet megjelenése biztosítja.

f. A küldött szerepét eljátszani alkalmanként nem könnyű. Ma azonban ennél lényegesen súlyosabb feladat hárul az egyház minden tagjára: küldöttként kell élni, az élet minden szituációjában és minden szakaszában, – bár igaz, hogy a személyes kapcsolatok építéséhez tartozó feladatok nem mindegyikét tudja mindenki egyforma szinten és intenzitással megélni.

g. Ennek az ökumenikus küldetésnek szimmetrikus kiegészítője az a küldetés, mely a többi küldött felé történik. (Belső ökumenének is hasonló struktúrát mintáz, mint a külső.)

14 L. Miroslav Volf: *Ölelés és kirekesztés c. kitűnő könyvét* (Harmat, 2001.)

15 Az ilyen „otthonteremtő” közösségekről bővebben pl. James O'Halloran SDB ír: *Keresztény kisközösségek*, PanPress, 2000.

16 A dilemmát csak az oldhatja meg, hogy a keresztény nevelés az emberi sors és a széles élettapasztalat síkján nyitja meg Jézus istenélményének forrásait a keresztény katekézis során: Isten minden(!) ember Atyja (korlátlan univerzalizmus); mégis: Istennek minden ember; egyénileg is olyan fontos, mintha egyetlen fia lenne (személyes istenközeltség); boldognak szeretne látni minden embert (korlátozhatatlan boldogság), de mindenkit nélkülözhetetlen munkatársának tekint ebben a törekvésében (kikerülhetetlen felelősség); ezt a harcot az akár egyoldalú, az önkéntes élet-áldozatra is kész szeretet mezején lehet hitelesen megharcolni. (A szeretetnek csak jelei vannak: a csók és a kereszt. - meghatározása nincs.)

h. Bár a küldetés főútvonala az individuális személyek felé vezet, mégis meg kell keresnünk az egyes „profán” (vagy inkább: annak nevezett) társadalmi mozgások, gazdasági folyamatok, intézmények (pl. munkahelyek, lakóközösségek) ökumenikus megérintésének lehetőségeit. (Itt az „ökumenikus” kifejezés egy újabb értelmezését használjuk, de ez nem tartozik szűkebb tárgykörünkbe.) Ebben az összefüggésben gondolható át az akcióközösség mindazokkal, akik érzékenyek a társadalom egyes problémáinak az enyhítésére; ilyenek között feltehetően a „maguk módján” vallásosak túlrprezentáltak.

i. A személyes kapcsolatok stratégiája nem rendszeresíthető központilag, nem irányítható, nem tervezhető. Ezeket a törekvéseket a személyes nyitottság és érzékenység kultúrája abszurdként kizárja. A nevelésnek azonban különös gondot kell fordítania ezekre a készségekre. Gondot okozhat az ilyen jellegű kapcsolatok kockázata: ki, mi biztosítja, hogy a küldött nem kerül-e az elveszettek közé? – A defenzív óvás, elszigetelés (akár az egyház, akár a család vagy baráti körök részéről) ma már nem segít. A totális keresztény életgettő nemcsak életidegen, hanem egyenesen káros az egyén és az egyház jövője szempontjából is¹⁶.

j. Az egyházi vezetésnek (a Pásztor bojtárainak) át kell adnia az ökumenikus törekvéseknek ezt a területét a gyerekkortól fogva erre a feladatra nevelt bárányoknak; ill. ezen a területen maguk is csak küldött báránnyként dolgoznak.

k. Ugyancsak az egyházvezetés dolga, hogy a maguk módján vallásosak körében végzett ökumenikus törekvések jogi feltételeit és liturgikus környezetét biztosítsa. Ezek a feltételek szükségképpen nagyobb változatosságot, rugalmasságot és spontaneitást kívánnak, mint amilyet az egyház „belső használatra” jelenleg biztosít.

l. Az így értelmezett ökumené „lépcsőfokait” (dr. Gyökössi Endre református és dr. Hafenscher Károly evangélikus lelkészek látásmódjának szellemében) öt stációban fogalmazhatjuk meg („alulról” indulva, de az alsóbb lépcsőfokokat magunkkal cipelve):

- a tolerancia, vagyis az eltérés foka;
- az intelligencia, vagyis a (több szempontú) megértés foka;
- az empátia, vagyis a (távolságtartó) befogadás, az érzelmi ráhangolódás foka;
- az „eros” vagyis a mélyebb megközelítés, a sorsvállalás, az egység kívánásának foka;
- az agapé, vagyis a föltétlen, akár egyoldalú szeretet és szolgálat foka.

Fiatalkok – Tolerancia és agapé

Befejezésül

Az ökumené klasszikus fogalma a közös (apostoli) hitvallás alapján álló felekezetek viszonyára vonatkozik. Ha tágitjuk a fogalom körét – ahogy most tettük – még távolabbi irányba is tolhatjuk a határokat. Beszélhetünk a zsidó ortodoxiára, az egyistenhívőkre, a más vallásúakra, a jóakarató emberekre, sőt, minden emberre kiterjedő ökumenéről. Ez a téma azonban nem tartozik jelen vizsgálódásunk tárgykörébe.

Ne gondoljuk azonban, hogy az elveszettek „ökumenikus megérintése” pusztán a szent és a profán találkozások határvonalán történő gyümölcstelen tántorgást jelent. Egyrészt eleve megkérdőjelezhető, hogy létezik-e „profán” szeretet¹⁷, másrészt kérdés, hogy az „egyház előszobáiként” ismert kulturális és szociális szolgáltatási rendszerek valójában nem szerves részei-e a keresztény vallás magvának, az eucharisztikus ünnepszéknek. Hasonlattal élve: annyira elképzelhetetlen-e, hogy Isten országába csak a magas hegységek olyan csúcsain keresztül halad az út, melynek szakaszait a szent-misék és az egyes szentségek jelölik ki – vagy léteznek alacsonyabb hágók, ahol a kilátás kisebb ugyan, de az átjárás „földközeli” és tömegek számára is járhatóbb? A krisztuskövetés szűk útja azt jelenti, hogy csak egy szűk ortodox hitű és makulátlan erkölcsű elit tartozhat a kiválasztottak közé, vagy a kiválasztottság az erkölcsileg

esetleg bukdácsoló, hitében változó felhőzetben botorkáló, ám folytonosan törekvő és Istenben bizakodó magatartást is címkézheti?

Aki megtanult szeretni, vagy akit szeretnek, az Istenben van és Isten öbenne. Aki pedig tanul szeretni, az már benne van a misztikus egyházban – még akkor is, ha a „hivatalos tagsági igazolvány” (szentségekhez járulás, regisztrált egyháztagsági tagság stb.) még hiányzik, sőt még akkor is, ha az előírt hitvallást még nem tudja valaki szívből elmondani. Ez egyrészt ingyenes kegyelem dolga, másrészt csak egy hosszú felfedezőút végén várható el, melynek eleje valahol Jézus közvetlen tanítványainak tanúságtételénél kezdődik, s az évszázados kulturális behatások asszimilációján keresztül jut el a kiérett formulák megértéséig. Hitvallásunk minden cikkelye ugyanis a Szeretet Istenének küzdelmét artikulálja a világ üdvösségéért; minden cikkely ennek a szeretetnek üzenetét közli a hitvallóval (a megfogalmazás évszázadainak nyelvezetén), s provokálja az emberi szeretet életformává szilárduló válaszát. Ez hosszú, néha kínos folyamat, s soha sincs vége. Ezért ne nyugodjon meg végleg az, aki a hitvallást – bár tiszta szívvel – hibátlanul el tudja mondani, s ne nyugtalankodjék, ne érezze magát kirekesztve az, aki nem érti még egy-egy hitcikkely egzisztenciális (tehát nem föltétlenül morális) dimenzióban lüktető szeretet-tartalmát. Hasonló a helyzet a liturgia, és sok tekintetben az egyházi szokások, törvények és bizonyos erkölcsi normák elfogadásával is.

Pásztor János¹

Egyház és misszió – ma?

Erre a kérdésre a választ keresve szükséges:

1. annak megfogalmazása, mi az egyház és a misszió egymáshoz való viszonya;
2. ugyanilyen jelentős annak számbavétele, milyennek látjuk a világ mai helyzetét, melyek annak legfontosabb jellegzetességei;
3. Ezen megfontolások segítségével fogalmazhatjuk meg, melyek a misszió napjainkban legjelentősebb súlypontjai és kihívásai.

1. Egyház és misszió

Napjaink ökumenikus korszakában alapvető egyetértés alakult ki teológusok között arra nézve, hogy a misszió nem egy az egyház sokféle feladata között, hanem ez egész létének legfontosabb eleme és meghatározója.

Az egyház a világból a Teremtő és Megváltó Isten által kihívott nép annak érdekében, hogy Krisztus életében és áldozatában való részesedés által megtisztítva, Isten munkatársaként szabadítás és a gyógyítás munkása legyen. Így az egyház tagjai együtt részesei az isteni életnek, és így küldetnek vissza a világba. Ez a küldött jelleg az egyház egész lényének a meghatározója: az egyház a kihívott és küldött nép. Ez a küldetés – latin szóval misszió – nem az egyházzal kezdődik, hanem azzal, hogy Isten Önmagát küldi a világba. Jn 20, 19-23 írja le ennek a küldetésnek a dinamizmusát: A Fiút az Atya küldte a világba. Mivel azonban a Fiú egy az Atyával (Jn 10,30), részt vett önmaga kiküldésében (Szt. Ágoston), ami a Szentlélek hatalmában valósult meg.

Ez az alapvetően bibliai és mélyen trinitárius misszió-koncepció a 20. század krízisekkel teljes időszakában hiteles és érvényes teológia megtalálásáért folytatott drámai kutatás során került világos-

Karl Barth – Isten cselekszik

ságra. A németországi náci (Machtergreifung) előtt egy esztendővel Karl Barth fejtegette ki egy előadásában, hogy a misszióban Isten cselekszik, tehát Isten missziója (Missio Dei). Az egyháznak, mely Isten népe és Krisztus teste, adott a kiváltság, hogy abban részesedjék. Az egyház nem egyedül küldetett a világba, hanem – annak következtében, hogy Krisztusban és Krisztussal él – Isten életében (2Pt 1,4), Istennek az emberiség iránti szeretetének dinamizmusában részesedik. Ennek következtében az egyház a misszióban él, és tapasztalja egzisztenciájának teljességét. Ennek a boldog közösségnek és részesedésnek megtapasztalása az úrvacsorai közösségben valósul meg, melyben Krisztus testével és vérével táplálva, a testben való részesedésünk újra teremődik és megerősödik. Ez a közösség tehát azért lehetséges, mert Isten – aki Krisztusban Önmagát küldte, és adja magát népének – maga küldi őket missziójukra a Szentlélek által.

Mindez kihangsúlyozza az ekléziológia trinitárius aspektusait, és a misszió teológiájának kidolgozására óriási hatással van. Ennek a trinitárius megközelítésnek egyik legfontosabb jellemvonása, hogy abban az egyes elemek és ügyek nem egymás mellett helyezkednek el, hanem szervesen összetartoznak. A Szentírás sokféle képet, metaforát használ az egyház valóságának leírására. Ezek közül kettő különösen kiemelkedik: az egyház Isten népe és Krisztus

¹⁷ L. Mircea Eliade: *A szent és a profán*, Európa, 1999.

¹ A szerző református lelkész, egyetemi tanár. Itt közölt előadása Genfben hangzott el 2002 januárjában.

teste. Mint nép empirikus, történeti valóság, mely az idők kezdete óta jelen van a történelemben (Heidelbergi Káté 54), mely teljes létével Isten szabadító tetteiről beszél. Ez nem nagy, hatalmas nép. Nem egyik e világ hatalmasainak, hanem Isten közvetlen beleavatkozásával formálódott (5Móz 7,6-8). Ez a nép hirdeti a világnak Isten embereket és népeket megmentő szeretetét.

A másik kiemelkedő koncepció szerint az egyház Krisztus teste. Amíg a nép történelemben való jelenléte nyitva van a kutatók számára, a test fogalma az egyház a misztériumáról, titkáról beszél, ami csak a hit számára elérhető.² Dietrich Bonhoeffer hangsúlyozza, hogy az egyház „Krisztus teste” volta nem metafora, hanem valóság.³ Ennek kifejtése során írja: „Az a tény, hogy Krisztus pro me (érttem van), nem egyszerűen történeti, hanem ontológiai jellegű kijelentés. Azt jelenti ez, hogy Krisztusról nem gondolkozhatunk úgy, mint önmagában létezőről, hanem kizárólag hozzánk való viszonyban. Ez azt is jelenti, hogy lényegében a Krisztus-fogalom magában foglalja a közösséget.”⁴

Lesslie Newbigin továbbfejleszti ezt a gondolatot. Kifejti, hogy a Krisztus által létrehozott közösség, melynek tagjai mélyen belegyökereztek Krisztusba, magában foglalja Krisztust. Következésképpen az egyház új, ontológiai valóság a történelemben, melynek része van Krisztus életében, könyörületességében, szenvedésében, azaz missziójában.⁵ Ez a látható és megtapasztalható jelenség magyarázatot igényel. Így vezet el az evangélium hirdetéséhez. Ugyanerről beszél Anna Marie Agaard missziós a trinitárius koncepciójának kidolgozása közben: Isten Krisztusban azonosítja magát egy kiválasztott néppel.⁶

Ha azután az Isten népe és Krisztus teste koncepciókat egymás mellé állítjuk, ki kell mondani, hogy ugyanazon egy valóságnak két lényeges oldalát képviselik: Krisztus bennük lakozik, és velük megy. Ez a dialektika kifejezi az egyház és a misszió titka nagyszerűségét.

Témánk szempontjából e gondolatok oda vezetnek, hogy az egyház és a misszió egymástól el nem választhatók.

Misszió – Fotó: Kassányi Jenő

Az egyház történeti valósága azt jelenti, hogy mindig benne van a sajátos történelmi helyzetekben. Ezért szükségszerű, hogy a mai szituációt is áttekintsük.

2. A mai világ jellegzetességei

Melyek a mai világhelyzet jellemzői? Sokféleképpen lehetséges az emberiség mai helyzetének, a *conditio humane*-nek leírása. Lehet

beszélni arról, hogy korunk, keresztyénység utáni (post-Christian), kommunizmus utáni (post-Communist), konstantinizmus utáni (post-Constantinian) és posztmodern. Mindegyik kifejezés fontos szempontokat ad korunk jellegzetességeinek feldolgozására. Most a posztmodern kifejezést vesszük szemügyre, mert ez adhatja a leginkább átfogó leírását korunknak.⁷ A posztmodern korszak fő jellemvonásai a következők:

1. A *határtalan optimizmus korszaka véget ért*. Századokon át az emberiség nagy várakozásokkal tekintett a jövő felé. A jövő ilyen várását a történelemben Isten népe Izrael, majd az egyház élte meg és tapasztalták. Ők kapták Isten ígéreteit és azok beteljesedését. Minden beteljesedés újabb ígéreteket hordozott magában. Ennek szép összefoglalása a Zsidókhoz írott levélben található: Isten népe útban van az ígért földje és a mennyei királyság felé (Zsid 4,3; 12,1).

Az európai gondolkodásban a „kartézianus fordulattal” megindult a felvilágosodás. Ennek során ez a jövő felé fordulás elszakadt bibliai alapjaitól, az ígéretektől és a beteljesedés tapasztalataitól. Szekularizált jövővárassá lett, amit a technológiai fejlődés látványos sikereivel táplált és erősített. Az egyre erősödő technológiai sikerek nagyban hozzájárultak ennek az optimizmusnak, „szekularizált eschatológiának”, kifejlődéséhez, ami nem Isten ígéreteire, hanem a történelem belső dinamikájára épült: a történelem maga valósítja meg saját üdvösségét. Amikor a huszadik század elején az első sikeres repülések megtörténtek, nagy párizsi és londoni lapok írtak arról, hogy a repülőgépek testvérekké teszik a népeket, és lehetetlenné a háborút.

Akkor jött az I. világháború, ami hatalmasan megrendítette ezt a bizalmat – legalábbis egy időre.⁸ Az újabb sikerek nyomán azonban a határtalan optimizmus új erőre kapott. A kommunikációs forradalom – internet, e-mail és a világháló – mindannyiunkat csodálattal tölt el. A szovjet birodalom összeomlása nyomán Francis Fukuyama már a tökéletes társadalom elérését látta.⁹ Az új korszak új veszedelmeit és borzalmaival látva máris korrigálta vélekedését.¹⁰

2001. szeptember 11. tragikus eseményei erőteljesen aláhúzták és megerősítették az egyre növekvő bizonytalanságot, aggodalmat és kétségbeesést.

2. A 2000/2001. akadémiai év őszi szemeszterén az atlantai Columbia Seminárium-ban öt kontinensről nyolc teológus tanulmányozta, vitatta, formulázta és tanította az egyház 21. századi missziójának problémáit. Kiváltságnak éreztem, hogy én is közöttük lehettem. Munkánk eredménye egy kötetben már megjelent.¹¹ A világ helyzetének tanulmányozása során „egyértérsé alakult ki a résztvevők között arról, hogy az emberiség lelkiállapotát világszerte a kétségbeesés (*dispair*) jellemzi. A kétségbeesés szó alapjelentése a reménység sorvadása, fogyatkozása és tagadása. Nincs elég erős várakozás a társadalmakban arra nézve, hogy életerős értelemmel és célokkal gazdag látásokat fogalmazzanak meg. „Ha nincs látás, a nép elvadul” (Péld. 29,18).

Emberek és közösségek ki vannak szolgáltatva személytelen rendszerek kényének-kedvének... és hamis ígéreteknek. A modern optimizmus, – ami szölamok szintjén még mindig erőteljesen jelen

2 A Krisztus Test koncepció arról beszél mélyen bibliai alapon, amit a láthatatlan egyház nem biblikus, hanem plátói képlete akar élni tártani. Emil Brunner, *The Christian Doctrine of the Church*, Philadelphia, Westminster 1962, 28-30.

3 Dietrich Bonhoeffer, *Christology*, London, Collins – Fontana 1966, 60.o.

4 i.m. 47.

5 Lesslie Newbigin, *The Gospel in a Pluralist Society*, London, SPCK 1989, 136. o.

6 Anna Marie Agaard, „Missio Dei in katholischer Sicht.” *Evangelische Theologie*.

7 Részletesebben: Pásztor János, *Misszió a XXI. században*, Budapest-Velence, Somhegyi kiadó 2001, 243-260.

8 E krízisben bontakozott ki Karl Barth teológiája, ami a későbbi látványos technológiai sikerek között is józan maradt. Noha a korlátlan optimizmus újra kiáradt egészen a posztmodern kezdetéig.

9 Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man*, New York, Free Press 1992.

10 Francis Fukuyama, *The Great Disruption Human Nature and the Reconstruction of Social Order*, New York, Free Press 1999. Mindkét könyv magyarul is elérhető.

11 Walter Brueggemann (ed.), *Hope for the World Mission in a Global Context*, Louisville Kentucky, Westminster John Knox Press 2001.

van a gazdag népek közéletében, látványosan kudarcot vallott. Bár ezt a kudarcot takargatják az ún. fejlett világ (minden bizonnyal időleges) gazdasági és technológiai sikerei. Közben a mindentől megfosztott, szegény népek helyzete az egész földkerekségen egyre rosszabb lesz, mert a gazdagok sem józan önismeretre, sem az egész világ iránti felelősség gyakorlására nem képesek. Nyilvánvaló kapcsolat van gazdagok rejtett kétségbeesése, és a kiszolgáltatott szegény nyilvános kétségbeesése között. A gazdag világ rejtett kétségbeesése elnyomó jellege, felvett optimizmusának megkérdőjelezendő alapjai miatt sokkal problematikusabb. A keresztyén üzenetnek egyik legnagyobb próbája napjainkban, hogy képes-e a kétségbeesés helyébe reményt ébreszteni.

Nem gondolom, hogy ebben a közösségben szükség van arra, hogy e kétségbeesés alapjait és természetét részletes vizsgálat tárgyává tegyük. Az adatok és a bajok leírásai ismerősek mindannyiunk előtt. Negyvenmillió menekült van a világon. Percenként 6-10 gyermek hal éhen. Ismerős előttünk a jólétben élők között sokak üres és értelem nélküli élete. A gazdagok megdöbbenő önzése tükröződik például abban, ahogy Ausztrália nem engedte partra szállni azt a 450 afgán menekültet, akik egy tartályhajó nyitott fedélzetén haldokoltak; ahogy a gazdag nyugat-európai országok azt számolgatják, milyen anyagi veszteséget jelent nekik a szovjetek alól felszabadult népek befogadása az Unióba, akik nem saját jószántukból fogadták a szovjeturalmat. Jalta „lökte” őket a szovjethatalom alá (a magyar nép sokszor szavazott a kommunizmus ellen: 1945, 1947, majd a vérével 1956-ban). Ugyanez az önzés mutatkozott meg egy magyar város lakossága tiltakozásában külföldi menekülteknek a városba való befogadása ellen. Ezek a példák mind arra utalnak, hogy a posztmodern világban nem erkölcsi értékek és elvek uralkodnak.

Mindezek láttára nagyon nehéz „reménység ellenére reménykedni” (Róm 4,18). A keresztyén közösségnek éppen az a kiváltsága, hogy az úrvacsora ünneplésében megélje és hirdesse e reménység alapját és célját. A Krisztussal való egyesülés arra vezeti a közösséget, hogy úgy ünnepelje a szó és tett egységében a Krisztus-eseményt, a kétségbeesés és elhagyatottság világában, mint az eucharisztikus megtapasztalás folytatását.

3. Nézzünk most szembe azokkal a kihívásokkal, melyek a mi helyzetünkben a szovjethatalom alól felszabadult népek életében mutatkoznak. Bennünket posztkommunista országnak neveznek. Én soha nem voltam hajlandó elfogadni azt, hogy „kommunista országban” élek. Hazánk egy idegen hatalom, a Szovjet birodalom által elfoglalt ország volt. Ez az ország Európa szívében a Duna mellett terül el, melynek sajátos kultúrája összenőtt Európa zsidó-keresztyén és görög-római örökségével. A politikai elszakíthatóság nem tudta ezt az örökséget felszámolni, csak elnyomni.

A várva várt változások 1989-ben bekövetkeztek. Akkor a bálvány-szobor összedőlt, „kéz érintése nélkül” (Dániel 2,34). Óriási öröm, a felszabadulás érzése járta át az egész magyar társadalmat és az egyházakat is. Felépültek a demokratikus struktúrák és intézmények, melyek azelőtt is ismerősek voltak annak ellenére, hogy idegen hatalmak sorozatosan felszámolták ezeket.

Ezidőtől fogva jó ideje bezárt ajtók nyíltak meg az egyházak szolgálata előtt: önkormányzatok, különféle társadalmi szervezetek jelentették be igényüket az egyház szolgálata felé. Gyermekes és az ifjúság nevelésében is új lehetőségek mutatkoztak.

12 Ennek fő okai: keleti piacunk összeomlása, a gazdasági élet átállításának súlyos nehézségei és hibái. Soha még a történelem során nem fordult elő, hogy egy elhibázott, egy országra erőszakkal ráerőszakolt központosított gazdasági rendszert ilyen rövid idő alatt a piacgazdaságra átalakítsanak.

13 Ezek között a legalaposabb: Szabó István, *Egyházvezetés és teológia a Magyarországi Református Egyházban 1948 és 1989 között*, Budapest, KGRE, doktori disszertáció 1994. Jos Colijn, *„Kicsoda ellenünk? Törésvonalak a második világháború utáni magyar református egyház- és teológiatörténetben”*, Kiskunfélegyháza, KEPE 1997.

14 A kevés kivétel közé tartozik: Kádár Péter „Missziói céljaink, küldetésstudatunk” in: *Confessio* 2001/3. 85-91. Pásztor János, „Isten népe a misszió népe” in: *Confessio* 2002/2. 98-100.

Sajnos sok vonatkozásban csalódnunk kellett. A Közép-Európában felszabadult államok a második világháború utáni politikai döntések áldozatai nem kapták meg ugyanazt a segítséget a talpra állásra, mint a nagy ellenfél, Németország 1945 után. A szükségesnél kisebb mértékben mutatózó segélyezés, valamint a gazdasági élet teljes összeomlása¹² azzal az eredménnyel járt, hogy a lakosság nagyobbik fele alacsonyabb szinten élt és él, mint a pártállami években. A gazdagok és szegények közti szakadék nagyon megnőtt, és társadalmi feszültségeket hozott magával. A társadalom betegsége mind erkölcsi, mind lélektani szempontból súlyosabb lett. Mindez segítség után kiáltott.

4. Az így adott új lehetőségeket az egyház – sajnos – nem tudta teljes mértékben kihasználni. Sokfelé, bár nem mindenütt, súlyos akadályok gátolták az egyház hiteles tanúskodásának kibontakozását. Az ezzel kapcsolatos problémák annyira bonyolultak, hogy azokat nem lehet egy rövid beszámoló keretén belül felsorolni sem. Megkísérlem azonban egy rövid áttekintés előterjesztését.

Isten iránti hálával mondhatjuk el, hogy sok gyülekezet, diakóniai intézmény – melyek a pártállami időkben sok nehézség között működtek –, valamint az új intézmények szépen fejlődnek. Mások kevesebb áttűtő erőt mutattak. A híres református diakonmisszió a Soli Deo Gloria (SDG) mozgalom 1948 előtt óriási munkát végzett. Az SDG szárszói telepén 1943-ban tartott konferencia csak egy volt sok közül, amikor az evangéliumot és annak társadalomformáló erejét széleskörű hallgatóság előtt ismertetni lehetett. 1989 után a szárszói konferenciatelep újra működni kezdett. Sajnos azonban nem volt képes az egész szekularizálódott magyar értelmiséget erőteljesen megszólítani, és az evangéliumot a társadalom közepén erővel és hitelesen megszólaltatni. Ennek sok oka közül felsorolunk néhányat.

a. A fordulatkor nem következett be közösségi *bűnvallás és bűnbánat* (Neh 9; Dán 9). Jelekép, hogy az első szabadon választott zsinati ülés bevezető istentiszteletének elején nem volt bűnvalló imádság, ami nélkül egyetlen istentiszteletet sem lenne szabad tartani. Sokan próbálták saját korábbi tetteiket magyarázni, magukat kiféheríteni, vagy létező vagy nem létező érdemeiket felmutatni.

b. Nem következett be egy, az egyház egész életét átfogó *elemző munka*. Elemezték az egyházkezelés kijelentéseit és magatartását. Ezek azonban az egyház életének csak egy – és református szempontból nem is legjelentősebb – területét vizsgálták. Ez az egyoldalúság már önmagában is torzítást eredményezett.¹³ A legfontosabb események – a gyülekezetek tanúskodása, a prédikálás, a gyermekekkel való foglalkozás, a keresztyén élet és diakónia problémái nem kerültek elemző vizsgálat alá.¹⁴ A pártállami időkben voltak, akik a végsőig elmentek a pártállam kiszolgáltatásában (akik „tüllihették” a dolgokat). Napjainkban vannak, akik a másik végletbe esnek, és a legutóbbi napokban egyre divatosabb szélsőséges antikomunizmus nyelvhasználatával élnek az egyházon belül is.

c. Jelen sorok írójának megadatott, hogy a múlt század negyvenes éveinek elejétől napjainkig vehet részt egyházának életében. Tapasztalataim – beleértve az 1989 óta eltelt évek során tapasztaltakat – és tanulmányaim megerősítettek abban, hogy egyik legfontosabb feladatunk a 40 esztendő „babiloni fogságnak” is emlegetett korszak alatti egyházi élet vizsgálatából a „szolgáló egyház teológiájának” elemzése.

Azokban a feszültségekkel teli időkben az egyházban sokan

voltak, akik őszintén keresték az új helyzetben az Isten szerint való magatartás mintáit. Eszünkbe kell idézni, hogy a pártállam kezdeti éveit egybeestek a hatalmas ébredési mozgalommal, amikor konferenciák, lelkész és egyéb gyűlések vitatták, keresték az egyház útját. Ekkor kezdett kibontakozni a „szolgáló egyház látomása”.¹⁵ Nem volt új ez a gondolat, még kevésbé volt magyar „találmány”, ahogy azt némelyek deklarálták.¹⁶ Valójában egy ősi bibliai koncepció újrafelfedezése volt, mely szerint Jézus Krisztusban nyertek tökéletes beteljesedést az Úr Szenvedő Szolgájáról szóló ézsaiási prófécia. Ezt fejezi ki tömören a Mk 10,45. „Az Embernek Fia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem, hogy Ő szolgáljon”.

A konstantini korszakban az egyház triumfalistikus, győztes intézménnyé lett, melyben a szolgálat koncepciója elsorvadt. Az egyházzal szemben mutatkozó ellenséges magatartás és elnyomás szükségszerűen fordította az érdeklődést a korai, üldözött egyház dolgai felé, és hozott felszínre elfelejtett igazságokat. Ez az újrafelfedezés segített célok és magatartásformák kialakításában. Az Írás tanúsága szerint Isten szereti a világot. Ő belépett az általa teremtet világba a Fiúban, és jelen van abban Szentlelke által azóta is, a történelem sötét periódusaiban is. Az egyház szent kötelessége és boldog kiváltsága, hogy Krisztusban és az ő szolgálatában részesedjék parancsai és ígéretei szerint. Az egyház ne várjon kiváltságokat a társadalomtól, hanem legyen jelen abban, hogy megélje az evangéliumot, ami Istennek a világ iránti szeretetéről szól.

Sajnos ezt a mélyen bibliai koncepciót eltorzították és korrumpálódott teológusok vagy az egyházba beépített ügynökök tisztátalanul használták. Kezükben ez a koncepció az elnyomás és kizsákmányolás – e világ hatalmasai kiszolgáltatásának – eszköze lett. Ezért legtöbb kritikusa kész az egész koncepció elvetésére. Jelen sorok írójának meggyőződése szerint ez katasztrofális veszteséget jelentene az egyház mai missziója számára.

A Szentírás tanúsága szerint Isten jelen volt népe életének a leg súlyosabb időszakában is ítéletével és kegyelmével egyaránt. Nem hagyta el népét a babiloni fogság idején sem, hanem hűséges maradt szövetségéhez. Meglátogatta népét a nyomorúságok idején, így a fogságban is, és együtt szenvedett népével (És 63,9. Károli, Ezék 11,16-19). A fogság idejének egyik kutatója írja a fogság egyik prófétájáról, II. Ézsaiásról: „A kijelentés hatalmas témája a fogság nagy prófétájának üzenetében az, hogy Isten mint az Univerzum szolgálja legyen jelen (immanence) a fogságban élő Izraelben”.¹⁷

A magyar reformáció népe a 16-18. századok üldöztetései között olyan tapasztalatokat szerzett, melyeknek öröksége ma is a mienk. Hasonló tapasztalatokat szereztek gyülekezetek, presbiterek,

Nagy Konstantin császár
– E jelben győzni fogsz

diakónusok és lelkipásztorok egyházunkban 1948 és 1989 között is. Vannak közöttünk, akik elmondhatjuk: minden nehézség és megaláztatás ellenére boldogok voltunk a szolgálatban, mert tudtuk, hogy a helyünkön vagyunk. Ez igaz volt gyülekezeti szolgálatunkra és ökumenikus szolgálataink egy részére. A nehéz évek alatt is tapasztaltuk a Róm 1,16 igazságát: Krisztus evangéliuma erő volt sokak számára.

5. Az 1989-ben bekövetkezett változások meghozták a *szólásszabadságot*. Az új helyzet ugyanakkor új kísértéseket hozott magával.

a) Ezek közül egyik a szélsőséges *nacionalizmus*. Öröndetes dolog volt, hogy a nemzeti öntudat addigi elnyomása helyett megnyílt a lehetőség nemzeti azonosságunk nyílt és hangsúlyozott vállalására, erősítésére. Lehetséges azonban ezt is rosszul csinálni, eltúlozni, és vele manipulálni egyházon belül és az egyházon kívül egyaránt. A társadalomban viszonylag egyszerű volt a kommunizmus lováról átnyergelni a nacionalizmusra. Ennek egészen szélsőséges megnyilvánulásai Romániában és Jugoszláviában találkoztunk. Különösen az utóbbi országban mutatkoztak meg a szélsőséges nacionalizmus veszedelmei és katasztrofális következményei. Gyűlölködés a leggyakoribb motiválója ennek a szélsőséges magatartásnak. Ennek jeleivel mi is gyakran találkozunk a társadalomban, és sajnos az egyházban is.

Egyes lelkészek és egyházi vezetők összeszövetkeztek a szélsőséges nacionalizmusról ismert politikai párttal. Ennek során egyikük kijelentette, hogy krízishelyzetben elsősorban magyarnak és csak azután kell keresztyénnek lenni. Ez a mélyen heretikus kijelentés 126 lelkészt és presbitert tiltakozásra indított, aminek tartalmát egyik jelentős világi (tehát nem egyházi!) napilap ismertette.

Az ilyen jelenségekkel szemben hangsúlyozni kell az egészséges nemzeti öntudat fontosságát. Én anyanyelvemen, magyarul hallottam meg, és fogadtam el az evangéliumot. Nemzeti identitásom életemnek lényeges része. Isten magyar emberként szólított meg. Hívására egész lényemmel, testemmel, lelkemmel, értelmemmel és magyar azonosságomban válaszoltam. Igent mondásomban az a mély meggyőződés is benne volt és van, hogy Jézus evangéliuma az egyetlen reménység magam és népem számára. Népemért azzal tehetem a legtöbbet, ha Krisztus küldetésében részesedve missziót végzek.

Arra azonban szükség van, hogy kész legyek folytonosan gondolataim, kijelentéseim és tetteim kritikai vizsgálatára a nacionalizmus kérdésében is Isten igéjének világosságában. Az Ige vezet el bennünket nemzeti azonosságtudatunknak a romantikus és hamis vonásoktól való megtisztítására. Amennyire szükséges a kollektív bűnvallás a pártállami időkre nézve, ugyanúgy szükséges ez a ma kérdéseire nézve is. E nélkül nem lehet hiteles és hathatós missziót végezni.

Sajnos ez nem minden esetben történik meg. Így jelen van egyházainkban is a keresztyénségnek és a nacionalizmusnak egy olyan keveréke, ami a szinkretizmus irányába visz. Ezért ez az önvizsgálat parancsoló szükségszerűség. Ehhez mind a teoretikánk, mind a mai kontextus összefüggéseit szem előtt kell tartani. Egyházunk története ragyogó példáit adja a saját népünkhöz való hűségnek, és más népek iránti szeretetnek. Ezt a magatartást gyakran nem követik egyesek napjainkban különösen a zsidók és a cigányok vonatkozásában. Becsmérlő megjegyzések más népekkel kapcsolatban

¹⁵ Eredetileg Bereczky kifejezése. Vö. Kocsis Elemér, „Teológiai gondolkodás egyházunkban” in: Bartha Tibor & Makkai László (szerk.), *Tanulmányok a Magyarországi Református egyház 1867 és 1978 közötti történetéből*, Studia et Acta, Budapest, Ref. Sajtó 1983, 567 pp. és Bereczky Albert, *Két ítélet között*, Budapest. Sylvester 1947. 301. Kritikájához vö. Bogárdi Szabó István, „A belső vérzés hosszú időszaka. A „szolgálat teológiája” mint a Magyarországi Református egyház nyomorúságának tükröződése”, in: *Confessio* 1990/1 11-119. Bereczkyről 118 o.

¹⁶ Vö. Kocsis, i.m.

¹⁷ George A. F. Knight, *Isaiah 40-55. Servant Theology*, Edinburgh, Handsel Press 1984, 5. o. Knight professzor még a háború első éveiben is a budapesti skót misszió lelkészeként sokat tanult az akkori nagy rabbiktól.

¹⁸ Ennek példája a MORE zsinatának őszi döntése a rasszizmus jelenlétének határozott elítélésétől. Előkészítésében tanári kara tett a legtöbbet. Fekete Károly rektor a 2001/2 akadémiai év megnyitó közgyűlésén „Barmen időszerezése ma” címmel tartott előadást. Ezt követte a kar nyilatkozata, melyben mindenféle faji alapon való megkülönböztetésre nemet mondott.

is elhangzanak. Egyesek csatlakoztak ahhoz a párthoz, mely félig leplezett rasszista kijelentéseiről lett ismert. Ebből sok általánosítás keletkezett. Többben az egész Magyarországi Református Egyházat rasszista közösségnek bélyegezték – igazságtalanul. A sajtó ezt egyoldalúan felnagyítja, és nem ad teljes képet az egyház egészének magatartásáról. Ezért részben mi magunk, részben a kívülvalók hordoznak felelősséget.¹⁸ Mindenestre ennek kárvallottja a gyülekezeti élet, az egyház Krisztus-hirdető missziójának hitele és közvetve az egész társadalom.

Ebben az összefüggésben különös erővel kell hangsúlyozni az apostolok által is hirdetett és gyakorlott valóságot, mely szerint Krisztusban megbékélést találhat minden ember, és minden faji, társadalmi vagy egyéb különbségekkel szét szakított közösség, és közösségek. Igen jelentős része Krisztus misztériumának, hogy minden népnek helye van az Ő testében (Ef 3,6). Minden népnek Megváltóra van szüksége. Az Ő dicséretében együtt részesednek a népek (Jel 7,9-10). Ez a „multinacionális” jelleg nem csupán eredménye, hanem része az evangéliumnak. Az antiochiai gyülekezet, melynek tagjai között három kontinens népe – görögök, arabok, zsidók és feketék is jelen voltak – élte meg a maga teljességében, ami már pünkösdkor a „nyelveket egyező hit”-ben megmutatkozott: Krisztusban megvalósul Istennek népeket egyesítő szándéka. Ezért volt lehetséges és szükség szerű, hogy az antiochiai gyülekezet indítsa el a „népek” – így az európaiak – evangélizálását (ApCsel 13,1-3).

Ezek a tények kizárnak minden gyűlölködést, felsőbbrendűség vagy kisebbség érzetét. Vannak különbségek és feszültségek Közép-Európa népei között is. Egy sem „különb” a másikkal. A románok és a szerbek több száz évig éltek az Ottomán Birodalom igájában. Ennek pusztító hatásai nemcsak életszínvonalukban, hanem egész fejlődésükben megmutatkoztak. Nem vagyunk náluknál magasabb rendűek, mert nálunk „csak” 150 évig és az országnak „csupán egy részén uralkodtak.”¹⁹

Mindezeket átérezve és a helyzetet megvizsgálva, hozta meg egyházunk zsinata 2001 novemberében határozatát, mely elítéli és az evangéliummal ellentétesnek nyilvánít minden faji megkülönböztetést vagy gyűlölködést.

b) Az elmélyült önvizsgálat elmaradása és a közelmúlt egyházi élete alapos analízisének hiánya hozzájárult ahhoz, hogy bizonyos, a pártállami időszakban kialakult magatartásformák ma is jelen vannak magyar társadalomban. A teljesség igénye nélkül sorolunk fel ezek közül néhányat:

Az önzés. A kommunista rendszer – saját közösséget építő céljait teljesen megcáfolva – hihetetlenül önző embertípust produkált. Ez emberek valahogy így gondolkodtak: A közélet befolyásolására nincs lehetőségem. Az a hatalmasok kezében van. Ezért visszavonulok otthonomba, és csak azzal törődöm, a többiekkel nem. A társadalom jólétéért való küzdelem számomra lehetetlen. Tehát nem törődöm másokkal. Ez az önzés „beleragadt” a társadalomba az egyházon belül és kívül egyaránt. Én csak magammal törődöm. Ugyanennek a magatartásnak kollektív váltótata a rasszizmus: csak az én népemmel törődöm. A többit – bevallom vagy nem vallom be – lenézem.

A központi döntéshozatal változatlan gyakorlása és elfogadása. Negyven éven át az egyházakat is rákényszerítették a végletekig

menő központosítás gyakorlására. A „lelkészkedő alsópapság” semmiféle lehetőséget nem kapott az események befolyásolására a gyülekezet határain túl. Így visszavonult a gyülekezetbe, és szolgált lelkiismerete és a lehetőségek szerint. Más lehetőség a diktatúra alatt nem volt. Azonban mihelyt az „olvasás” első jelei mutatkoztak, törekedtek arra, hogy a korlátokat igyekeztek széjjelfeszíteni. Sajnos ez nem vált általánossá az 1989-es változások után sem. A gyülekezetbe visszahúzódnak, a központi döntéshozatalok kritikai kérdések nélküli elfogadása ma is sok lelkipásztor és presbiter magatartására jellemző. Ezt kihasználva diktatórikus tendenciák mutatkoztak és erősödtek.²⁰ A visszahúzódnak és inaktivitás a közegyház dolgaiban erősítette ezeket a jelenségeket. A visszahúzódnak és önkényesség között ördögi kör alakult ki.

Ez a visszahúzódnak, ami a pártállami években elfogadható volt, ma az egyház egész életéért való felelősség megtagadását jelenti. A református gondolkodás és alkotmány szerint minden presbiter és minden lelkipásztor, valójában minden egyháztag felelős az egész egyház dolgaiért. Nálunk nincs Genfben vagy Debrecenben centralizált döntéshozatal. Nem a püspökök tanácsa vagy az ún. elnökségi tanács dönt. A felelősség mindannyiunké. Ennek megtagadása áru-lás az evangélium ügyével szemben. Ezt újra kell tanulnunk.

Másik sajátossága a kommunizmus után a magyar társadalomnak az, hogy a más véleményű embert ellenségnek tekintik. Ez is utat talált az egyházba. Így azután a karizmatikust démoninak, a fundamentalistát primitívnek, az ökumenével foglalkozót pedig az Antikrisztus szálláscsinálójának nevezik. A liberális – erős csúsztatással elmosva a teológiai és politika liberalizmus közti különbséget²¹ – pedig maga a „testté lett ördög”. Ez a gondolkodás – túl azon, hogy a világ szellemiségének betörése az egyházba, elárulja, hogy mind a Szentírás, mind a teológia dolgaiban hiányzik a tények alapos ismerete. A különféle teológiai és kegyességi irányzatok közös nevezőjének az 1Kor 12,1-3-ban és az 1Jn 4,2-3-ban foglaltak szolgálnak: A testté lett Ige isteni? (kuriosz). Ezen az alapon minden egyéb különbség megbeszélhető (Fil 3,15-16).

Az természetes, hogy vannak közöttünk különféle teológiai irányzatok. Volt különbség a két háború között, pl. az SDG és a Pro Christo MEKDESZ vagy a KIE vagy a Bethánia missziói látása között. 1945 után az ébredésben mégis képesek voltak összefogni.

Súlyos maradványai vannak a kommunista időknek az egyházi sajtóban is. A kommunista sajtónak – különösen a kemény sztálini időkben – de kisebb mértékben azután is, az volt az alapelve: amiről nem írunk az nincs.²² A párt és a „nép ellenségeinek” írásait kritizálták a lapokban a kritizált szöveg ismeretének lehetősége nélkül. Egyházi sajtónk egy része ezt a mintát követi ma is.

Meg kell tanulnunk, hogy minden kritikát komolyan kell venni. Meg kell azokat beszélni, és keresni a megoldást. 2Sám 16,9-11 útbaigazít abban is, hogy a rosszindulatú kritikát is komolyan kell venni.

Tapasztalatok is igazolják azt a bibliai meggyőződést, hogy Krisztust Úrnak, testben megjelent Krisztusnak vallóknak együtt kell vallani az Úrról (1Kor 12,1-3; 1Jn 4,2). Napjaink pluralista és immorális társadalmában a misszió végzése szempontjából különösen fontos a Krisztus nevét vallók közös tanúskodása. Hasonlóan

18 Ennek példája a MORE zsinatának őszi döntése a rasszizmus jelenésének határozott elítéléstől. Előkészítésében tanári kara tett a legtöbbet. Fekete Károly rektor a 2001/2 akadémiai év megnyitó közgyűlésén „Barmen időszerűsége ma” címmel tartott előadást. Ezt követte a kar nyilatkozata, melyben mindenféle faji alapon való megkülönböztetésre nemet mondott.

19 Ugyanez az analógia érvényes pl. Afrika és Európa népeinek kapcsolatára. Nem alacsonyabbrendűek a feketék. Történelmi fejlődésükben voltak súlyos katasztrófák.

20 A KGRE Hittudományi Karának dékánja 1996 júniusában az évzáró közgyűlésen beszélt ezekről. Reformátusok Lapja 1996. július 7.

21 Pásztor J., „Református teológia a XX. században.” in: Albert Gábor et al (szerk.), Szárszó 1992-2001. A Református Értelmiség Konferenciák előadásai, Budapest, MORE 2002, 381-394

22 „Ennek a döntéshozatali körnek egyik fontos és nyíltan is hangoztatott szempontja, hogy a nyilvánosság előtt ne beszéljünk egyházunk problémáiról.” Bogárdi Szabó István, „A MRE elmúlt 10 évének írásos értékelései.” THÉMA 2001/1. 18. lap.

más országokban – így pl. az USA-ban – erőteljes fundamentalista mozgalmak esetében gyakran jelentkeznek ezekkel együtt a szélsőséges politikai állásfoglalások.

A megújulás következő jelentős akadályát abban az egyre erősödő tendenciában és az abból fakadó várakozásokban és intézkedésekben látom, melyek az 1948 előtti „konstantini” állapotok visszaállítására, azaz az egyház életét és misszióját az állam politikai és anyagi támogatására akarja építeni. Az ezzel járó anyagi előnyök és kedvezmények nagy kísértést jelentenek minden egyház számára. E tetszetős törekvések azonban hamis alapokra építenek, és rossz irányba vezetnek. A keresztyénség világhelyzetére tekintve nyilvánvaló, hogy a nagykonstantini kor, és vele az állam és egyház összefonódása a világ legtöbb országában véget ért, vagy kihalóban van. Így az egyház életét és misszióját államsegélyekre építeni öncsalás és öngyilkosság.²³

A háború utáni ébredésnek az is érvényes felismerése volt, hogy „Isten megítélte a múltat.” Ma már az egyetemes keresztyénség a világ minden táján látja, hogy a nagykonstantini korszak – az egyház és az állam összefonódásának kora – véget ért. „Az automatikus, nem döntésen alapuló hagyományos keresztyénség ideje lejárt”.²⁴ Ez a korszak eltorzította a Szentírásban, mind az Ó- mind az Újszövetségben mutatkozó képletet, mely szerint az egyház nem azonos a társadalommal, de abban van és azért szolgál. Az evangélium hirdetését nem lehet államsegélyekre alapozni, annak alapja az Ige és a Lélek munkája a gyülekezetben. Napjainkban ez erős kísértést jelent az egész egyház, és egy-egy gyülekezet számára is. Karl Barth 1951-ben Bereczky Alberthez intézett üzenete ma is időszerű: „Nézze, kedves püspök úr, most újra az 1936-os – első – magyarországi utamra kell gondolnom. Akkor elcsodálkoztam azon, milyen mértéktelenül készek voltak az akkori reformátusok Szent István koronájában, és a Trianoni béke ellen – a csehek és románok ellen folytatott küzdelemben, saját történeti küldetésüket, a keresztyén „Nyugat” előőrseiként a causa Dei et ecclesiae ügyével azonosítani. Így meg kell kérdezem: Nem képesek a magyarországi reformátusok másra, mint arra, hogy a mindenkori uralkodó rezsimmel száz százalékgig szövetségben legyenek?”²⁵

Történelmi tapasztalatok mutatják, hogy az állam támogatásáért mindig súlyos árat kellett fizetni.

Az egyház nem azonosulhat egyetlen – akár uralmon akár ellenzékben lévő – politikai gondolatrendszerrel sem. Legyen ugyanakkor só és kovász, mely sugározza az egész társadalomra a Krisztusban való élet erőit. A gyülekezet, mely Krisztus Teste, az ő földi-történeti létformája, életével, istentiszteletével az evangélium erejéből él.

3. Missziós kihívások Közép-Európában ma

A most áttekintett események és megfontolások segítenek bennünk a ma kihívásai és feladatai megfogalmazásában:

1. Az egyház kicsiny nyáj a népek között (Lk 12,32). Mind az Ó-, mind az Újszövetségben Isten népének helye a világ többi népei között és nem felettük van (1Móz 12,3; 2Móz 19,6; És 49,6; Mt

10,45; Jn 13,12-15). Az Írás sehol nem lát olyan helyzetet, amelyikben egyház és a körülöttük élők azonosak lennének. A történelem pedig azt mutatja, hogy ezt kizárólag illegitim módon fegyverek hatalmával lehetett egy ideig megvalósítani. Ezt a tényt egyházaink mai helyzetére nézve – különösképpen a missziós feladatok szempontjából is komolyan kell venni.

2. A misszió az egyház teljes egzisztenciájával valósítható meg. Alapja Isten Igéje és Lelke. Az Ige és a Lélek teszik az Isten népét világossággá (Mt 5,14) a társadalom számára, hogy nyilvánvaló legyen, mi Isten „jó, kedves és tökéletes akarata.” (Róm 12,2). Így bárki jöhet a világosságához. Azonban nem lehet az egyház a társadalom cenzora vagy ellenőre. Nem használhat állami eszközöket befolyása növelésére. Számára az Ige a fegyver (Ef 6,11-19).

Az egyház világossága az Ige fénye, azzal hirdeti, mi jó az egész társadalom számára az élet minden területén. A kálvini igény és cél az élet minden területét Isten Igéjének uralma alá hozni, ma is érvényes. Az eszközök azonban „Isten fegyverei”, igazlelkűség, igazság, a békesség evangéliumának készsége, a hit pajzsa, az üdvösség sisakja és az ige kardja (Ef 6,11-56).

3. Az egyház ugyanakkor só és kovász (Mt 5,13; 13,33), melyek átjárják a társadalmat gyógyító és helyreállító erővel. A gyülekezet mint Krisztus teste Krisztus földi-történelmi lét-formája, missziója az, hogy Krisztust „megélje” a társadalomban. Amiképpen Krisztus jelen volt a világban az emberért, úgy kell az egyházunk jelen lenni a többiekért. Ez a misszió (1Thess 1,8 [Károli]; Fil 2,16). Ezékiel látomásában mint élő víz folyama tör elő a templom küszöbe alól, és életet fakaszt. Ahol Krisztus jelen van, ez a víz árad.

4. Az eucharisztikus közösségben tapasztaljuk és hirdetjük Istennek Krisztusban adott az egész teremtettséget érintő szabadító és egyesítő tetteit. Ezért ünneplésünknek elengedhetetlen része a világért való imádság és szolgálat. Ez azt jelenti, hogy a misszió régi módszereit az Ige világosságában alaposan meg kell vizsgálni, és ahol szükséges, változtatni. A Szentlélek vezetéséért való könyörgésben szükséges napjaink társadalmi helyzetének alapos elemzése is. A missziót nem szabad a felsőbbrendűség, vagy valamiféle spirituális agresszivitás szellemében végezni, hanem Krisztus empátiájával és ember mellé állásának kifejezésével.

5. Napjainkban saját helyzetünk itt Közép-Európában, így Magyarországon sem vizsgálható az egész emberiség mai súlyos kríziseinek tudomásulvétele és vizsgálata nélkül. New York, Washington DC, Afganisztán, Jeruzsálem és Palesztina tragédiái az egész emberiség nyomorúságának mély szimbólumai is. A gyűlölet, az erőszak, a környezetszennyezés, a gazdagok és szegények között egyre növekvő szakadék világában, amikor a bűn, a pusztítás és a halál uralkodik, sürgősen szükséges, hogy az egyház a maga közösségében megvalósult krisztusi szeretettel, teljes egzisztenciával imádkozzon, hogy képes legyen Krisztus megjelenítésére, és így szolgáljon a világ gyógyulásáért.

A teremtet világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését (Róm 8,19).

23 „Nyilvánvaló előttünk, hogy a nyugati világban a keresztyén vallás hosszú ideig tartó államvallás jellege szinte mindenütt megszűnt. A keresztyénség nem a nyugati világ hivatalos kultusza többé. Vannak még... maradványai sokfelé... vallási hegemóniára és a triumfáló magatartásra való kísértéssel ma is találkozunk... Egyre több olyan ország van és lesz, ahol a keresztyén élet nem magától értetődő, hanem személyes döntés eredménye. Ez a döntés sokféle akadály és más gondolatrendszerek kihívásai közben születik, és annak fenntartásához folyamatos fegyelmezett gondolkodásra, imádságra és a közösség (koinonia) támogatására van szükség. A Szentlélek, nem pedig egy ún. keresztyén társadalom lelkiülete (esprit) az, ami ebben az új helyzetben az egyház hitének és életének megvalósítója és megőrzője.” „Üzenet a misszióról.” Theológiai szemle ÚF XLIV 2000/1. 6. lap. A tanácskozás teljes anyaga: Walter Brueggemann (ed.), Hope for the World Mission in a Global Context, Louisville-London-Leiden, Westminster John Knox 2001.

24 Douglas John Hall, „Accounting for Hope” Journal for preachers Vol. XXIV/4. Pentecost 2001. 13. o. Idézi a szerző: „A keresztyénség mai állapotára a diaspora helyzet jellemző...a középkor és a későbbi paraszti és kispolgár keresztyénség igen nagy sebességgel eltűnőben van.” Karl Rahner, Mission and Grace Vol.I, London, Sheer and Ward 1963, 20-24.

25 Karl Barth, Offene Briefe 1945 – 1968 in: Karl Barth, Gesamtausgabe, Zürich, TVZ Verlag. A levél más fontos vonatkozásaihoz: Szabadi Sándor, „Barth és Magyarország Válasz”, in: Credo IV. 1998/1-2. 15-19

Nagypál Szabolcs

Egy kis tavasz: a Békés Gellért Ökumenikus Intézet

A Békés Gellért Ökumenikus Intézetet 2001. augusztus 1-jén alapította a Pannonhalmi Főapátság. Várszegi Asztrik főpát úr vezetésével az intézet hiánypótló feladatot lát el: a keresztény felekezetek közeledésének kifejezett szolgálatát tudományos igénnyel, a sokak által szeretett és tisztelt Gellért atya szellemében. Az intézet főállású munkatársa Nagypál Szabolcs, aki Genfben, az Egyházak Ökumenikus Tanácsa által fenntartott Bossey Ökumenikus Intézetben szerzett mesterdiplomát ökumenikus teológiából; valamint Orova Csaba, aki a szegedi teológián tanult, és többek között a *Keresztmetszet* című ökumenikus lap szerkesztője.

Az intézet első néhány évének célcsoportja a fiatalok korosztálya. Az egyetemi és főiskolai hallgatókat és fiatal értelmiségieket

igyekezünk megszólítani bel- és külföldi konferenciák szervezésével, előadásokkal, cikkekkel és tanulmányokkal. A tudományterület sajátos jellege is megkívánja, hogy mindezen tevékenységeinket, ha csak lehet, valamely szervezettel együttműködve, társszervezőként valósítsuk meg. Ilyen természetes munkatársaink mindenekelőtt a Keresztény Ökumenikus Diákegyesület (KÖD), az Ökumenikus Ifjúsági Alapítvány és Iroda (ÖKI), a Keresztény Ökumenikus Baráti Társaság (KÖT), valamint az Ökumenikus Tanulmányi Központ (ÖTK).

A Keresztény Ökumenikus Diákegyesület segítségével, mely tagja a Keresztény Diákok Világszövetségének (WSCF, 1895-ös eredettel a világ egyik legrégebbi ökumenikus szervezete) és az 1968-as alapítású Európai Ökumenikus Ifjúsági Tanácsnak (EYCE), az ökumenikus gondolat széleskörű népszerűsítésére nyílik lehetőség. Fiatalok tucatjai vehetnek részt nemzetközi

konferenciákon, akár külföldön, akár Magyarországon, hogy aztán a felekezetek közeledésének kovácsaivá váljanak.

Az intézet legnagyobb szabású vállalkozása jelenleg a közép-európai ökumenikus ifjúsági régió (CESR) létrehozása a lengyelek, szlovákok, csehek, osztrákok és magyarok részvételével. A szervezésben segítségünkre van a – jelenleg szintén magyarországi, budapesti székhelyű – *Lingua Franca* ökumenikus vezetőképző program. A régió évente két konferenciát szervez, melyek közül a legelső Pannonhalmán volt, az *ökumenizmus és a Közép-Európa-gondolat* témájában 2002 januárjában.

A második összejövetel helyszíne a vilemovi (Csehország) ortodox akadémia volt 2002 júliusában ökológiai és környezetvédelmi kérdésekről. A harmadik találkozót idopontja 2003 februárja, amikor a társadalmi felelősségvállalásról gondolkodunk majd a *szepeskáptalani* Szent Márton-hegyen (Szlovákia). A két éves kezdeti időszak záró konferenciájának helye Białowieża (Lengyelország), ahol 2003 júliusában Közép-Európa mint kulturális központ lesz a téma. Az ökumenikus régióról továbbiak olvashatók az alábbi honlapon: www.visegrad.szm.com.

Az intézet jelenteti meg Nagypál Szabolcs és Peter Šajda (Szlovákia) szerkesztésében az ökumenikus ifjúsági régió első kiadványát, egy tizenöt tanulmányból álló *antológiát* Közép-Európáról, az ökológiáról és az ökumenizmusról. A tanulmányok nyelve angol, de mindegyik írás után ötnyelvű (német, magyar, cseh, lengyel és szlovák) összefoglaló olvasható.

További nagy tervünk a WSCF és az EYCE – Európa e két nagy ökumenikus ifjúsági szervezete – hosszú idő óta első közös konferenciájának lebonyolítása az *ökumenikus lelkiség* témájában, 2002 november 2-9 között, szintén méltó helyen, a tihanyi bencés apátságban. A találkozón – melyre Európa majdnem minden országából várunk résztvevőket – többek között Korzenszky Richárd tihanyi perjel is előad.

tihanyi perjel is előad.

Az intézet tudományos főmunkatársa, Nagypál Szabolcs szerkeszti jelenleg a WSCF európai régiójának évente kétszer megjelenő, angol nyelvű ökumenikus folyóiratát, a *Mozaikot* (1992), melyet több mint két évi szünet után indítottunk újra. A 2001/1-es szám témája a *globalizáció* volt, mint kihívás a hitünk számára, a 2002/1-esé a *megtestesült hit* (a test szerepe a kereszténységben), míg a 2002/2-es szám az ökumenikus *lelkiség* közös gyökérezetével és számtalan ágazatával foglalkozik majd.

Ugyancsak az intézet égisze alatt jelenik meg a világ legrégebbi ökumenikus folyóirata, a WSCF által jegyzett, 1908-as alapítású *Student World* Nagypál Szabolcs főszerkesztésében. Harminckét év és tetszhalott állapot után a WSCF világvezetőségének *johannesburgi* (Dél-Afrika) világvezetőségi ülése döntött arról, hogy ismét szükség van arra, hogy a fiatal értel-

Globalizáció – Kihívás

miségiek „prófétái” hangja folyóiratban rendszeresen megszólaljon. A 2002/1-es szám témája a *hatalom és fejedelemségek* (viszonyulásunk a politikai és lelki hatalomhoz), a következő pedig az *élet bősége és teljessége*. Az évente kétszer megjelenő, tudományos jellegű ökumenikus folyóirat angol, francia és spanyol nyelven közöl tanulmányokat.

Az intézet első éve a *párbeszédé*. Egyrészt ez az az év, amikor ki kell alakulnia a tervek és a lehetőségek térképének; másrészt, az év tudományos vizsgálódásának is a párbeszéd elmélete és erkölcstana a témája. A vallásközi párbeszéd egyik alapművének, Wesley Ariarajah *A Biblia és a más hitű emberek* című tanulmányának lefordításával kezdjük idén a Békés Gellért Ökumenikus Sorozatot.

Az intézet részt vállal a *párbeszédelmélet* klasszikus tanulmányainak lefordításából is egy gyűjteményes kötet erejéig; ugyanakkor saját kutatásokkal is gazdagítani szeretné a témát. A párbeszéd módját döntő fontosságúnak látjuk; ez határozza meg a közeledés atmoszféráját, illetve tágabb értelemben azt, hogy lesz-e egyáltalán közeledés. Ha föl szeretné venni velünk a kapcsolatot, kérjük, írjon a bgoi@chello.hu címre.

HÁLÓ, a magyar katolikus közösségek közép-európai hálój

Igen, a címben megfogalmazott állítás arra az üdítő valóságra utal, amit a zánkai nagytábor ezerötszáz főnyi résztvevője megélt, megtapasztalt ezen a nyáron. Ezerötszázan jöttek össze a Kárpát-medence minden szögletéből. Katolikusok, közösséget építők, a Jó Hír közvetítői, megélői. De mindenekelőtt tisztázzuk a fogalmakat: mi is az a HÁLÓ?

Közösségépítés, önazonosság

A Háló, eredeti teljes nevén a *Katolikus Közösségek Hálózata* 1990-ben néhány, világiakat tömörítő budapesti felnőtt bázisközösség kezdeményezésére alakult a katolikus közösségek közötti jobb kapcsolat, tájékoztatás elősegítésére. 2001-re öt országban (Magyarország, Románia, Szlovákia, Ukrajna, Jugoszlávia) csaknem 800 magyar közösség talált egymásra a Háló által felkínált szálakon. A Háló gondolata tulajdonképpen válasz volt a magyar *civiltársadalom* megerősödésére a rendszerváltozás időszakában, amelynek egyik jeleként a II. Vatikáni Zsinat óta megszorodott keresztény kisközösségek szigetvilágot alkottak, egymással csak minimális kapcsolatot ápolva. A Háló egyesülete, a *Háló Közösségfejlesztő Keresztény Egyesület* az önszerveződő kisközösségeket támogatja Magyarországon és a határokon túl kisebbségi sorban élő magyarság körében. Szeretné a sokféle, sokszínű, általában 8-15 fős kisközösségeket összekapcsolni, egymás felé megnyitni, értékeiket kifelé is láthatóvá, élővé tenni. Ezzel az alulról építkező módszerrel kívánja építeni egyházunkat.

A Háló magyarországi közösségeinek több mint egyharmada *vidéki*, összes közösségeinek zömét pedig ez idő tájt a nagy területen szétszórva működő *erdélyi (romániai) csoportok* teszik ki. A Háló önmeghatározása szerint *mozgalom*; tevékenységének lényege az élő keresztény közösségek felkutatása, információs és baráti hálóba vonása, „*bogozása*”, a közösségek között közvetlen és közvetett kapcsolatok teremtése. A Háló által felkínált *szolgáltatások* gyakorlati dolgoktól kezdve (pl. szálláslehetőség, segédeszközök, programok stb.) szellemi és elméleti támogatásig terjednek (pl. bármilyen témában előadások szervezése). Tevékenységének egyik fő célja, hogy a tagközösségek később önállóan találjanak egymásra, és a környezetükben támogassák egymást.

A Háló rendszeresen szervez baráti kapcsolatokra építő *találkozókat* is, mégpedig *helyi* (regionális), *országos* és *Kárpát-medencei* szinteken. Az elmúlt években ilyen helyi találkozót szerveztünk egyebek között *Pécsett, Diósgyőrben, Zalaegerszegen, Szegeden, Esztergomban, Érden, Pannónhalmán, Máriapócon, Jánoshalmán, Budapesten*, a határokon túl pedig *Erdélyben, Kárpátalján, a Felvidéken és a Vajdaságban*. Kiemelt jelentőségű, a magyar millennium megünnepléséhez kapcsolódó rendezvényeink voltak 1999 augusztusában Homoródfürdőn (Erdély), és 2000 októberében Pannónhalmán, és a 2002 nyarán lezajlott 1500 fős zánkai nagytáborunk.

A Háló-identitás fontos összetevője a **barátság**, ami mindig egy *ügyben* felvállalt barátságot, egymás iránti *emberi és közösségi elköteleződést* jelent. Ez a barátság **személyes szeretetre épül**, vagyis a tagok figyelnek egymásra, válaszolnak a megszólításra. A Háló a Kárpát-medencei családok ideális találkozóhelye, mozgékony, politikai kötődésektől mentes szervezet.

A Háló vállalja *magyarságát*, *magyar kezdeményezésnek* tekinti önmagát, és a Kárpát-medencében is a *magyar anyanyelvű*

közösségeket szólítja meg. Ezt nem mások ellen, hanem az egyház építése érdekében tesszük. Ezzel párhuzamosan keressük a kapcsolatot a többi hozzánk hasonló szervezettel, és támogatjuk közösségeink kapcsolatait más nemzetiségű szomszédainkkal.

Működésünk látható formái: a találkozók

Megnyitó mise – Sokan vannak

A Háló működésének egyik látható formája a találkozók láncolata. A találkozók két típusa van. Egyiknek a lényege maga a találkozás. Alkalom a kitekintésre saját közösségünk keretein túlra, megosztani másokkal saját értékeinket és részesülni a másokéban. A közösségvezetőknek ezek a találkozások nagy megerősítést és feltöltődést jelent. Ezen találkozásokban nem csak a horizontális, de a vertikális összetevő is jelentős. Mert minden alkalommal megtapasztalhatjuk Jézus szavainak valóságát; „Ahol ketten vagy hárman az Én nevemben találkozunk, ott vagyok közöttük.” Ezért hiszünk, hogy az ilyen alkalmak egyházunk egységét is elősegítik.

Másik találkozó a tematikus tábor, vagy tanfolyam. Ilyenek a hagyományörző táborok, az ifjúsági irodalmi tábor, vagy a Háló pedagógusait tömörítő pedagógus munkacsoport találkozói és lelkigyakorlati, a média különböző területein szolgáló barátaink találkozói. De ezekben sérült fiatalok nyaraltatására is sor került. Ezen a rendezvényeken is a találkozás a fontos, de célja első sorban az adott téma megtárgyalása.

Egy évben egy Kárpát-medencei vezetőségi találkozó van, ahol az elkövetkező év stratégiáját beszéli meg, készíti elő a vezetőség. Márciusban van a Kárpát-medencei vezetőségi lelkigyakorlat. Ez az az alkalom, amely nem a szolgálat, hanem a feltöltődés helye a Háló fő „bogozói” számára. Szintén évente tartunk Kárpát-medencei nagytalálkozót október folyamán, melynek helyszíne a soron következő ország. 2000-ben Pannónhalmán voltunk, tavaly Erdélyben Székelyudvarhelyen, és idén Felvidéken, Érsekújvárott találkoztunk mintegy 2-300-an. Ezen kívül minden ország tart évente egy országos szintű találkozót. Kisebbség-nagyobb regionális találkozók akár évente kétszer is létrejönnek. Tulajdonképp nincs is olyan hétvége az év során, hogy ne lenne valamiféle Háló találkozó valahol a Kárpát-medencében.

Értelesen ajánljuk regionális szinten a közösségvezetők rendszeres találkozóit, mert ez adhatja meg azt a rendszerességet és folyamatosságot, amelyre a többi találkozó már biztosan alapozhat.

Nem ritkák a spontán látogatások sem, melyek a Hálóban kialakuló barátságok kapcsán jönnek létre. Ezek nem csak megerősítőleg hatnak, de a Kárpát-medence és az egyház arculatának a kialakításához is hozzájárulnak. Hogy ne csak városok, falvak nevei jussanak eszünkbe Kárpát-medence egyes régióiról, hanem az ott élő barátainkat jelentse.

Nyugodtan állíthatjuk, hogy tevékenységünk rendkívül aktívnak mondható, és egyre szerteágazóbb. De mindehhez nincs önálló infrastruktúránk és állandó, biztos anyagi háttérünk sem. Ha lenne irodánk több esélyünk lenne a költségek mérséklésére és a fejlesztési lehetőségekre is.

A közösségek típusait a sokszínűség jellemzi. Ennek magyarázatát a különböző korosztályok jelenléte és a környezeti és kultúrkörbeli eltérések adják. A kisközösségek két nagy csoportja a lelkeségi közösségek és a plébániai csoportok. Ilyenek például a Fokolare, a Házashétvége, a Regnum Marianum – avagy a Rózsafüzértársulatok, imacsoportok, hittanos közösségek. Ezen kisközösségek, mozgalmak aktív képviselői a Hálóban a bogozók, akik regionális, országos, és Kárpát-medencei szinten tartják a kapcsolatot egymással.

Mozgalmunk jogi és pénzügyi működtetését a Háló Egyesület végzi. Közvetlen segítők az átlátással rendelkező programalkotók, az országokénti „főbogozók”, a régiókénti „bogozók”, és a munkacsoportok. Egy következő szintet jelentenek a mozgalmak kapcsolattartói, a közösségvezetők és a szimpatizánsok.

A Háló tevékenységének, a hálósok kapcsolatépítésének köszönhetően a szervezet mérete és sokszínűsége differenciálódást tett lehetővé. Jelenleg hat munkacsoportunk működik: informatika, pályázatírás, média, kultúra, Tarsoly, pedagógia. Az *informatikai munkacsoport* egyik fő feladatköre a szerver üzemeltetése és fejlesztése.

A *média munkacsoport* feladatköre egyrészt rendezvényeink publikálása a médiumok által. Másrészt képzéseket, találkozókat szervez a Háléhoz tartozó médiában érintett embereknek.

A *kulturális munkacsoport* tevékenységének nagyobb része egy információs bázis kezelése. Hozzájuk lehet fordulni, ha valakinek egy adott témában előadóra, vagy magára a témaötletre van szüksége.

A *Tarsoly munkacsoport* a havonta megjelenő 800 példányszámú lapunk létrehozásával foglalkozik. Gondoskodnak arról, hogy a különböző találkozókról cikkek készüljenek, ezek időben megérkezzenek. Megszerkesztik az újságot, nyomdába küldik, majd lebonyolítják a terjesztését.

A legfiatalabb, de a legdinamikusabban fejlődő csoport a pedagógus munkacsoport. A *Pedagógus Munkacsoport* (PMCs) megalakulását a differenciálódás lehetősége mellett egy másik motiváció is ösztönözte. A Hálóban nagyon sok, a szó tág értelmében értendő pedagógus dolgozik, működik: tanárok, gyógypedagógusok, hitoktatók, a nevelés iránt elkötelezett papok és olyan segítő szakmában dolgozók vagy aziránt érdeklődők, akik naponta találkoznak az emberformálás, formálódás kérdéseivel. Egymásra találva, a beszélgetések során kristályosodott ki az a kíváncsi, hogy szervezzenek célirányosan pedagógiai programokat, segítsék egymást hivatásunkban.

A 2000. év őszén Pannonhalmán tartott Háló nagytalálkozó programja, illetve a külön nevelési szekció léte elősegítette a pedagógusok egymásra találását. Itt fogalmazódott meg az a törekvés, és láttak arra lehetőséget, hogy külön alkalmakat, találkozókat szervezzenek azok számára, akik pedagógusként szeretnének hivatásukban és keresztyénységükben egyaránt megerősödni. Így indult a pedagógiai munkacsoport és tartotta meg első igazán sikeresnek és termékenynek mondható találkozóját 2001 tavaszán Máriapócon.

Tevékenységüket és működésüket illetően két irány fogalmazódott meg. Egyrészt módszertani segítséget nyújtani egymásnak, tapasztalatokat cserélni, illetve elsősorban a határokon túli magyar oktatáshoz, neveléshez eszközbeli segítséggel hozzájárulni. Másrészt a lelki fejlődés igénye, a lelkigyakorlatokon való részvétel szerepel vállalaik és vágyaik között. Céljuk a találkozás, a személyes kapcsolatok mellett a szakmai ismeretségek és barátságok kialakítása is. Találkozóikkal a lelki és hivatásbeli töltődést egyaránt

szolgálják, szakmai és hitbeli megújulást remélnék, és ötleteikkel, tanácsaikkal igyekezzenek bátorítani, lelkesíteni egymást.

Eszközeink

Havonta 800 példányban megjelenő újságunk a Tarsoly, melyben a Háló rendezvényeiről, híreiről tudósítunk résztvevők írásai által. Az információáramlás több határontúli régióban komoly akadályokba ütközik, ezért pályázatokon nyert anyagi forrásokból építünk ki kommunikációs hálózatot számítógépek, és mobiltelefonok kihelyezésével.

1999 őszén jelent meg egy színes általános tájékoztató a mozgalmról. Azóta a 2000. évben lezajlott pannonhalmi nagytalálkozó előadásait jelentettük meg utókiadvány formájában. A 2001. áprilisi magyarországi regionális találkozó óta a találkozó énekeit Hálós énekes füzetként is közreadjuk a résztvevőknek. Háló fő zenei felelőse állítja össze ezeket, aki a civil életében is magas színvonalú zenei tevékenységet folytat. A füzetek sorozatot képeznek. Még két megjelenés alatt álló kiadványunk van. Az egyik a nyáron lezajlott erdélyi pedagógus továbbképző tábor utókiadványa, a másik meg a 2002 nyarán Zánkán sorra kerülő nagyábróunk lapja, melynek már most kéthavonta előszámai jelennek meg.

Kapcsolataink

Az évek során kapcsolatokat alakítottunk ki több alapítvánnyal, és minisztériummal is, mint például a Határontúli Magyarok Hivatalával, a Külügyminisztériummal, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumával, az Ifjúsági és Sportminisztériummal stb. Nagy örömeinkre szolgál, hogy az együttműködési szándékunk folyamatos jelzése folytán, továbbá a tevékenységeink eredményeképpen a Püspöki Kar egységesen támogatja mozgalmunkat. Ezt az is bizonyítja, hogy szinte kuriózumként pénzzel is támogatta a homoródfürdői táborunkat.

Mozgalmunk hivatalos egyházi társulássá minősítése folyamatban van, melyben Seregély István egri érsek, MKPK elnök támogatását is élvezzük. Ezzel sikerült hivatásunknak azt a részét is teljesíteni, hogy nemcsak a közösségek és mozgalmak között sikerült utat, kapcsolatokat építenünk, hanem a közösségek és a püspökök között is.

A HÁLÓ legismertebb két alakja, **Szeibert András** elnök és **Puchard Zoltán** társelnök mellett lehetne most félszáz segítő, szervező nevét felsorolni, de nem is szükséges. Elkezdni is nehéz volna. Bogozók, Isten „bozgorai” (hazátlan szolgálói), bocskorosai és ünnepi előtáncosai, nagyágyúi és könnyűlovassága, báránycái és ősbőlényei, szervezők, telefonálók, régióvezetők... sokan, sokan vannak. Elég, ha azok tudják, akik ismerik azokat, akik ismerik őket. Az a fontos, hogy a HÁLÓ halai mind megtapasztalják, hogy van egy összefogó kötelék, amely megtartja őket, van egy lelki mágnes, amely vonzza őket. Ez a vonzás nem a globalizációs jólét, nem a fogyasztói társadalom, nem a csak-racionalitás, nem a csak-gazdasági, vagy napi-politizáló öntudat, sem a csak-kegyeskedő jámborság vonzása. Hanem azé a Jézus Krisztusé, aki „jelen van”, ha a nevében összejönnek. Aki mielőtt magához vonz, előtte még el is küld mindönket – hogy vessük ki a hálót, és legyünk emberhalászok. Tegyük a dolgunkat és vállaljuk a terhet, amelyről persze megjegyezte, hogy „édes teher”. S mindegy, hol tesszük ezt. A tavon. Avagy a Tábor hegyen. A lényeg ugyanaz. A felismerés: „**Nem vagyunk a magunkéi.**” És: **összetartozunk.**

A HÁLÓ az idén a tavat (Balatont) választotta, s ez egyúttal Tábor is jelentett. Nagytábor.

Az élmények összegyűjtéséhez külön háló-húzás kellene. Egy részletesebb írásban majd ez is meglesz.

(dt)

E rovatunkat a Természet- és Társadalombarát Közalapítvány támogatja

Borhidi Attila¹

Hűség a természethez

A világ küldetése

Induljunk ki talán abból, hogy megszületni annyi, mint kiválasztottnak lenni. Minden ember egy önálló és megismételhetetlen egyén, aki valamilyen küldetéssel jött a világra. Ez a küldetés benne van a világban is.

A világnak is küldetése van. Valójában csak nemrég ismerjük azt, hogy a Föld hogyan keletkezett. Elméletek már régebben voltak, hiszen ismerjük a Kant-Laplace elméletet a 18. századból vagy a Jeans-féle elméletet a 20. század elejéről, de ma már meglehetősen pontos ismereteink vannak arról, hogy a ma létező anyagi világ hogyan keletkezett körülbelül 15 milliárd évvel ezelőtt az úgy nevezett ősrobbanás következtében. Az ősrobbanást olyan volt, mintha a Teremtő belefújt volna egy luftballonba, és pontosan akkorát fújt bele, hogy az széjjel se szakadjon, meg össze se essen, hogy minden égítést a pályájára kerüljön s ott a tömegvonzás törvénye szerint megfelelő nagyságban és megfelelő sebességgel mozogjon. Einstein erről mondta azt, hogy az Úristennek nem nagy választása lehetett, amikor megteremtette a világot. Én inkább úgy fogalmaznék, hogy Isten pontosan tudta, hogy mit akar, amikor a világot teremtette, és ehhez bölcsen alkalmazta a Maga által alkotott törvényeket. Ő ugyanis tiszteli a saját törvényeit. Hogy az emberek tisztelik-e a saját törvényeiket, az más kérdés. Ilyen szempontból is tanulhatunk az Úrtól. Látnunk kell, hogy bolygónk, a Föld, szintén

nem fagy meg benne. Ahhoz, hogy egy bolygó a lakható zónában fussa be teljes pályáját, meghatározott nagyságúnak kell lennie. Nem lehet se sokkal kisebb, sem pedig sokkal nagyobb, mert akkor már egy más pályára kerül, ahol a környezeti viszonyok egészen mások, alkalmatlanok az élet számára.

A kiválasztott bolygó és az evolúció műve

Honnan tudjuk azt, hogy a Föld ki van választva? Onnan tudjuk, hogy spektroszkópiás mérésekkel megvizsgálták a különböző bolygók légkörét alkotó gázok összetételét. Innen tudjuk, hogy például a Vénusznak a légköre főleg széndioxidból áll, és kénsavból álló felhők úszkálnak benne. Képzeljünk el egy oxigén nélküli légkört, amelyben kénsav-eső esik. Ez biztosan nem embernek való, de semmilyen életre sem alkalmas. Nagyon érdekes, hogy gyakorlatilag hasonló légköre van az összes bolygónak, kivéve a Földet. A Föld légkörét ugyanis túlnyomórészt nitrogén alkotja, és ebben igen jelentős mennyiségű oxigén, van, amelyről tudjuk, hogy az élet számára alapvetően fontos, és még annyi széndioxidot is tartalmaz, amennyi szükséges ahhoz, hogy abból a növényvilág a napenergiának a felhasználásával szerves anyagot termeljen.

Ez a rendszer nem egyik napról a másikra alakult ki, hanem évmilliók során. Pontosán 2 milliárd esztendő kellett ahhoz, hogy az első élőlények megjelenjenek a Földön, és mintegy 3 milliárd évvel ezelőttre tesszük azokat a leleteinket, amelyekről azt mondhatjuk, hogy ezek valamilyen élőlényeknek a maradványai, amelyek még a sejtes szerveződésnek a legprimitívebb formáit képviselik. Lényeges, hogy a Földnek élő bolygóvá alakításában maga az élet játszott alapvető fontosságú szerepet, mert végig az élőlények alakították különlegessé, amelynek egészen mások az energiafelvételi és energia-forgalmi viszonyai, mint az összes többi bolygóé.

Az élet kialakulása és fejlődése egy rendkívül hosszú folyamat, egy rendkívül logikus és átgondolt folyamat eredménye. A földi légkörben ugyanis először meg kellett teremteni az oxigént. Ezért kezdetben olyan élőlények éltek, amelyek működéséhez és életéhez nem volt szükség oxigénre, úgynevezett anaerob életmódot éltek. De ezek rövid idő alatt annyi oxigént termeltek, amennyivel el lehetett kezdeni az úgynevezett önfenntartó, autotróf életmódot, ami lehetővé teszi azt, hogy az élőlények saját maguk számára megtermeljék a fennmaradásukhoz szükséges tápanyagokat. Eleinte nagyon kevés volt az oxigén a légkörben, és ezért 500 millió évvel ezelőtt a szárazföldön még nem volt, ellenben a tengerekben már ekkor fantasztikusan gazdag élővilág volt.

Nagyon sokáig nem tudták megmagyarázni, hogy ennek mi volt az oka. Minden bizonnyal az, hogy akkor még a légkörben nem volt elég oxigén ahhoz, hogy belőle egy olyan ózonpajzs keletkezzék, amelyik az ultraibolya sugárzástól megvédte volna az élőlényeket. Ezt a védelmet akkor csak a víz alatti élet biztosította. A víz védte meg őket az ultraibolya sugárzástól. A tengerek moszat-

A teremtő Isten – Tudta mit akar

küldetésben van. A Föld egy kiválasztott bolygó, amelynek az a küldetése, hogy az életet hordozza. Nagyon sok naprendszer van, nem tudjuk, hogy ezekben a naprendszerekben mi történik, de azt tudjuk, hogy a mi naprendszerünkben, amelyik kb. 5 milliárd évvel ezelőtt keletkezett, mi történik. Ebben a naprendszerben van egy nagyon szűk pálya, amely a központi csillagtól, a Naptól meghatározott távolságra van, s amelyet lakható zónának nevezünk. Ennek lényege az, hogy ebben a zónában a víz az egész év folyamán mindhárom halmazállapotban megtalálható, és hogy a széndioxid

¹ A szerző botanikus, ökológus, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, az MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézetének igazgatója, a Pécsi Tudományegyetem Növénytan Tanszékének tanára, az Országos Környezetvédelmi Tanács tagja, Széchenyi- és Szent-Györgyi Albert-díjas. Itt közölt előadása „improvizáció” volt a Nagycsaládosok Egyesületének 2002. júliusi kongresszusán. (Borhidi tanár úrnak ugyanis egy hiányzó előadó helyett kellett váratlanul beugrania.)

világa kb. 200 millió év alatt volt képes előállítani azt az oxigén-mennyiséget, amely eléggé sugármentessé tette a Föld a légkört ahhoz, hogy az első élőlények a szárazföldre lépjenek.

További 200 millió esztendő kellett ahhoz, hogy az élővilág eljusson arra a fejlődési szintre, hogy megszülessenek az első virágos növények és emlőállatok, az az élővilág, amelyet ma is látunk magunk körül. Ez a folyamat az evolúció vagy törzsfejlődés, amely az én szemléletemben egy alkotás, egy óriási mű, amely része és talán értelme is a teremtésnek.

Az ember öröksége és küldetése

Ennek a nagy műnek a részesei és örökösei is vagyunk. Feladatunk és egyben küldetésünk is, hogy ezzel a művel okosan gazdálkodjunk. A biblia szerint az Úr azt mondta az embernek, hogy „szaporodjatok, töltsétek be a Földet és uralkodjatok rajta”. Az Úr azonban nem úgy uralkodik a világon és a természetben, mint egy kényúr, hanem úgy, mint egy gondviselő atya. Így is hívjuk: a gondviselő Isten. Úgy gondolom, hogy mindenben, ami az életünkben történik, van valami elrendelés, úgy is mondhatjuk: gondviselés. Az Úr gondviselőként kezeli a világot. Az uralom az Ő szándéka szerint nem azt jelenti, hogy kizsákmányolom, amit rám bízta, hanem azt, hogy gazdálkodom vele. Úgy ahogy az Úr gazdálkodik. Mi, az emberi társadalom, ezt a gazdagságot, ami évmilliók, évszázmilliók során, sőt hárommilliárd esztendő során keletkezett, egyszerű nagy örökségként kapjuk, az ölünkbe hull. A mi feladatunk az, hogy ezzel okosan gazdálkodjunk. Hogyan? A gazdálkodás sokáig nem volt gond, mert az emberi társadalom nagyon hosszú időn keresztül teljesen összhangban élt a természettel. Kezdve azzal, amikor még gyűjtögető életmódot élt, gyakorlatilag ugyanúgy viselkedett, mint akármelyik másik állatfaj, amelyik megtalálja a maga létfeltételeit, élelmét a világban, és amikor elfogy, elmegy és keres magának másik területet. Az ember is vándorló, gyűjtögető életmódot élt.

Az emberiség azonban továbblépett. Szükségét érezte, hogy ne legyen kiszolgáltatva a természet véletlenszerű eseményeinek, hanem maga meg tudja termelni a saját élelmét. Ennek a következményeként alakult ki a mezőgazdálkodás, növényeket termeltünk, és állatokat házasítottunk. Az ember még ezzel a módszerrel is nagyon hosszú ideig úgy élt együtt a természettel, hogy attól ez utóbbi komoly károsodást nem szenvedett. Az ember akkor még tisztelte a természetet, és elég bölcs volt ahhoz, hogy a természetet megfigyelje és lássa azt, hogy hogyan működik. A természet pedig úgy működött, mint egy tökéletesen gazdálkodó zártláncú üzem, hogy az a szerves anyag, ami megtermelődött, egy idő után lebomlott, és nyersanyagként visszakerült a termelésbe. Erre külön élőlénycsoportok szerveződtek, fejlődtek, és ennek következtében az anyagoknak egy körforgása alakult ki. Az ember ezt megfigyelte és maga is alkalmazta, amikor trágyázott, komposztált, vetésforgót alkalmazott. Olyan technikákat vetett be, amelyek hasonlóak voltak azokhoz, amilyeneket a természet alakított ki több száz évmillió működése során.

A baj akkor jelentkezett, amikor az emberi társadalom ipari társadalommá vált, és elkezdődött az árutermelés. Ennek következtében a földi javak felhasználása már nagyobb mértékű lett, mint amekkora a lehetséges visszaforgatás volt. A természet erőforrásainak kihasználása egyoldalúvá vált. Ez nemcsak az energiaforrások kihasználására vonatkozik, amelyek egyoldalú kizsákmányolása egyértelmű. Ezeket évszázmilliók halmazták fel a Föld gyomrában, akár szén, akár nyersolaj formájában, de abban az ütemben, ahogy mi ma használjuk, nagyon sokáig nem tarthatnak.

Súlyosbítja a helyzetet az a tény, amire már kétszáz éve egy Malthus nevű szerzetes felhívta a figyelmet, hogy az emberi társadalom

gyorsabban szaporodik, mint az anyagi javak. Az emberi társadalom a technológia fejlesztésével nagyon hosszú ideig meg tudta oldani a problémát, de manapság elértük a növekedés határait. A 19. században egymilliárd ember volt a földön, a századfordulón másfélmilliárd, a 20. század végén már 6 milliárd. Ennek több mint a fele nyomorog.

Ehhez jön, hogy napjainkra a nyugati világ ún. fogyasztói társadalommá vált. Ennek nem az a lényege, hogy a gazdaság annyit nyújtson, amennyire az embernek szüksége van, hanem hogy az embert arra ösztönözze, hogy sokkal többet igényeljen, sokkal többet fogyasszon, mint ami a normális szükséglete. Ha ez nem így lenne, nem volnának a Földnek részben alultáplált, részben pedig túltáplált népességei. Pontosan ez a fajta termelés hozta létre azokat az óriási gazdasági különbségeket, amelyek egyre feszültebb politikai légkört teremtenek a világban.

A fogyasztói társadalmak működése a második világháború után kezdődött el. Hatására jellemző, hogy már 10 évvel később a Római Klub szakértői felhívták a világ figyelmét arra, hogy a növekedésnek határai vannak, hogy ha a Föld népessége az eddigi ütemben növekszik, a földi javaknak a növekedése ezzel nem tud lépést tartani.

Tudomány és politika

Ekkor indult el az a folyamat, amelyben a tudomány és a politika kezdett egymásra találni. A politika olyan kutatásokat finanszírozott, amelyekben például arra kerestek választ, hogy mennyi szerves anyag áll rendelkezésre a Földön. Egy nemzetközi biológiai kutatási program próbálta kideríteni, hogy a Föld ökológiai rendszerei (az úgynevezett ökoszisztémák, amelyekben a növények és állatok élnek és az anyagok körforgását biztosítják), mennyi szerves anyagot termelnek. Ez az a biológiai erőforrás, amelyből állandóan fogyasztunk. Jó gazdálkodás mellett ez az erőforrás nem apadna ki, mivel az élővilág a maga szaporodó képességével rendszeresen megújítaná. Ez az egyetlen olyan energiaforrásunk ugyanis, amelyik a napenergia felhasználásával megújul. Az összes többi élettelen forrás elfogy, és nincs többé.

Az emberiségnek tehát arra kell gondolnia, hogy a körülötte levő élő biztosítja számára a fennmaradás. Nemcsak azért mert a légkörünket a növényvilág működése biztosítja, hanem azért is, mert az anyagok körforgásában az állatvilágnak pontosan ugyanolyan szerepe van, mint a növényvilágnak van a napenergia megkötésében. Ezek tökéletesen kiegészítik egymást, egymásra vannak utalva. Ez egy évmilliók alatt összezsugorodott rendszer, olyan, mint egy tökéletes gyártási automatizmus, amelyben minden funkciónak megvan a pontos helye.

Ismerjük-e ezeket a funkciókat, hogyan működik ez az óriási biomassza? – volt a következő kérdés. Az UNESCO ennek megválaszolására egy külön nemzetközi programot indított „Az ember és a bioszféra” címmel. A cél a funkciók megismerésén túl az volt, hogy megtudjuk, mennyire lehet beleavatkozni a rendszer működésébe úgy, hogy ez a működés hasznot hozzon, de közben a rendszer ne sérüljön. Az élővilág ugyanis mindig többet produkál, mint amennyi a saját fenntartásához szükséges. Ezt a pluszt használhatja fel a társadalom akkor, ha okosan gazdálkodik. Ha nem gazdálkodik okosan, akkor úgy jár, mint az ostoba parazita, amelyik annyira megkárosítja a gazdaszervezetet, hogy az elpusztul, ami aztán a parazita pusztulását is maga után vonja.

Gazdálkodni a természettel

A következő nagy feladat, hogy hogyan tudja a társadalom az ökológiát, azaz a környezettel való gazdálkodás tudományát vagy művészetét az ökonómiával, azaz a társadalmi termelés gazdasági céljaival összhangba hozni.

Korunkban ugyanis az ökológia és az ökonómia – a környezet- és a közgazdaságtan – konfliktusának lehetünk tanúi. Érdekes, hogy mindkét szó a görög oikosz szóból, a házból, azaz a háztartásból származik. Az ökológia a működéssel, az ökonómia pedig a hasznosítással foglalkozik. Nyilvánvaló, hogy a kétféle szemlélet között meg kell találni a kapcsolatot. A gond általában ott van, hogy a közgazdászok olyan gazdasági mutatók szerint gondolkodnak, mint termék, bevétel, haszon, pénz stb., az ökológusok pedig azt kérdezik, meddig lehetséges még fenntartani azokat a forrásokat, amelyekből ma még megélünk.

Eddig nem nagyon vettük figyelembe, hogy a természet mint szolgáltató mennyi értéket nyújt ingyen az emberi társadalomnak. Nemcsak a biomasszáról van szó, hanem arról is, hogy ezek az ökológiai rendszerek – a növényvilág és a benne élő állatvilág – egy olyan globális nagyságú termelő rendszert alkot, a bioszférát, amelynek a szolgáltatásait nap mint nap igénybe vesszük. Hogy mik ezek a szolgáltatások? Például az ivóvizet a természet állítja elő számunkra a víz körforgalmával, a víz természetes öntisztulási folyamataival. A légkör összetétele szabályozza az éghajlatot, mozgásai megtisztítják a légkört, maga az ózonpajzs az életünket védi a káros sugárzásoktól. Ilyen szolgáltatás a termőtalajok keletkezése és termőerejük fenntartása.

Egy kaliforniaiakból álló közgazdász csoport, Costanza és társai, 1997-ben egy korszakalkotó fontosságú közleményt publikáltak. Több éven keresztül vizsgálták, hogy a Földnek az ökológiai rendszerei milyen szolgáltatásokat nyújtanak, és hogy a szolgáltatások mibe kerülnének, ha ki kellene fizetni. Az eredmény megdöbbentő volt. Mi nagyra vagyunk a termelési teljesítményeinkkel, de ezekből a számításokból kiderült, hogy a természetnek a szolgáltatásai évente 33 (mai áron számolva 40) billió dollár értékűek. Az emberi társadalomnak ennyibe kerülne, ha ezeket a szolgáltatásokat magának kellene előállítania, illetve ennyit kellene fizetnie, ha megakarná vásárolni őket. De nem is tudná megtenni, mert ez az összeg közel kétszerese annak, mint amennyi a Föld összes államának egyévi jövedelme!

Nyilvánvaló, hogy társadalmunk élete csak akkor biztosított, ha mi ezt a szolgáltatást biztosítani tudjuk a magunk számára, azaz fenn tudjuk tartani azokat a környezeti állapotokat, amelyekben a természet ezt számunkra folyamatosan biztosítani képes. Az emberi társadalom fennmaradásának tehát egyetlen sikeres stratégiája lehet, ahogyan azt egy nemzetközi bizottság – az úgynevezett Bruntland-bizottság – megfogalmazta, a fenntartható fejlődés biztosítása.

Egyetlen esélyünk: a fenntartható természet

A fenntartható fejlődés azonban félreérthető, hiszen nem az eddigi fejlődés folytatásáról, hanem a fenntartható természetről van szó, amelyben a fejlődés lehetőségeit tudjuk biztosítani. A fenntartható fejlődés elméletét tehát nem szabad úgy értenünk, hogy például az iparosok, a kereskedők a profitjukat tudják egyre tovább növelni, hanem úgy, hogy fenntartjuk azokat az erőforrásokat, amelyekkel helyesen gazdálkodva további fejlődhet az emberi társadalom. Ehhez nem újabb árutömegekre van szükség, hanem arra, hogy az emberek megtalálják a saját szellemi és lelki tökéletesedésük útját. Ehhez pedig nem a több termelés és a nagyobb mennyiségű anyagi javak felhasználása szükséges. Egyébként ma sem az anyagi javakból van kevés, hanem mindenekelőtt az elosztásuk rossz. Az embernek meg kell tanulnia gazdálkodni ezekkel az erőforrásokkal, amihez az is hozzátartozik, hogy igazságosan ossza el.

Minden étkezéskor elimádkozzuk, hogy „annak is adj kinek nincsen”. De hát mit adunk annak, akinek nincsen? Ez nem az Úristen feladata! Az Úristen feladata az, hogy bennünk az elosztási

készséget kialakítsa. Itt szeretnék rámutatni a társadalom legfontosabb elemeinek, a családoknak, különösen a nagy családoknak a jelentőségére. A család szükségszerűen mindig kialakít a maga számára egy elosztást. A család a példa arra, ha jól működik, hogy benne többnyire megvalósul az igazságos elosztás. Ez nem volt mindig és mindenütt így, mert az elsőszülöttség jogai évezredek óta mást diktáltak. A különböző népcsoportokban is mások voltak az öröklés szabályai. A nagycsaládok azonban kovászai lehetnek annak, hogy az emberiség a jövőben megtalálja és érvényesítse az igazságos elosztás módját, és hogy bölcsen gazdálkodjék a természettel és a természet javaival.

A példaadó természet

Az ember időnként nagyon sokat tart magáról és azt gondolja, hogy olyat hoz létre, ami nincs a természetben. Eddig azonban mindaz, amit megtermelt és nem volt meg a természetben, később nagyon sok gondot jelentett számára, hogy hogyan is szabaduljon meg tőle. Ma a legnagyobb gond a hulladékok visszaforgatása és hasznosítása. Nézzük a természetet: ez egy olyan termelő rendszer, amely nem termel hulladékot. Ezzel szemben az emberi társadalom csak hulladékot termel, mert minden, amit gyártunk, előállítunk, abból előbb vagy utóbb – legyen az bármilyen tartós cikk – hulladék lesz. Napjaink fogyasztói társadalma pedig egyre fokozza a hulladékgyártást. A hulladékkal való gazdálkodás az emberi társadalom egyik legnehezebb és legsürgetőbb megoldandó feladata, különben elborítanak minket saját felhasználhatatlan termékeink, amelyekre oly nagyon büszkék voltunk, amikor megtermeltük. Most viszont gondot jelent, hogy hogyan szabaduljunk meg tőlük. A természet a saját maga terményeit el is tudja tüntetni, le tudja bontani, ismét hasznosítható anyaggá tudja formálni. Ezt kell megtanulnunk!

Találd meg az édenkertet, mielőtt végleg elvész

Végül egy olyan kérdés, amely talán segít bennünket abban, hogy jobban lássuk helyünket a világban. A Bibliában azt olvassuk, hogy az Úr megteremtette a világot, és az embert belehelyezte az édenkertbe. Tekintettel arra, hogy a Biblia Mezopotámia környékén, Kis-Ázsiában keletkezett, ott keresték azt a területet, amely olyan gazdag természeti kincsekben, szépségben, erőforrásokban, hogy kielégíti az édenkert képzetét, és oda próbálták elhelyezni az édenkertet. Azt gondolták, hogy a Tigris és az Eufrátesz folyók közén elterülő hatalmas árterek, amelyeket ez a két folyó bőségesen öntözött és meleg éghajlatú is volt, ez lehetett valaha az édenkert és onnan kergettette ki az Úr angyalaival a bűnbeesett emberpárt.

Ha jobban elmélyedünk a szövegben, azt találjuk, hogy a Biblia sokkal általánosabban fogalmaz, és olyan kinyilatkoztatás van benne, amit csak mai ismereteink birtokában értünk meg igazán. A Bibliában ugyanis azt nyilatkoztatja ki az Úr, hogy az édenkertben minden növény és állat előfordult. Ilyen édenkert csak egy van. Ez pedig maga a Föld. Ahol valóban minden élőlény megtalálható, és amelyet a Gondviselő úgy alakított ki, hogy az ember számára minden hasznosítható benne legyen, minden betegségére megtalálja a gyógyszert és az orvosságot, még az AIDS-re is. Honnan tudta az Úr, hogy a mindössze 3 fajt számláló Nyssaceae családnak, amely hatvanmillió évvel ezelőtt keletkezett Nyugat-Kínában, kell lennie egy olyan fajának, amelyben olyan anyagok lesznek, amelyek egy ma keletkező betegséghez gyógyanyagot szolgáltatnak.

A Föld az Úr gondviselő gondoskodásának és szeretetének az alkotása! Ha így szemléljük, talán jobban meg tudjuk becsülni mindazt, amit kaptunk, és amely a mi gondjainkra van bízva, hogy vele felelősséggel és okosan gazdálkodjunk.

Mihályi Gilbert O. Praem.

Az egyház társadalmi tanítása VIII.

Katolikus szociális reformmozgalmak hazánkban a Rerum Novarum utáni időkben

Az ország szociális problémái

Éppen akkor, amikor a Rerum Novarum készült és megjelent, tömegesen vándoroltak ki nincstelen földmunkások, napszámosok, cselédek az ország északkeleti részéből az Egyesült Államokba emberi életet találni. Ez is mutatja, hogy az agrárkérdés jelentette az országban a kínzó szociális gondot. Ez azonban egyáltalán nem akarja azt mondani, hogy a munkáskérdés nem volt jelen.

Kolping-mozgalom a munkás felemeléséért

A XIX. században az iparosodás, amely Európa nyugati részében már előrehaladott állapotban egyre terjedt, elnyomta a munkás-ságot, így keletkezett a proletariátus. Ez nagyban készítette és sürgette XIII. Leó pápát, hogy megírja és közzétegye Rerum Novarum c. szociális körlevelét, amelyet a munkás-munka-tőke-krisis gyógyítására szánt. Közben már a kontinensen szociális mozgalmak szerveződtek a korproblémával való foglalkozásra. Németországban Adolf Kolping a munkásifjúság vallásos, hazafias nevelését és szakmunkásképzését tartotta fontosnak.

Nálunk 1856-ban alakultak Katolikus Legényegyletek. „Kolping prófétai módon előrelátott, messze megelőzve korát. Az ifjúság-sokat akarta fölemelni, de nem a kapitalista gyári munkás szintjére, akit majd kizsákmányolhatnak, hanem önálló iparossá, kiváló szakemberre, polgárrá akarta tenni őket. A Kolping-családmozgalomban a fiatalok a keresztény társadalomelmélet alapjait a gyakorlatban élhették meg... Azt vallotta: politizáljanak az emberek, emeljék föl szavukat a társadalmi igazságtalanságok ellen. Rámutatott egy lényeges dologra: ha valaki bajban van, s csak vigasztaló szép szavakat mondanak neki, de másként nem segítik, ezzel csak fokozzák bánatát és szomorúságát. Az ebben foglaltak ma is súlyos kísértést jelentenek az egyháznak. Kolping szerint a karitás nem lehet fő cél. Szaktudást, munkalehetőséget kell adni. Az államnak, illetve az alulról jövő szervezeteknek megoldani a feszültségeket” (Bolberitz Pál, Az ember teheti jobba a társadalmat. Lejegyezte: Elmer István, Új Ember, 1991. december 8.)

Prohászka Ottokár és Giesswein Sándor, a katolikus szociális reformmozgalom úttörői

Prohászka Ottokár (1858-1927) Rómában tanult és ott megismerkedett az Európában terjedő szociális reformmozgalmak eszméivel. Hazatérve lefordította XIII. Leó Rerum Novarum korszakalkotó szociális körlevelét, és életét a szociális igazságosság szolgálatába állította. Cikkeiben és előadásaiban a társadalmi kérdést magyarázta és terjesztette. Sürgősségét így hangsúlyozta a Magyar Sionban 1894-ben: „ez segíteni akar. Honnan népszerűsége? Eget, földet renget a kiáltás segítség után. Segítség pedig azért kell, mert nagy s mély a baj. Ha a kereszténység nem segít: akkor az utópiák vérmes izgalmai és az elkeseredett ember véres ökle a társadalmat beláthatatlan khaoszba sodorják. Már is sodorják, mert késedelmesek vagyunk”.

Jól tudta, hogy szervezkedésre is szükség van, így alapította

1895-ben a Katolikus Néppártot, amely vállalta a Rerum Novarum értékeinek szolgálatát. Majd a Katolikus Népszövetséget szervezte meg, 1898-ban pedig a Magyar Keresztényszocialista Mozgalmat indította el. Így akarta minél több emberrel megismertetni a kínzó szociális korproblémákat, és buzdítani őket a társadalmi megújulás munkájában való részvételre.

1898-ban az egyházi nagybirtok rendezését sürgette, amikor a földnélküli falusiak tízezrei fordítottak hátat hazájuknak. 1916-ban pedig földreformjavaslattal állt elő.

Esztergomban a szemináriumban a papság lelki megújítását tartotta fontosnak. A katolikus szociális reformok megvalósításához az apostoli lelkű papság nélkülözhetetlen.

Az 1919-es proletárdiktatúrát borzadállyal élte át, majd Székesfehérvár megyés püspökeként írt közös püspökkari pásztorlevélben sürgette a társadalom reformját: „Most van ideje a társadalmi eszmélésnek, ideje a lelkiismeret-vizsgálatnak, melyet ki kell terjesztenünk gazdasági, polgári életünkre. ... Vezessük be az igazi, a gyakorlati kereszténységet mint társadalmi igazságot, mint testvériséget, a méltányosságot a társadalmi osztályok érdekeinek s egymás közötti viszonyának rendezésében. Az európai civilizációnak legégetőbb kérdése s legfontosabb érdeke most a munka jogainak igazságosabb rendezése. Ebben mindnyájan részt akarunk venni”.

A 20-as évek elején mintha a katolikus szociális gondolat izmosodott volna, igazában azonban nem tudott hatékony társadalomalkító erővé válni. Több katolikus szociális szervezet ellanyhult a társadalmi reform odaadó munkálásában, és támogatta a feudális, szociális feszültségben élő ország politikáját, amelyet a kormány szeretett kereszténynek feltüntetni. Ezt a „keresztény kurzust” Prohászka erősen bírálta, mert nem lehet valaki keresztény hiteles kereszténység nélkül.

1926-ban a Katolikus Nagygyűlésen – ezután hamarosan meghal – Székesfehérvár megyés püspöke, aki a magyar nép megújulását szíven viselve azt magyarázta, hogy nem radikalizmus az, amit ő tesz: „Aki ezzel vádol, annak azt feleljük, hogy voltaképpen csak azt akarjuk, amit XIII. Leó pápa. XIII. Leó pápával hirdetjük, hogy a proletariátusnak joga van emberhez méltó életre, joga az otthonra, a család fönntartására, a munkának a termelés gyümölcseiben való igazságos részesedésre. Valljuk, hogy ezt nem lehet megtenni a mai rendszer gyökeres megváltoztatása nélkül, s hogy ahol milliókat kell jobb helyzetbe juttatni, ott azoknak, kik birtokolnak, áldozatot kell hozni”.

A szociális megújulás másik kiváló elkötelezettje Prohászka kortársa, Giesswein Sándor (1856-1923) prelátus, győri kanonok. 1880-ban a győri szemináriumban Szociális Iskolát szervezett. 1907-ben Győrött megalakította az első munkás egyesületet. (Több városban alakult.) De a földművesekről sem feledkezett meg. 1906-ban Néppárti programmal a magyarvári kerület országgyűlési képviselője lett. 1910-ben kilépett a Katolikus Néppártból és a keresztényszocialista párthoz csatlakozott. Elnöke lett és országgyűlési képviselője haláláig. Lankadatlanul küzdött a liberális és feudális magyar társadalomban a szociális eszmék terjesztéséért és népünk átneveléséért. 1916-ban Prohászkaival együtt sürgette az egyházi nagybirtok egy részének felosztását.

Meg kell említeni a szociális átalakulás neves munkását, a

jezsuita Bangha Bélát (1880-1940). Ő különösen a keresztény értelmiség szociális felelősségének előmozdításán fáradozott. Ezt tette előadásaiival, írásaiival és különösen a Katolikus Sajtóvállalat megalapításával. Ez a közgondolkodás alakításának elsőrendű eszköze volt.

A női szociális kezdeményezések jól kiegészítették az előbbieket. Az 1896-ban létrejött Országos Katolikus Nővédő egyesület Farkas Edit (1877-1942) vezetése alatt fejlődésnek indult. Prohászka Ottokár segítségével Szociális Missziós Társulat alakult 1908-ban. Budapesti és vidéki Otthonaikban nevelői és szociális szellemű tevékenységet folytatott. Ebből vált ki 1923-ban a Szociális Testvérek Társasága, amely a női munkavállalás gondjaiban segített. Slachta Margit lett a vezetőjük.

Közben 1921-ben Bíró Ferenc SJ a Jézus Szíve Népleányainak Társaságát hozta létre. Az egyház szociális tanítása szellemében művelődéspolitikai és szociális munkásságot folytatott. Egri Norma néven országos segélyszervezkedés indult el 1926-ban a ferences Oslay Oszwald vezetésével. A szegénykérdést szerették volna megoldani az egész társadalom közreműködésével. Az 1930-ban alakult Szegénygondozó Nővérek Konregációja előrelépést jelentett szolgálatukban.

A XIII Leó Rerum Novaruma szellemében elkezdődött szociális mozgalom azonban nem keltett visszhangot a liberális magyar társadalomban és a nagybirtokos egyháziakban. „Ez az akkori, meglehetősen feudális beállítottságú magyar püspöki kar szemében szinte lázításnak tűnt. Másrészt nálunk agrárvilág volt, a maga gondjaival. A jobbágyság felszabadításával a parasztság ugyan szabaddá vált, de ez azzal járt, hogy el is vesztette földjét, és nincstelen napszámossá lett. Létrejött az agrárproletáriátus, és a társadalmi feszültségek főként ezen a területen jelentkeztek. A Rerum Novarumban megfogalmazott szociális gondolatok messze álltak az akkori idők magyar társadalmának közszellemétől”. Főleg ez magyarázza, hogy bár „a szociális mozgalmak már a múlt század végén jelentkeztek, de súlyuk még nem volt jelentős” (Bolberitz Pál, Az ember teheti jobbá a társadalmat, A Rerum Novarumtól a Centesimus Annusig. Lejegyezte: Elmer István, Új Ember 1991. december 8.)

Magyarországon egészen 1945-ig erős feudalizmus volt az egyházban – állapítja meg a ciszter Kereszty Rókus. Majd folytatja: „A magyar püspökök és apátok nemcsak Krisztus szolgálói voltak, hanem a nemzet legerősebb földesurai és a parlament felsőházának befolyásos tagjai is. Bár a magyar egyház vagyonával igen sok jót tett, mégis rászolgált Szent Bernát kritikájára: uralkodó egyház volt. Hozzászólt a pompához és a politikai hatalom birtoklásához és élvézéséhez” (Távlatok, 1991/3 22. o.).

Erre a korra Rónay László így emlékezik: „A papok híveikkel alig-alig tartottak kapcsolatot, s szívesebben kvaterkáztak a városatyákkal, akiktől a kinevezések és a stallumok betöltése függött... A hierarchia inkább taktikázott, semmint a keresztény elveket képviselte. A felsőház püspök tagjai újra meg újra lándzsát törtek az egyházi nagybirtok érintetlensége mellett” (Magyar katolicizmus 1890–1939. Vigília, 1984/8.).

Bangha Béla SJ is így ír erről a liberális korszakról: „Mély és végzetes a tömegek elidegenedése az egyháztól. Ennek képviselői a nép nyomorát és szenvedését részvétellel bár, de tétlenül nézték, ahol a kereszténység a feudális vagy a kapitalista világrend haszonélvezőinek leplezője, védője és érdekszövetségeseként állt a tömegek szemébe előtt” (Világhódító kereszténység, 160-161. o.).

Nyisztor Zoltán, a jeles katolikus publicista szintén elmarasztalja ezt az időszakot: „A hercegprímás az ország első főméltósága volt... A püspökök hivataluknál fogva a főrendiház tagjai voltak... és több ezerholdas nagybirtok javadalmasai... A templomi kultusz elfakult, leegyszerűsödött a végletekig” (Ötven esztendő – Századunk katolikus megújulása. OMC. Bécs, 1962).

XI. Pius Quadragesimo Anno-ja hozta meg az áttörést a keresztény szociális társadalmi reformmozgalom lendületes megindításához

Ennek a szociális enciklikának 1931-i megjelenése és az éppen terjedő világgazdasági válság okozta szociális feszültségek nagyban hozzájárultak a 40 évig szinte mellőzött Rerum Novarum szociális eszméinek felelevenítéséhez. Ezek, ugyanis mint „búvó patak” túlélték az érdektelen mellőzést. Prohászka és Giesswein, valamint munkatársaik szociális reformmunkássága nem volt hiába. Keresztény felelősséggel a társadalom szociális megújítására készen álló fiatal papok és világi értelmiségiek nekiálltak az annyira szükséges szociális átalakulás elindításához.

Leopold Antal kanonok fordította le a Quadragesimo Anno-t, amely tovább fejlesztett a Rerum Novarum eszméit, a kor szükségének megfelelően. Majd ezt a Proletárok Megváltása című kiadványban terjesztették és magyarázták, hogy fölrázzák a közvéleményt és serkentsék a reformok megvalósítására. Ebben a reformmozgalmak újságjai, folyóiratai is segítséget nyújtottak. Nagyszerű munkásságot végzett Varga László SJ és Közi Horváth József prelátus.

Katolikus munkásmozgalmak szerveződtek: EMSzO, (Egyház-községi Munkás Szakosztály), KIOE, (Katolikus Ifjúságmozgalom Országos Egyesülete). Ezek és a többi szervezetek igyekeztek hatni a kormánypolitikára is, hiszen ez az a fórum, amelynek döntései előbbre vihették volna a szociális megújulást.

KALOT – Kerkai Jenő SJ (1904-1970) elmaradt népünk felemeléséért

Kerkai Jenő SJ – Kimondta

A Katolikus Agrár Legényegyletek Országos Testülete (KALOT) volt a két világháború közti szociális reformmozgalom legjelentősebb apostola. Kerkai Jenő jezsuita atya alapította és vezette. Farkas György és Ugrin József voltak a benső munkatársai. Később Nagy Tőhötöm SJ is csatlakozott hozzá. A leányok sem maradtak ki népünk megsegítésének küzdelméből. A falusi leányok a KALÁSZ-ban tömörültek, a DLN-ben pedig a dolgozó nők. Salkaházi Sára szociális testvér vezette őket. Sára testvér a zsidóüldözött megsegítésének lett áldozata.

Az egyházközi keretben működő KALOT alig egy évtizedes munkásság alatt országos népmozgalommá vált. Sok százezer taggal, több ezer helyi csoporttal és 20 népiskolával.

Négy pontos programjuk: 1. Krisztusibb embert, 2. műveltebb falut, 3. életerős népet és 4. önérzetes magyarokat. Céljukat meghatározta a magyar parasztság elmaradt helyzete, amelynek fő oka a földbirtok aránytalan megoszlása. „Ez a mozgalom sajátosan magyar jelenségként a földosztásra váró, sorsának jobbra fordulását attól

remélő agrárfűjságot célozta meg. Kerkai Jenő azért hívta életre a KALOT-ot, hogy ezzel is előkészítse a katolikus egyház szerepét a földosztásban, s ez ne maradjon a kommunistákra. (Bolberitz Pál. i. m.).

A radikális földreformot nyíltan és bátran hirdették. 1938-ban az Eucharisztikus Világkongresszus alkalmával az Iparcsarnokban Kerkai atya így beszélt: „Kik ellen szervezkedünk? Senki ellen sem. De a régi rend védelmére sem. Még az egyházi birtokok védelmére sem.” Az Ünnepi Csarnokban pedig elmélkedett: „Az eucharisztikus élet ne legyen elvont, hanem építsük azt be a nemzeti és szociális élet forrongó egészébe. Minden probléma megoldása Krisztus! A szociális kérdése is! Igazságosság és szeretet Krisztus nélkül nincs”.

Ennek a földreformnak előkészítésében nagyon óvatosan kellett haladni, hogy elkerüljék a legtöbb püspök haragját, mert ezek erősen tiltakoztak ellene. Amikor egyszer Kerkai Jenőnek alkalma nyílt, hogy a püspököknek beszámoljon mozgalmukról, ezt a témát látszólag úgy kerülgette, mint a forró kását, egy püspök (nevét nem említi a forrásom) közbe is kiáltott: „Csak azt a szót ne ejtse ki!” A földreform számukra támadást jelentett. Pedig a KALOT nem földelosztást akart, hanem azt kellőleg biztosított kárpótlással kötötte össze.

A nyilasok betiltották a KALOT működését. Bár a háború vége felé a megszálló szovjetek és az Ideiglenes Nemzeti Kormány megengedte tevékenységüket, 1945-46-ban feloszlatták. Kerkai Jenőt koholt vádak alapján letartóztatták és 10 és fél évi börtönre ítélték. Utána munkásként tengette életét, beteg lett, a Pannonthalmi Szociális Otthonba került. Ott halt meg 1970-ben. Így törté derékba a gondviselészerű kezdeményezést először a közöny, majd az erőszak hatalom.

A Demokrata Néppárt –

Barankovics István a második világháború utáni kommunista erőszak feszültségeitől terhes évek kiemelkedő keresztény politikai egyénisége

Barankovics István (1906-1974) a jog- és államtudományok doktora, jeles publicista és az evangélium szellemében a szociális demokrácia politikusa. 1928-ban, egyetemista korában a Magyar Katolikus Diákszövetség főtitkára. Lapjukban gyakran jelentek meg cikkei. Majd a Kis Újság külpolitikai rovatát vezette. A Prohászka Ottokár Társaság tagja lett, amelynek Schütz Antal piarista professzor volt az elnöke. Prohászka műveinek kiadója.

1943-ban a Magyar Nemzet főszerkesztője lett, a szellemi ellenállás cikkei abban publikálta. Közben a reformmozgalmak és hozzá társulók elhatározták keresztény politikai párt megalakítását.

1944 márciusában hazánkat megszállta a náci Németország. Betiltották a Magyar Nemzetet, Barankovicsot pedig keresték. Ő a budai ferenceseknél talált menedéket. Közben megalakult a tervezett párt Kereszténydemokrata Néppárt néven. A Gestapo elől bujkáló Barankovicsot meghívták az igazgató bizottságba mint a szociális katolicizmus reprezentánsát. Majd új főtitkárnak választották. Szociális demokráciát, szociális piacgazdaságot és a finnek módján semlegességet hirdetett meg. Szellemi barátai: Bálint Sándor, Eckhardt Sándor, Mihelics Vid, Rónay György és mások csatlakoztak hozzá.

Bár minden fórumnál megpróbálták, a KDNP nem kapott működési engedélyt. Ekkor elhagyva a keresztény jelzőt, a Demokrata Néppárt alakult meg. Barankovics keresztény-katolikus politikai és társadalmi eszmékben foglalta össze célkitűzéseiket. Megkapták a működési engedélyt, és hozzáálltak az 1945-ös választás előkészítéséhez. Erre azonban már nem volt elég az idő, így képviselői és hívei a Kiszgadzapártot támogatták.

Amint már rámutattunk, a KALOT-nak meggyűlt a baja a

főpappal földreformprogramja miatt. De Barankovics István sem volt Esztergom kegyeltje. Így a DNP nem kapott támogatást. Ennek egyik oka volt, hogy míg Barankovics nyíltan a köztársaság államformát támogatta, addig a királysági Mindszenty József ellenezte az államforma kérdésének napirendre tűzését a parlamentben.

A feszültség eloszlására Barankovics főtitkár Bálint Sándorral és Eckhardt Sándorra memorandumot küldött minden püspöknek 1946 júliusában. Ebben kifejtették a Demokrata Néppárt programját, amely a marxi szocializmus ellenében az evangélium szociális eszméi szolgálatában állt. Majd rámutattak arra, hogy elfogadhatatlan, hogy a püspökök – s főleg Mindszenty primás – közvetlen hatalmat gyakorol hívei felett politikai kérdésekben. Ezután a püspökkari konferencia elhatározta, hogy a püspökök nem válaszolnak. Viszont többben közülük a közelgő 1947-es választáson támogatták a DNP-t és híveiket is, erre kérték őket.

Közben a politizálás egyre veszélyesebbé vált. A hatalom átvételére a kommunista párt „szalámitaktikája” egyre több áldozatot követelt a kiszgadzák köréből. Barankovics Istvánt, Mihelics Videt és a többieket is megfigyelték, és jelentések készültek róluk.

A választások közeledtével 1947. augusztus 10-én Barankovics Győrbe ment, hogy programbeszédet tartson. Hangsúlyozta, hogy a magyar nép kínos sorskérdései megoldására a keresztény szociális politikát – amely ebben a városban kezdődött – akarja szolgálni Prohászka és Giesswein szellemében

A választáson több kiszgadzapárti is a DNP-ben indult. A két cédulás csalás ellenére a Demokrata Néppárt jó eredményt ért el. Barankovics hét mandátumot szerzett, a győrit tartotta meg. Mindkét választáson – 1945 és 1947 – a magyar nép tudatta a világgal, hogy nem akar kommunizmust és szovjet megszállást. E sorok írója is így szavazott mindkét alkalommal. De hiába, a hatalomátvétel elkerülhetetlen volt. Be is nyújtották az iskolák államosításának törvényjavaslatát. Ekkor mondta el Barankovics István utolsó és leghatásosabb felszólalását. Keményen kikelt a nemzeti és vallásos szellemű nevelés eltörlése ellen, és tiltakozott az állami iskolamonoopólium bevezetéseért. Majd letartóztatták Mindszenty Józsefet. Ekkor Rákosi azt követelte Barankovics Istvántól, hogy pártjával együtt nyilvánosan ítélje el a bíborost. A pártfőtitkár megértette a diktátor ultimátumát, és 1949 elején a Mindszenty-per kezdete előtti napon többedmagával amerikai segítséggel Nyugatra menekült.

Negyven év után, 1990-ben a rendszerváltás utáni első választáson a Kereszténydemokrata Párt, amely Barankovics Demokrata Néppártja utódjának tekintette magát, bekerült a parlamentbe, és megkezdte a keresztény szociális reformeszmék szolgálatát. Hamarosan azonban viták merültek fel a pártban a koalícióban való maradás és az annyira kényes abortuszkérdéssel foglalkozni köteles népjóléti tárca feladása körül.

Az 1994-es választáson is bejutott KDNP a parlamentbe, és az önkormányzati választáson több jó pozíciót nyert.

1998-ra a Kereszténydemokrata Párt meghasonlott. Sok probléma merült fel: belső viták és azok elfajulása, egymás ellen való vádaskodások stb. A fő felelősség Giczy György új elnöké és támogatói. Annak is híre ment, hogy szélsőjobb oldali párttá tervezték átszervezni a Keresztény demokrata Pártot. Közben a veszekedő Giczy pártját többen elhagyták, akik aztán 1997 augusztusában megalapították a Magyar Kereszténydemokrata Szövetséget Győrben, ahol Barankovics István is elindította Demokrata Néppártját. A Szövetség ugyanis az ő szellemében folytatta szociális munkásságát. Az 1998-as választáson a FIDESZ- Magyar Polgári Párt frakciójában többen parlamenti képviselők lettek. A Barankovics Akadémia Alapítvány a politikus gazdag örökségét terjeszti. Az Akadémia elnöke Kovács K. Zoltán. Barankovics István összegyűjtött írásai a „Híven önmagukhoz” c. kötetben jelentek meg Kovács K. Zoltán és Györgyevics Miklós szerkesztésében.

Mihelics Vid (1899-1968)

– a magyar keresztényszociális megújulás apostola

A politikai és szociális feszültséggel terhes XX. századi magyar életben Mihelics Vid a szociális kérdésnek szentelte életét. Széleskörű felkészültséggel és sokoldalú tevékenységgel mint tanár, politikus és újságíró-szerkesztő, a szociális átalakulást szolgálta.

Példaképei főleg Prohászka Ottokár és Giensswein Sándor voltak, ihletője pedig XIII. Leó Rerum Novarum (1891) és XI. Pius Quadragesimo Anno (1931) szociális enciklikái. Különösen azt értékelte bennük, hogy nemcsak kritizálták és elítélték a liberalizmust és a fejlődő kapitalizmust, hanem a szükséges reform útját is megjelölték. Mihelics Vid meggyőződésesen az evangéliumban gyökerező Katolikus Társadalmi Tanításban találta meg munkássága alapelveit, s ezeket magyarázta, terjesztette és megvalósításukon győzködött. Jól tudta, hogy szociális reform csak demokratikus államrendszerben tud talajra találni. Viszont a keresztényeket emlékeztette küldetésükre, hogy kovászként, sóként és világosságként életük tanúságtételében formálják és alakítsák az életet emberhez méltóvá.

Mihelics Vid a gazdaságtudomány, valamint a jog- és államtudományokban magántanári képesítést szerzett, a negyvenes évek második felében az Egeri Katolikus Jogakadémián tanított. De az intézetet feloszlatták, és így tanársága megszűnt. Habilitációja és szakértői publikációi egész listát tesznek ki.

Mindig hangsúlyozta, hogy a szociális reformmozgalom csak úgy tud hatékony lenni, ha elér a politikába, és ott keres érvényesülést. Ezért szívesen csatlakozott a Demokrata Néppárthoz. Vezetőségének tagja lett és gazdasági társadalmi programjának szaktanácsadója. A párt Hazánk c. lapjának munkatársa, az 1947-es választáson képviselővé nyert, többször felszólalt a Parlamentben. A pártállam figyelte, követte, ügynöki jelentéseket készítettek róla. Amikor

az erőszak kisajátította a teljes politikai hatalmat, 1949 februárjában Barankovics István Nyugatra menekült, 11 néppárti képviselő hamarosan követte. Mihelics Vid itthon maradt.

Az írás Mihelics Vid elkötelezett hivatásának nélkülözhetetlen eszközül szolgált. Az Új Nemzedékben, a Nemzeti Újságban, a Katolikus Szemle folyóiratban, a Hazánkban jelentek meg cikkei, majd az Új Emberben, aminek belső munkatársa lett. Sík Sándor után pedig 1949-től haláláig (1968), a Vigília főszerkesztőjeként működött. Itt nagy bátorsággal bírálta a marxista-leninista eszméket.

1957-ben vizsgálati fogságba került, két hónapon át folyamatosan vallatással. Innét visszatért a Vigiliához, amelynek Eszmék és tények c. rovatában a korunkat gyöttrő problémákkal foglalkozott. A II. Vatikáni Zsinat után pedig annak tanítását magyarázta nagy hozzáértéssel. Ennek folyamán érte az örök behívó. Sajnos, viharos korának érdektelensége a szociális átalakulásra megakadályozta népe jobb jövőjének előmozdításában.

A magyar püspöki kar

Igazságosabb és testvériesebb világot c. körlevele

A püspöki karnak a kilencvenes évek közepén jelent meg az első szociális körlevele. Ez megfelel annak a pápai kérésnek, hogy a helyi egyházak foglalkozzanak sajátos helyi problémáikkal, mert ezeket nem lehet Rómából a világegyháznak írt enciklikákban megfogalmazni.

Szociális viszonyok és egészségügy, Gazdasági élet, Állam és politika, Kultúra, Szempontok és ajánlások c. fejezetekben jellemzi a jelen helyzetet és jelzi a kiút irányvonalait. Nem tudható, hogy az elég nagy érdeklődéssel fogadott körlevél kovászként hogyan tudja átjárni a szociális érdektelenséget mutató század után a társadalmat és politikát.

Kecskés Aranka¹

Keresztény nők Európa jövőjéért

A EFECW /Ecumenical Forum of European Christian Women - Európai Keresztény Nők Ökumenikus Fóruma/ jubileumi közgyűlése a csehországi Čelákoviceben

/2002. aug. 25- szept. 1./

Húsz évvel ezelőtt határozta el Ruth Epting, a neves feminista teológus és filozófus, hogy olyan európai fórumot alapít, mely valamennyi keresztény egyház nőképviselete vagy bármely módon szerveződő nőfóruma számára intézményes lehetőséget nyújt az érdekérvényesítésre. A tagok között csak Fórumnak nevezett intézmény az elmúlt húsz év alatt Európa rangos nemzetközi szervezetévé nőtte ki magát. Megalakulásakor az egyetlen olyan ökumenikus nőszervezet volt, melyben a római katolikus egyház is képviseltette magát. Okos politikával sikerült elérni, hogy még azok is elismerjék létjogosultságát, akik amúgy nem túlságosan lelkesednek a feminizmusért. Ez annak köszönhető, hogy tevékenységének centrumában határozottan az ökumenizmus áll, a feminista elvek közül pedig azokat vállalja fel, melyek a nők számára vitathatatlanul igénylik az önálló érdekérvényesítést. A nemek szembeállítására helyett inkább az egyetemes értékekre koncentrált, kiemelve bennük azt, melyhez a női karakter és hivatás valami egyedül tud adni.

A Fórumnak 30 európai ország a tagja, megfigyelőként azonban

számos Európán kívüli ország is részt vesz munkájában. Szorosan együttműködik több nemzetközi szervezettel, köztük az Egyházak Európai Konferenciájával, a Katolikus Nőszervezetek Világszövetségével, a Világ Imanap Európai Tagozatával, vagy a Teológus Nők Európai Társaságával.

Legfőbb szerve a négyévente ülésező közgyűlés /konferencia/, melyet felváltva más-más tagországban rendeznek meg. A tagországok delegátusainak száma különböző, de a közgyűlésen egy tagországnak csak egy szavazati joga van. Így a nemzeti ökumenikus nőtanácsokból delegált, általában különböző felekezeti tagoknak a szavazás idejére egységes álláspontot kell kialakítania.

A Fórum személyes irányítását a közgyűlés által választott három társelnök végzi. A jelenlegi *hármás* egyik tagja a svájci születésű római katolikus Catherine Gyarmathy, aki a müncheni magyar főkonzul feleségeként hibátlanul beszéli a magyar nyelvet, és megkülönböztetett figyelemmel kíséri a magyar delegáció és a kelet-közép-európai érdekek sorsát.

1 A szerző európai-uniós munkajogász, teológus, egyetemi oktató.

A Fórum operatív irányítását két közgyűlés között a jelenleg öt tagú Koordinációs Bizottság végzi. Idén Kovácsné Tóth Márta evangélikus lelkipászor személyében először választottak magyar képviselőt a tagjai közé.

Együttérzésre és szabadságra elhivatottan – Keresztény nők Európa jövőjéért

A jubileumi konferencia kettős vezérmondata szép hagyományt követ. Egy-egy gyakorlatias, az adott társadalmi, történelmi szituációra illő cím mellé minden konferencia választ egy lelki témát is, jelezve, hogy a spirituális dimenzió legalább olyan fontos része a keresztény női lelkiségnek, mint a gyakorlati.

„Együttérzés és szabadság Isten ajándéka, férfinak és nőnek egyaránt...” kezdte hozzászólását Jana Šilerová, a Cseh Huszita Egyház püspöknője. Ennek szellemében szorgalmazta a konferencia másik főelőadójával, a svájci Gret Hallerrel, hogy a nők teljes mértékben vegyenek részt a politikai közéletben, ezzel formálva Európa jövőjét. Részvételük fő elve a női lélekben mélyen gyökerező együttérzés mellett a szabadság legyen, mely által vezérelve maguk határozhatják meg részvételük szabályait mind a társadalom, mind egyházuk ügyeinek intézésében. A gazdasági életben a férfiorientált társadalomban tudatosítani kell, hogy a női princípiumok /család, gondoskodás, szeretet/ is értékek, melyek legalább olyan profittermelők, mint a férfimunka.

A plenáris ülések mellett jelentős munka folyt a konferencia workshop-jaiban is, ahol az alábbi prioritásokat határozták meg:

A Fórum elkötelezi magát a valamennyi élőlény méltóságát tiszteletben tartó fenntartható fejlődés elve, ezzel együtt a biotechnológia felelős felhasználása mellett /A teremtés „copyright”-ja a Teremtőt illeti/, s arra buzdítja a nőket, hogy mind egyénileg, mind közösségben vegyenek részt egy globális gazdasági igazságosság érvényre juttatásában.

Reprezentálni kívánja számos európai kisebbség érdekeit, akiket akár etnikai, akár faji alapon diszkriminálnak, különös tekintettel a nagyszámú roma közösségre /a roma nők érdekvédelmével külön munkacsoport foglalkozott /.

A spiritualitást a keresztény hétköznapi élet nélkülözhetetlen részének tekinti.

Az imát és a cselekvést egyenlő rangúnak tartja mind a hétköznapi, mind a társadalmi konfliktusok megoldásában és utókezelésében.

A szeretet, a béke és a kölcsönös tanulás jegyében együttműködik más pozitív vallások nőszervezeteivel.

A nők elleni erőszak, valamint a nő- és gyermekkereskedelem megszüntetését kiemelt prioritásnak tekinti, mely ellen főleg a tudatformálással, az oktatással és lelki tréningek szervezésével küzd.

Fontosnak tartja a különböző nemzetközi nőszervezetekkel történő együttműködést.

Aktív eszközökkel támogatja a fiatal nők bevonását a Fórum munkájába.

A felsorolt, valamint a korábbi konferenciák által kitűzött célok érdekében a Fórum számos nemzetközi projektben vesz részt, melyek közül ki kell emelni az ADELHEID és a LYDIA projekteket, utóbbi a kelet-közép-európai régióból rövid időtartamú ösztöndíjjal támogatja fiatal nők anyanyelvi környezetben történő intenzív angol nyelvoktatását és számítógépes képzését, valamint a fiatal nők számára szervezett vezetőképző szemináriumokat.

Az ökonomikus világrend érdekében részt vesz az ún. *clean clothes campaign*-ban, mely a textilipari termékek eredetét deríti fel, megakadályozva, hogy a rabszolga bérért fizetett, többnyire női munkaerő által előállított termékek e téren is lehetővé tegyék a fogyasztói társadalmak mértéktelen pazarlását.

„Megválasztásomat a régió megbecsülésének tekintem, és hangsúlyozni szeretném, hogy a tisztség Keletközép-Európát illeti meg...” mondta választási programbeszédében a konferencia egyik meglepetése, a harmincas éveiben járó magyar evangélikus lelkész-nő, akit az öt tagú európai vezető testület tagjává választottak. Kovácsné Tóth Márta lelkipásztori szolgálata és a hazai Ökumenikus Nőtanácsban végzett munkája mellett lelkes *green-peace* aktivista, aki a Fórum vezető testületében legfontosabb feladatának a régió elismertetését, a Kelet és Nyugat között egyre vastagodó gazdasági fal lebontását, a fiatal középkorú nők munkaerőpiacba való bekapcsolását és az idősebb generációk lelki örökségének megőrzését tekinti. A regionális érdekek érvényre juttatása érdekében szoros és intenzív együttműködést határozott el a kelet-közép európai régió többi delegátusával.

Gáspár Csaba László

Kis mozdulatok és a mindenség

Egy tanulmány fordítása közben elfáradtam, s azt gondoltam, jó volna inni egy teát. El is készítettem: vizet forraltam, teafüvet tettem a kannába, leforráztam, majd leszűrtem. Miközben kivittem a kertbe a kiáztatott teafüvet, eszembe jutott, milyen apró dolog ez: a vígan cseperedő kis nyírfa alá dobni a tealevelet, vagyis visszaadni a roppant természetnek ezt a csipetnyi ázott törmelékét. Mi is kell ehhez? Ki kell fordulni a konyhából, az ott gubbasztó szemetesvödör hamari mozdulatra csábító kényelmes közelségéből, majd ki kell lépni a házból, s néhány lépést tenni a kertben. Ennyi. Egyszerűnek látszik, mégis milyen nehéz megtenni. Nem a fizikai erő hiányzik és nem az idő szűkös hozzá, hanem a lelkierő, a szellem, amelyben megfogam ennek gondolata. — Az a szellem, amely világokat képes mozgatni, ha moccsanatlan marad, akkor a legcsekélyebb cselekvést sem tudja az ember megtenni, még a legkisebbt sem. — Pedig, gondoltam tovább a dolgot, valami efféle mozdulat lehetett Isten részéről a teremtés, legalábbis arányaiban: ahogyan semmiség az én számomra megtenni néhány lépést, és poccenteni egyet a természet forgásán, ugyanúgy a hatalmas Úristennek sem lehetett megerőltető feladat a teremtés, amely hozzá képest szinte semmi. Mégis megtette: szépen, sorjában, lépésről lépésre, mozdulatról mozdulatra, kilépve a konyhából... Pontosabban: gondolatról gondolatra, akaratról akaratra tette. A teremtés egyszerű mozdulatain a hatalmas Teremtő végtelen akarata és véghetetlen szelleme hullámozott végig, különben tehetetlenül elernyedtek volna. És maradt volna a semmi, meg az sok roppant fontos dolog, amivel a nagy Úristennek foglalkoznia illik (Trinitás meg effélék); a teremtés, ez a néhány lépés a kertbe, elmaradt volna... A mozdulat nagysága ugyanis nem fizikai lefolyásában van, hanem belső tartalmában: a benne megtestesülő szellemben, annak döntésében és elhatározásában — gondolkodásában majd gondoskodásában —, abban hogy: ezt itt és most megcselekszem!... Ebből lett és ebből van világ! S mi is így, ilyen apró, de szenvedélyes mozdulatokkal és mozdulatokból építhetünk magunknak kisebb-nagyobb világot — életet, kultúrát, én-t, közösséget —; miként ezek szellemtelen elmulasztásával apasztjuk a nagy Úristen hatalmas világát, a teremtést. — Nőjön nagyra a kis nyírfa a kertben!

...Aztán visszaballagtam, és a teát kortyolgattam. Most pedig folytatom a tanulmány fordítását...

Úgy tűnik, lapunk egyre inkább fórummá válik, ahol nem csak egy megközelítésben lehet a dolgokat tárgyalni, hanem különböző megvilágításra van lehetőség. Örülünk is annak, hogy e lapban megférnek egymás mellett az ellentétes vélemények, hogy tisztességesen vitázhatunk azokról a kérdésekről, amelyek valamennyiünket foglalkoztatnak. Bízunk benne, hogy ezáltal a még gyerekcipőben járó dialógus kultúráját művelhetjük. Sajnáljuk, ha vannak megszólítottak, akik válasz helyett továbbra is hallgatnak. Olvasóinktól viszont továbbra is várjuk állásfoglalásaikat, írásait.

Kamarás István

Egy furcsa kiáltvány margójára

Ha a vége felől, a rahneri szellemű végkövetkeztetést tartalmazó 13. számú tennivalótól kezdtem volna olvasni Horváth Zoltán nyílt levelét (műfaját tekintve kiáltványát), a legteljesebb egyetértésemet egyre sűrűbb fejcsoválásom váltotta volna föl. Elejétől kezdve az olvasást mindjárt hatalmas kérdő- és hiányjeleket rajzoltam a margókra, és sok-sok hullámos vonalat. A programjavaslat-fejezet olvasásakor már nem fukarkodtam a felkiáltójelekkel sem. Összességében egyfelől figyelemre és megvitatásra méltónak tartom Horváth Zoltán hozzászólását, hiszen nem nélkülözi a nemes szenvedélyt. A jó szándékkal tisztában vagyok, a remek ötleteket és a súlyos megállapításokat elfogadom, ugyanakkor eléggé furcsa írásnak tartom. Először is azért, mert akad benne bőven voluntarizmus, rövidre zárás, nyelvezetében pedig meghökkentő módon keverednek a szellemes és a jópofásan frappírozó, az emelkedett és a pragmatikus, a papos és az „agitpropos” elemek, de még inkább azért, mert – ahogyan egyik szigorú szerkesztőm szokta volt mondani – „csak a nyaka véres”.

Legelőször is nem világos, hogy ki a címben is szereplő többes szám első személy, akik vesztettek, és akiknek teendők vannak. Nem lehetnek sem a keresztények, sem a katolikusok, sem a rendszeresen templomba járók, sem a csak az éjféli misére ellátogatók, hiszen közöttük is szép számmal akadtak olyanok, akik a választások után nem érzették magukat vesztesnek, és még olyanok is, akik éppen hogy nyertesnek érezték magukat, miközben továbbra is normális, sőt rendes kereszténynek, katolikusnak tartották magukat. Elképzelhető, hogy a rákosszentmihályi plébános csak a magafajta keresztényekre vagy katolikusokra, vagy csak a „keresztény pártokra”, illetve a szerinte keresztényeknek való pártok mellett voksoló hívőkre, vagyis az „igazi keresztényekre” és az „igazi magyarokra” gondol. Ha ez így lenne, akkor engem igen csak érdekelne, hogy őszintén ki van benne, és ha benne van, akkor ki van benne inkább a „mi”-ben: az a fideszes vagy kiscgazda, aki csupán az éjféli misén vagy a keresztelőn jelenik meg a templomban, vagy az a mostani nyertesekre szavazó hívő, aki minden vásár- és ünnepnapon megjelenik a templomban, de még ezen kívül más módon is aktívan részt vesz a plébánia életében.

Még inkább problematikus számomra a „vesztettünk”. A választások utáni hetekben több tucatnyi zúzott tekintetű klerikus és laikus ismerősöm ragadta meg a karomat, és drámai hangon kérdezte meg, hogy most mi lesz velünk. Ilyenkor úgy tettem, mintha nem érteném és nem érezném át összetört pszichéjüket és pneumájukat, és csodálkozva kérdeztem vissza: Miért, mi történt? Mi az a rettentő nagy baj? Erre persze döbbenetesen kérdeztek vissza, hogy hol élek én, hogy miért nem vagyok én is lelkiileg talpig gyászban, mint minden becsületes magyar és keresztény ember. Ekkor ártatlan arccal megkérdeztem, hogy kire, mire szavaztak, ha nem vagyok indiszkrét. Erre még jobban megdöbbenek: Hogyhogy kire? Hát miránk! Erre én szépen elmondtam, hogy én, bizony a magam részéről ezúttal is Jézus Krisztusra szavaztam, ami pedig a választást illeti, ezúttal is a kisebbik rosszat választottam. A további

beszélgetésből kiderült, 1) hogy számukra a közéletben csakis kizárólag jók és gonoszok (hívők és ateisták, komcsik és antikomcsik, nemzetiek és liberálisok stb) vannak, 2) hogy számukra a pártok és a pártpolitika sokkal fontosabb, mint az emberi értékek, a közjó, a civil társadalom és a helyi társadalom, 3) hogy hitük rendkívül sebezhető, és már egy ilyen választási eredmény által is megingatható, 4) hogy isten- és egyházképük meglehetősen konfúzus és avitt (a zsinat szellemétől alig érintett). Ezek a beszélgetések végképpen meggyőztek arról, ami már sokféle egyházi megnyilatkozás során kialakult bennem, hogy a választások legnagyobb vesztese a három úgynevezett történelmi egyház, méghez azért, mert vezetőik és tagjaik közül nagyon sokan politikai aprópénzre váltották a távlatos célokat, percekre a távlatot, választási malacért fontos keresztény értékeket kótyavetyéltek el.

Horváth Zoltán téved, nem csak az egyszerű embereket nem tudja sok esetben megfelelő módon megszólítani az egyház (beleértve a papokat és az egyszerű hívőket egyaránt), hanem sokan és sokszor a gyerekeket, a fiatalokat, a nőket és az értelmiségieket sem, nem is beszélve a szocialista és a liberális hívőkről. Meglehetősen hiátusos és elnagyolt képe van a templomba járókról, akik őszintén elsősorban az értelmiségiek és a hagyományos népi vallásosság képviselői. Kétségkívül egyre növekszik a hívők körében a diplomás réteg. Húsz évvel ezelőtt a vallásos emberek hazánkban legnagyobb arányban idősök, szegények, képzetlenek, falusiak voltak. Ma már azt tapasztalhatjuk, hogy jelentősen átrétegződik a vallásos népesség, egyre jobban növekszik körükben a városiak, a képzetebbek, a jobb módúak és a fiatalok, továbbá valamelyest a férfiak aránya. Ugyanakkor a fiatalok és a diplomások körében a nem vallásos hányad is növekszik, így a vallásosság tekintetében polarizálódik a társadalom.

Igaza van a rákosszentmihályi plébánosnak abban, hogy a „polgárt” az emberek nagy része (köztük a hívek nagy része) még nem érti – hozzáteszem, még a polgári körök tagságának jelentős része sem –, de ezt nem lehet azzal elintézni, hogy „a polgárság mellett kell a magyar nép megszólítás is”. A „nép” eléggé meg van terhelve olyan mellékjelentésekkel, mint például a „népi demokrácia”, a „népköztársaság”, a „Népstadion” és a „Népszabadság” jóvoltából, hogy csak néhány példát említek. Ha már szóba jött a nép, Isten vándorló népével is próbálkozhatnánk.

Használható eleme a diagnózisnak a jogos önkritika, mely szerint a katolikus szociális tanítást a papok sem adták tovább, és azzal is egyetérttek, hogy általában a keresztény értékek átadása sem működik megfelelőképpen egyházunkban. Ugyanakkor nem hiszem, hogy „ha jó a megfogalmazás, akkor a többség azért családpárti lenne”. Ez, sajnos, nem ilyen egyszerű. Egyfelől nem megy ráolvasással, másfelől a lakosság többsége még mindig jócskán családpárti, de, persze messze nem elegendő mértékben és módon. Bizony, a családról sem megfelelő nyelven és módon esik szó ma még keresztény berkekben (templomban, családban, hittanon, egyebütt). Remek mozzanata az egészében félrehordó diagnózisnak az

5. pont, a rosszul megfizetett egyházi alkalmazottakról.

Nagy kár, hogy a diagnózis valóságközeli elemei után a kiáltvány szerzője – igencsak rövidre zárva – egyenest a liberális médiát okolja azért, hogy még a hívek nagy része sem él a keresztény erkölcsök szerint. Jól érzi, hogy nem szabad támadni azokat, akik nem akarnak templomba járni és azokat, akik nem fognak házasságot kötni, de az a program, hogy „őket először meg kell nyerni, éreztetni kell velük, az egyházban nincs előítélet”, bizony eléggé lözungszerű. Érdemes elgondolkodni azon, hogy mi történne, ha jövő vasárnap valamilyen csuda folytán minden megnyerendő betérne egy-egy katolikus templomba. Attól félek, hogy, sajnos eléggé sokan hamarosan ki is térnének belőle, még hozzá éppen az

Niccolò Machiavelli – Inkább félni, mint szeretni

Forintos György¹

A politika cikkcakkjai, a születés és katarzis kínjai

Arról lenne szó, hogy mai kaotikus közállapotaink közepette lehiggadjunk, és megpróbáljuk józan fejfel s önmagunkkal szemben is becsületesen átgondolni, mi is történt velünk történelmi újrakezdésünk immár bő évtizede folyamán a feszültségek, megrázkódások és az egymásnak osztott csapások nyomán? Ezek a rengések a politika és a társadalmi életfolyamatok kölcsönhatásából erednek, ennek velejárói, minthogy a két szféra összetettsége nagyságrendileg különböző, s ez folyamataik időbeliségében is megjelenik. Kaotikussá s esetleg válságossá akkor válik a helyzet, ha ez a ket-tős – tartalmi és „ritmikai” – különbözőségük szélsőségessé válik,

¹ A szerző jogász, szociológus.

igehirdetés címén elhangzó előítéletek miatt, hiszen rendre hallani még az értelmesebb papoktól is olyasmit, hogy mi, katolikusok különbek vagyunk még protestáns testvéreinknél is, nem is beszélve a szektákról, hogy a kereszténységet bankárok, szabadkőművesek és liberálisok (vagy éppen liberálbolshevikok) fojtogatják, hogy halálos bünt követ el az a szülő, aki bölcsődébe adja gyermekét, bocsánatosat, ha óvodába.

Kételkedem a „központi heti papírok” sikerében, amikor a „központnak” még havonta sincsen az „idők jeleit” tolmácsoló üzenőfalja a magyar híveknek. Ugyanakkor teljes mellszélességgel támogatható az a javaslat, hogy a plébániai közösség leleményes szeretetszolgálatával vegyen részt a helyi társadalom és a civil társadalom erősítésében.

Mindezek után hidegzuhanyként érik az egyre lelkesültebb olvasót az ezután következő, hol csak mulatságos, hol már bosszantó, olykor tragikusan rövidlító „pártpolitikai” és „agitpropos” fejezetek. Ezekből egyértelművé válik, hogy a katolikus egyház mellé csakis kizárólag jobboldali pártok illenek, hogy az SZDSZ és az erkölcs egyszerűen kizárják egymást, hogy jobb a törvény nélküli állapot, mint egy rossz liberális törvény, ugyanis jó (vagy akár tűrhető) liberális törvény elképzelhetetlen. (Gyanítom, hogy a plébános úr eddig még nem igen mélyedt el a liberalizmus tanulmányozásában, hogy e tekintetben Eötvös Józseftől Lustiger biborosz jócskán van még korrepetálni valója.)

A „helyi szinten, akármelyik oldal győzött, próbáljunk mi irányítani, szeretettel, de mégis diktálni” mondat igencsak próbára teszi a keresztény olvasó türelmét. Nesze neked II. Vatikáni Zsinat, nesze neked „párbeszéd egyháza”, nesze neked Xavéri Szent Ferenc („Mindenkit elfogadok útítársnak”), nesze neked irgalmas samaritánus, nesze neked szolgáló egyház! Nem párbeszédet folytatni, együtt munkálkodni, nem kiengesztelődni, hanem irányítani és diktálni. Méltó befejezése ennek a riasztó szemléletű fejezetnek a machiavellista (ne szépsítsük, pragmatista-bolsevista) szellemű zárómondata: „Ha a szocialista nem jön el, vagy nem teszi meg a feladatot, nyert ügyünk van, ha együtt tudtunk vele működni, az csak jó!”

Ezek után természetesen jól esik, és mégis furcsán esik a záró bekezdésben azt olvasni, hogy „a világért engesztelő keresztényként kell hitelesen követnünk Krisztust. Ekkor mindegy, melyik fog győzni, mert ami hitünk lesz az erősebb”. Erre csak azt felelhettem: ámen, ámen, ámen!! Ám hozzáteszem: ebben a szellemben kellene a reverendát újragombolni, újragondolni és újraírni ezt a kiáltványt, amely a jelenlegi formájában bizonyára sokakat inkább lehervaszt, mint fellelkesít, inkább riaszt, mint riadótztat.

elszakadnak egymástól. Régebbi korokban a társadalom átalakulása, a modern időkben a „politika” az aktív ágens, amikor az elszakadás összemosódás/összemosásként is megjelenhet (a politika „imperializmusa”, a társadalom „túlpolitizáltsága”). Viszonylag békés és demokratikus viszonyok között e két összetartozó szféra különbözőségének felszámolása ellen a társadalom belső stabilizációs mechanizmusai a szinkronba hozás irányában, politikai ösztönei pedig a politikai irányzatok egyoldalúságainak felerősödésével és/vagy hatalmi kilengéseivel szemben hatnak. Mindkettő a hatalmat gyakorló erők ismételt változtatásának „intézményesülésében”

jelenik meg – mindaddig, amíg a politika és a társadalom viszonya az „elfogadhatósági zónába” nem esik (ami az egyes társadalmakban különböző lehet).

Mint az egyes ember életében, úgy itt is vannak évtizedes élet-szakaszok, amelyek azonban sokféle döntést foglalnak magukban – ebben az értelemben mondhatjuk, hogy a politika a rövidebb konjunktúraciklusok, a társadalmi átalakulás folyamatai pedig a kondratyevi „hosszú hullámok” fogalmában értelmezhetők. Azonosításuk zűrzavarhoz, irányítévesztéshez, az emberek elbizonytalanodásához vezet.

Ez mai keserveink egyik fő – noha a rendszerváltozásra tekintettel érthető – forrása: az egymást váltó kormánypolitikák azonosítása az ország, a nemzet sorsával, a magyar társadalom mélyén munkáló törekvések áramával. Túl sokat véltek az egyes kormányok magukról, amikor elhitték-elhittették magukkal, hogy „itt és most a nemzet sorsa függ” minden döntésüktől, akciójuktól. A magyar választók eddig mindig „helyükre tették” őket, nem hagyva, hogy a nemzet alapvető politikai ösztönein – a józanságon, a gyakorlatias konzervativizmuson, a szélsőségek elutasításán, a szolidaritáson, a szabadság igényén és másokon – tartósan átlépjenek, és azokat új kalodák közé szorítsák.

Nincs épülő nemzet egészséges társadalom nélkül. Ez utóbbihoz az is hozzá tartozik, hogy önmaga lehessen, életfolytonosságát, múltját – ami mindig fontos volt számára – vállalhassa, maga ítélhesse meg lelkiismerete szerint, mit tett rosszul, mit jól, min kell ehhez képest változtatnia, egy szóval önmagáért felelős lehessen. Nincs szüksége arra, hogy e tárgyban politikusai folyvást kioktassák és megmagyarázzák neki önmagát. Egy nép, egy társadalom – mintként az egyes ember is – történelmén s egy életen át keresi igazi kifejeződését, amit a történelem, a politika és az életút eseményei számtalanszor kereszteznek, kitérőkre, átmenetileg zárójelek közé kényszerítenek, de mégsem adja fel, hogy egyszer fel tudja mutatni önmagát – másokkal nem helyettesíthető hivatását az emberi közösség hosszú menetelésében (ilyesmi sikerült például 56-ban).

De mindehhez az kell, hogy láthassuk magunkat, s főként ne kelljen másnak látnunk, mint amilyenek vagyunk-voltunk. Ha el akarjuk takarni önmagunk elől, nagy bajok erednek belőle a jövőre nézve is. A politika mindig el akar takarni valamit: a Kádár-korszak 56-ot, a rendszerváltó korszak a Kádár-korszakot – ötven éve nem tudjuk rendesen feldolgozni múltunkat, élményeinket. Mindig újabb zárványok, betokosodások képződnek, s ezek – mint minden elfojtott, feldolgozatlan élmény – torzítyják tisztánlátásunkat, idővel bennünket, magunkat is.

Saját történelmének, múltjának feldolgozására elsősorban minden nemzedék maga illetékes, s ez az érvényes, amennyiben hiteles, mert ez teszi lehetővé a továbblépést a maga és a következő nemzedék számára. A számvetést, saját magán kezdve, mindenkinek el kell végeznie – ez megkerülhetetlen. A Kádár-korszak – ma idősebb, középkorú és fiatal – nemzedékeinek szembe kell nézniük azzal, hogyan élték azt meg, mit fogadtak el akkor és milyen okokból mit utasítottak el, és mit tettek – akár „csak” erkölcsi integritásuk megőrzésével – a tűrhetetlennek és elfogadhatatlannak meg-törése, változtatásra kényszerítése érdekében. E feldolgozás egyenlege – a személyesen elkövetett hibák, bűnök, hitehagyások, megalkuvások és gyávaságok; a lemondások, a családért viselt felelősség, az emberibb életkörülmények igénye, az önkizsákmányolás vállalása – a magyar társadalom tömegeiben végső soron valószínűsíti akkori életük vállalhatóságát, mégha teljes felmentést egyik nemzedék sem adhat magának.

Minden újakezdés és megtisztulás mindig csak belülről jöhet, csak ez érvényes. A nemzedékek életfolytonossága ad esélyt a hiteles önkorrekcióra, s nem a politikai kampányok szeszélye, a rossz-

vagy akár jóhiszemű felelősség-elhárítás fogásai.

Azt, hogy ebben az életfolytonosságban a szabadság minimális feltételei mellett, sőt hiányukban is működött a társadalom egészséges politikai ösztöne, s az elhallgattatott igazság, a megalázottság és a hatalommal szembeni eltiportság ellenére is tudott tenni az élethez és szabadsághoz való jogáért – mutatja a kádárizmus története, amely nem érthető meg '56 nélkül. Tette ezt a magyar társadalom annak ellenére – s tartott ki benne '89-ig –, hogy nem vonulhatott vissza birtokaira, fűtyülve a megszállókra és gátlástalan végrehajtóira.

Ez akkor, a rendszerváltozás, a „meg/fáradt forradalom” idején még megvolt, mára összetörtnek látszik. De valami mégis működik – politikai ösztönei, amelyek arra késztetik, hogy a visszanyert politikai szabadság feltételei között megválasztott kormányait sorra menessze, ha azt érzékeli, hogy azok a politikai konjunktúra rövid távú érdekeit követve és kapott hatalmukkal visszaélve, így vagy úgy letérnek „az igaz útról”.

Ezek a kormányok mind tettek valamit, hogy az ország és népe „rendes kerékvágásba” kerüljön és természetes módon kibontakozhassanak erői, s élete emberibbé váljon. Mindegyikben felbukkantak azonban olyan tendenciák, erők, amelyek formát öltése és megerősödése épp ezeket a célokat és igényeket keresztezi. Az *első* történelmi tette azoknak az intézményeknek megteremtése volt, amelyek alapján elindulhatott egy korszerű társadalmi és gazdasági rendszer kibontakozása – de úgy gondolta, ehhez kevésbé van szüksége azokra, akiket érint: a társadalom „kimaradt a rendszerváltozásból”, nem annyira alanyává, mint inkább tárgyává, terepévé vált. A *második*, nem kis közösségi áldozatok árán, stabilizálta a gazdaságot, és megindította a növekedés útján – de „szakértői” sáfárkodásának s rossz emlékeket ébresztő személytelen, szürke hatalomgyakorlásának nem volt mondanivalója a szellem, a lélek számára, a társadalom erkölcsi közösséggé, történelmi útját járó egyéniséggé, nemzetté formálása számára. A *harmadik*, amelyhez az ország – mint új nemzedékéhez – talán a legtöbb reményt fűzte, a nemzet önazonossági igényét visszahelyezte jogaiba, megcsorbult önbizalmát helyreállította, megindult az erkölcsi megújulás és újrakezdés útján – de ezt hamar összetévesztette egy kissé avított tekintélyelvű államisággal és saját hatalmpolitikai törekvéseivel. Ezek logikája, a kétpártrendszer erőltetése és elővételezett gyakorlata, megállíthatatlanul sodorták a nemzet rég nem látott megosztása, majd – a hirdetett keresztény értékek jegyében – a gyűlölet bugyriának abszurditást súroló felkavarása felé (nemzetiek/idegenszívűek, jók/gonoszok, a „bűnös nemzet” újabb verziója).

Mi várhat most ránk, amikor elveszni látszik mindaz, amit az elmúlt tíz-tizenkét év hányattatásai ellenére mégis megszerzett elért „közösségi vívmánynak” érezhetünk? Helyes-e, ha egy demokráciában a politika a kierkegaard-i vagy-vagyban gondolkodik? Nem értelmezhető-e a szabadság feltételei között a normalitás kategóriáiban a politikai váltógazdaság, mint a közösségi élet önkorrekciójának mindenkor, de különösen a nagy léptékű társadalmi átalakulások idején szükséges természetes és legkevésbé fájdalmas módja? Ennek tapasztalatai hasznosíthatók, hiba lenne elfecseirelni őket öngigazolásba zárkózással vagy baljós triumfalizmussal.

Itt senki nem akar megőlni senkit, egy nép vajúdása zajlik előttünk, amelyet az ezt megillető tisztelettel és szeretettel kell körülvennünk – vagyis inkább megosztanunk, hiszen magunk is részei vagyunk.

Tehát az „ajtón kidobott, de az ablakon visszajött”, mulhatatlan katarzis után: vagy éppen azoknak kell most – a történelem fintoraként, de egyben erkölcsi igazságtételként is – egy nyílt társadalom útját egyengetniük, a legkisebb félrelépést sem engedhetve meg maguknak, akik egykor a zárt társadalom technikusai vagy azok utódai voltak; vagy a politika nézőközönsége helvett civil társadalommá

kell felnövekednünk (ami nem azonos mozgalmakká fejlesztett politikai szerveződésekkel, több azoknál); vagy az önámítás és önsajnálát nemzeti sportja helyett az igazi Széchenyi-tervet, a nemzeti önismeret és emberi hivatásunk megvalósítását kell programként magunk elé tűznünk? Netán nem is vagy-vagyokról van szó? Az elválasztójelek nem kötőjelek is?

A magyar társadalom élni akar, és szeretné összeszedni magát. A mögötte hagyott században háromszor is eljutott az elhatározottságnak (és érettségnek) erre a küszöbére. Ez az akarata azonban, szinte végzetyszerűen, mindig szétzúzódott rajta kívüli erők szirtjein – a századfordulón, a Nyugat nemzedékének korában az első világ-

háborún és Trianonon, a harmincas évek falukutató-népi mozgalma a másodikon és Jaltán, '56 forradalma és szabadságharca Szuezen és a harmadik (hideg) háborún. Most, az ezredfordulón a sors végre talán kegyesebb arcát mutatja felénk: egy magát megújulásra elszánt, új öntudatra ébredő Európa – századok mulasztását pótolva – magához tartozónak ismer és fogadásunkra kész. Felelősségünk súlyos és megérdemeljük sorunkat, ha szűkös időnket és erőnket egymás megosztására és belháborúinkra fecsérelve, ezúttal mi magunk nehezítjük meg vagy torlaszoljuk el felemelkedésünk, egyenrangúvá válásunk útját.

Ez a tét, ez az igazi vagy-vagy.

Molnár Pál¹

Médiaerőszak

„A televízió egyik nagy érdeme, hogy visszaviszi a gyilkosságot, oda, ahová való: a családi otthonba.” A vérlázítóan cinikus kijelentést állítólág Alfred Hitchcock tette. Jól érzékeltetve, hogy nemcsak a gyilkosságok látványa, a verekedések hanghatása rombolja a közönség – benne a fiatalok – lelkét. Pusztíthatnak a média közvetítette agresszív gondolatok is.

Hazánkban 1997 óta működhetnek a földi sugárzású kereskedelmi – vagy ahogy a köznyelv nevezi őket: gagyi – televíziók. Sokan a bűnügyi filmek véres jeleneteiben látják e televíziók legaggasztóbb veszélyét. S ilyenekkel a kommersz műsorkínálat szinte leönti a társadalmat. A képernyő órákon át hírverést nyújt a bűnnek. Reklámozza az erőszakot. Népszerűsíti a nyers agressziót. S az aggodalom jogos. Az amerikai krimik az izomagyú utcai harcosoknak és az éles eszű, kíméletlen maffiavezéreknek egyaránt mintáját adják. S a gyermeknemzedék, mely egykoron Cooper, Verne vagy Gárdonyi regényein nőtt fel, ma kábítószer-terjesztők és rendőrök egymás elleni küzdelmeiből, bérgyilkosok cselszövéseiből építi föl élményvilágát.

Toronyrombolás – csúcsnézetség

Még alantasabb – csaknem sátáni – módszer, hogy kifejezetten gyermekeknek szánt rajzfilmeket gyártanak egyes álomművekben, beledolgozva azokba az agresszióra való késztetést. Vajon mit tervezhetnek a tudatipar e vállalkozói: mi célból programozzák a rombolásra a friss generációkat – játszik el a csöppet sem kellemes gondolattal a szemlélődő.

„Amerikában 1998 óta minden eladott készülék fel van szerelve egy úgynevezett V-chippel, „erőszakchippel”, amely műsorblokkoló rendszer – írja a sajtónak egy aggódó szülő. – Segítségével az anya megakadályozhatja, hogy gyermeke bizonyos erőszakos, erotikus, műsorokat megnézzen. Mi lehet a hatása a házi cenzúrának? Esetleg állandósult háború szülők és gyerekek közt a műsorok láthatási jogáért? Vagy netán ez lenne a gyerek/média-ügy megoldása?”

Hogy valóban van-e, működhet-e az úgynevezett „V-chip”, ez meglehetősen kétséges. Maga az illúzió is érzékelteti azonban, hogy „igény lenne rá”, de aligha lehet emberi bajokat pusztán technikával megoldani. Vélhetően a családi otthon szelleme, hangulata az, ami a gyermeket V-chip nélkül is visszatartja az agresszió bámulásától. Nem hagyható el azonban a védekezés másik fortélyja: azaz ütközni kell a gátlástalan műsor-szolgáltatókkal, a benukt médiahatósággal, és a korrupció – mert a rombolást lehetővé tevő – politikával.

Az az „érv”, amely szerint a kereskedelmi médium azt sugározza, amire igény van – teljesen elfogadhatatlan. Ilyen értelemben a televíziók maguk rendezhetnének újabb és újabb szeptember 11-ei akciókat: a New York-i toronyépületek lerombolása ugyanis csúcsnézetséget ért el: tömegek csüngtek a képernyőn még napok múltával is. Lefizethetnének családokat, hogy azok dobják oroszán elé gyermekeiket vagy öregjeiket – a magas nézettség szavatolva lenne. És sztiárrá válhatna az üresfejű riporter, aki közvetítené a betonfalak összeomlását, az arénában látható valós vérfürdőt.

Orwelli világ – Agresszió és perverzió

¹ A szerző magyar-történelem szakos tanár, gazdasági újságíró (Nógrád, Népszava, Magyar Nemzet), a Heti Válasz főmunkatársa. Több kötet szerzője, illetve szerkesztője.

„A média hatásait vizsgáló szakemberek egy része, a katarzisélmélet képviselői vallják: a gyerekek az agresszív tartalmú tévéműsorokban kiélik, levezetik a bennük felgyülemlett frusztrációt. Az ellentábor, a behavioristák viszont épp ellenkezőleg, úgy gondolják, a képernyőn látott erőszak kelti a gyerekekben a feszültséget és az agresszivitást, melyet aztán kénytelenek levezetni a való életben” – írja a szakirodalom. Egyértelmű, hogy a katarzisélmélet képviselői – néhány jóindulatú butát kivéve – a média korrumpáltjai. Ők azok, akik ideológiát gyártanak a legvadabb ostobasághoz is, s ezt pökhendi módon képviselik is – majd sorakoznak a kasszájánál. Ismerjük ezt a típust a globalizációs front más ütközeteiből. Ők magyarázzák meg a társadalomnak, hogy kifejezetten jó, ha külföldiek vásárolják meg a stratégiai közvagyonot, ha idegenek ülnek a hazai vállalatközpontokban, ha elárasztják az európai országokat az ázsiai, afrikai segélyezettek. Ők magyarázzák meg például a dán társadalomnak, hogy ha Dániában egy török és egy arab bevándorló összeverekedik, akkor ezért a dánok a hibásak, mert ők „frusztrálják” a migránsokat... És alighanem a média agresszivitásának alig kifogásolt, pedig mindennél ártalmasabb fajtájához érkezünk. A szellemi perversziót, az intellektuális környezetszennyezést ugyanis a média közvetíti. A társadalom elbutítása csakis a média által lehetséges. Magányos küldetéstudatosok legföljebb szűk baráti körben pusztíthatnak.

Rombolás hanglejtéssel

A magyarországi kereskedelmi televíziók alighanem többet ártnak a szellemi környezetszennyezés politikai válfajával, mint az ugyancsak szellemi környezetkárosítással járó gengsztersorozatokkal és szappanoperákkal. A ferdítések, elhallgatások, az idegen stílust erőltető gesztusok kifejezetten agresszív beavatkozásoknak tűnnek. Olyanoknak, amelyek egy kultúra mindennapjaiban – akár fájdalomosan, akár észrevétlenül – rombolnak.

A kereskedelmi televíziók megjelenése maga is egyfajta gazdasági, politikai agresszió eredménye volt. Akkor, 1997-ben két baloldali párt alkotta a kormánykoalíciót Magyarországon. Bizonyítani aligha lehet, de talán nem is érdemes: a két párt megosztott a csatornákon, s némileg sértve a paragrafusokat: az egyik közszolgálati csatornát, az akkori MTV 2-es adását szatelitre száműzte, hogy helyet csináljon a földi közvetítőláncon egy új kereskedelmi adásnak.

Agresszióknak minősíthető az is, hogy ezáltal szinte végérvényesen két baloldali filozófiának betonozták be a televíziós műsor-szolgáltatást, kirekesztve az európai szellemi irányzatokat. Némi agresszióknak illett be az is, hogy az állami televíziót a privatizáció körüli hónapokban igyekeztek – politikai rafinériával – lezülleszteni, ezáltal is átkergetve a nézőket az új „gagyí” adásokhoz. És az új csatornákon zavartalanul áradni kezdett a szellemi agresszió. A kultúra önmagából való kiforgatása napi gyakorlattá vált. Már a magyar nyelvtől idegen hangsúlyozás, a rossz kiejtés is egyfajta támadás az európai művelődés ellen. Olyan mégpedig, amit ráadásul csak alig vesz észre a közember. Legföljebb gyermekeit találja valamennyire furcsának egy idő után. Legföljebb nem tudja, mitől lett feszültebb ő maga valamennyivel, miért áll föl hátán a szőr, mióta a hírmusor elkezdődött. Az újdonság, az új arc, új stílus lenyűgözi, a primitívséget – mivel a képernyőről jön – elfogadja, sőt mintának is tartja egy idő után. A rossz kiejtést, a hibás hangsúlyozás mellett a nyelvhelyességi hibák tömegét – melyet egyébként nemcsak a műsorvezetők, hanem a politikusok is gyakorolnak – pár hónap után garantáltan nem vesz észre a kevéssé vajt fülű néző, hallgató.

Agresszióknak illik be az a kiüresedett arckifejezés is, amellyel a gagyí televíziók új sztárjai a híreket ismertetik. A luftballonként

felfújt személyiség, a tréningen megacélozott magabiztosság mint látvány is hamis, ennél fogva nyílt agresszió a valóság ellen. És még alig foglalkoztunk azzal – vagyis a lényeggel –, mi mindent is mondanak e tisztára mosott elméjű fiatalok. Valóban a lényeges változásokról beszélnek-e, vagy netán mellékes, de jól „felképezhető” történetekről. S ezeket úgy válogatják-e össze, hogy mindent egybevetve hamis kép alakuljon ki a közönségben. A fontos fejleményekről híven tájékoztatják-e az embereket, vagy féloldalasán: lényegbe vágó mozzanatokot elhallgatva, kevéssé meghatározókat jócskán fölnagyítva? A nekik szolgáló politikusokat előnyösen fotózva, a szembenállókat pedig elcsúfítva, rossz fényben, ellenszenvesnek láttatva.

Ha élnek a hamisítás e lehetőségeivel, akkor egyértelműen agressziót követnek el. Megerőszakolják a valóságot. S így valóságosan rombolják a közösséget, a jövőt. Pusztítják az egészséges szenvedélyeket, gyilkolják az életkedvet legalább egy részét. Egyenesen a Ne ölj! parancsa ellen vétnek – ha ünnepélyesebben akarnánk fogalmazni.

Agressziót árasztanak a buta reklámok. Az ostobaság rémuralmával ijesztgetik a kultúrembereket. Különös, hogy a hirdetésekben – néha látszólag – oktanul is helyet kap a szellemi környezetszennyezés. Úgy butít egyegy reklámanyag, hogy azzal az adott cikk vagy szolgáltatás kelendőségét nem fokozza. Sőt netán csorbitja is. Mintha nem is a hírvérés lenne a fontos, hanem a kultúra rombolása. S ehhez csak ürügyet adna egy-egy árucikk. Vajon mi lehet a céljuk az agresszoroknak? Ki bérelte fel őket, milyen hátsó szánéddékkal? Hol buzognak a valódi pénzforrások? Lehet, hogy e pusztítást is magukkal az áldozatokkal fizettetik meg?

Butítással a hatalomért...

„A médiaórák megkerülhetetlen témája kell, hogy legyen az erőszak problémája. Az országok egymás elleni erőszakos akciói, melyet háborúnak hívnak, a politikusok agresszivitása, melyet olykor reformnak becéznek, az utca erőszakos akciói, a rablások, gyilkosságok, vagy csak egyszerű autós agressziók, a nagytestvér zsarnokoskodása a kicsi fölött, a szülői és tanári önkény a gyerekek fölött. S az ezerszínű erőszak felfokozottan mutatja meg magát a médiában” – írta panaszként egy pedagógus. Az ezerszínű erőszak ott is leselkedik, ahol nem kattog géppisztoly, nem folyik vér. Ahol mosollyal tévesztenek meg embereket, ahol törvényesen csapják be a családokat hamis ígérekkel, ahol úgy butítják el a fiatalokat, hogy ez utóbbiak még élvezik is, sőt – ami fontosabb – fizetnek is érte. „A média az egész társadalmat manipulálja; évi több milliárd dollárt áldoz arra, hogy az embereket olyan pusztá fogyasztókká változtassa, akik automatikusan követik a reklámok felhívásait, s elvonja a figyelmet a valós problémákról. A média kolonizálja a pszichét” – nyilatkozta Noam Chomsky a Harvard Educational Review 1995. évi II. számában közölt interjújában.

A psziché kolonizálása az ország gyarmatosítását is magával hozhatja. Láthattuk ezt épp Közép-Európában, ahol egy áprilisi választást, talán nem először, a média agresszivitása döntött el. A képernyőről kifejezetten agresszív céllal és agresszív módon fenyegették és édesgették a társadalmat, korbáccsal, kockacukorral, ahogy évezredek óta dívik. Így vált lehetővé, hogy a közvagyon azok kezébe jusson végérvényesen, akik a médiát is markukban tartják. S így minden eszköz rendelkezésükre álljon ahhoz, hogy kiszolgáltatott fogyasztóvá süllyesszék a jobb sorsra érdemes embereket.

A televízió eszerint nemcsak a gyilkosságot viszi vissza oda, ahová Hitchcock cinikus véleménye szerint a leginkább való, a családi otthonokba. Hanem odaviszi az agresszív gyarmatosító indulatot is. Alighanem ott, ugyanott, a médiában kell kezdeni a fölszabadítást.

Midling Andrea

Az önbecsülés kiskatéja¹

1. Húzd ki magad, és légy büszke önmagadra. (Ki más, ha nem én becsülöm saját magamat?)

2. Legyenek barátaid.

3. Emberek közelében mosolyogj.

4. Ne menekülj az emberek elől, örülj és hálás legyél annak, ha elfogadnak.

5. Legyél őszinte és nyílt! Amit bensődben érzel, azt vállald mindenkivel szemben.

6. Amit bensődben elvetsz, azt ne kényszerítsd magadra.

7. Kerüld azokat a helyzeteket és embereket, akik közelében görcsbe rándulsz.

8. Mondd meg nyíltan a véleményed, ha nincs igazad, azt alázattal vállald.

9. Ne foglalkozz azzal, hogy mi a véleményük másoknak rólad.

10. Csak én tudom az értékeket kihozni magamból, senki más. Ne engedd, hogy ezeket belédfojtsák.

11. El kell hitetned a környezetetteddel: nem a ruhámtól, a külsőmtől függ az, hogy milyen ember vagyok.

12. Határozott ember vagyok, és ezt meg is kell mutatnom.

13. Elfogadom magamat és mindazt, amit a Jóisten ad. Mindezeket méltósággal fogadom. Amit az emberek mérnek rám, az nem Tőle van. Amit az emberek mérnek rám, azt nem fogadom el.

14. Én is olyan vagyok, mint a többi ember: mindannyian emberek vagyunk.

Jean Raoux: Hölgy a tükör előtt
– Mondd meg nekem

15. Önvédelemből soha nem hazudok, de létezik kegyes hazugság is.

16. Mindennel együtt kell tudni élni, nem pózoló, minden érzelmet vállalom. Vállalom az igényeim és a vágyaimat is (az igénytelen ember nulla).

17. Legyen önbizalmad, értékeld saját magadat. Legyen tartásod.

18. Egészséges, kiegyensúlyozott ember akarok lenni.

19. Megválogatom, kiket engedek a közelembe.

20. Ne akarj mindenki barátja lenni, nem tudunk mindenkit szeretni.

21. Nem az a fontos, hogy mindenki szeressen. Az élet másról szól.

22. Ki kell seperned mindazt, ami lelked szennyezi.

23. Ha a helyeset akarod, úgyis az lesz.

24. Amit másban elítélsz, azt először magadból seperd ki.

25. Először magammal szemben legyek elvárásaim.

26. Fontos, hogy megválaszoljam az érzelmeimet. Ezeket a válaszokat el is kell fogadnom.

27. Ahhoz, hogy kezelni tudjam magam, meg kell ismernem önmagam.

28. Ha valami rossz ér, mindig próbáld meg megtalálni benne a jót.

29. Az emberről mindig a pozitívot fogadd el, és azt keresd.

30. Vesd el, hogy negatívan gondolkodj magadról.

Stefan Hofer S.J.

A nagy számárfal, avagy mit hoz a jövő?

Egyszer a déli Alpokban töltöttem a nyarat. Fulpimestől, ahol a szállásom volt nagyszerű túrákat tehettem a stubaieri Alpokba és a mészkő csúcsokhoz. Egyik nap a tiroli újságok egy új kapaszkodóról írtak, mely a nagy számárfal déli oldalán 700 m-en át húzódott. Nagyon érdekelt és úgy döntöttem, hogy egyszer megnézem magamnak. Elgyalogoltam hát a schlickeri hegyi házig, majd tovább egészen Kreuzjöchlig, ahol a számárfal egyenesen a szemem előtt állt. Itt voltam tehát, előttem pedig a hatalmas déli oldal, magasba törve, kihívóan és elutasítóan. Ahogy így egy darabban állt előttem, hosszú ideig csak bámultam, és lassan elhagyott a bátorságom: azt gondoltam: ezt az óriási falat soha nem fogom megmászni. S nehéz szívvel újra a völgy felé indultam. De a fal csak nem engedett el.

A következő év nyarán ismét előttem állt hívogatóan s biztatva. Az alpesi túraszövetségtől kértem egy leírást, ahol azt írták: minden lépés és minden fogás teljes koncentrációt követel. Ez tovább-

segített: vagyis mindig csak a következő lépésre és a következő fogásra koncentrálni, nem pedig egyszerre az egész falra. Így egyik augusztusi reggelen ismét a fal előtt álltam, csákánnyal és mászókötéllal felszerelve, s eldöntöttem, hogy megmászom. A kezdés volt a legnehezebb, majd lépésről lépésre, fogásról fogásra, magasabbra és magasabbra jutottam. Leszállt a köd, elkezdett szemerélni, de jól haladtam előre, és 3 óra után a csúcson álltam. Késő délután ismét Stubaital felé vándoroltam. Ekkor már igazán elkezdett esni, de bennem óriási volt a hála, és csak merengtem magam elé. A tavalyi nyár tapasztalata és a mostani élmények valahogy egymásra találtak, s számomra egyre világosabbá vált: ha az egész falat látom magam előtt meredni, elriaszt, de ha az első és lehetséges lépésre és fogásra koncentrálok, akkor magához vonz. Ezzel a nehézségek nem szűnnek meg, de le lehet őket győzni, sőt az egész vállalkozásnak különös bájt kölcsönöznek.

Ehhez más tapasztalatok is eszembe jutottak, nemcsak olyanok,

¹ Ezek a gondolatok Paleszter Máriával történt beszélgetésben hangzottak el 1990-ben. Mária 2000-ben autóbalesetben elhunyt.

melyek a hegymászással függnek össze, hanem olyanok is, melyek például a naptári programokat érintik. Gyakran átéltem már, hogy megijedek attól, ha egyszerre egy egész hónap programját látom a mini tervezőmben. Ha azonban pusztán az éppen soron következő programra koncentráltam, akkor ismét feloldódott ez az ijedség, és ment tovább az élet.

Miközben az eső egyre erősebb lett, olyan tapasztalatok is eszembe jutottak, melyekről mások számoltak be, vagy amelyekről olvastam.

Szent Ignác a saját tapasztalatáról ír: nagy erővel egyetlen gondolat foglalkoztatta, mely igen megviselte. Lelke előtt ugyanis eddigi életének nehézségei tornyosultak, és úgy tűnt neki, mintha valaki

Szamárfal - Fotó: Kassányi Jenő

azt mondaná: Hogyan fogsz egy ilyen életet kibírni azalatt a 70 év alatt, mely még hátra van? De erre ő éppúgy bensőleg nagy határozottsággal ellenállt, mert észrevette, hogy a gonosz lélek sugallja neki ezeket a gondolatokat: Te nyomorult, képes vagy arra, hogy akár egyetlen órát is valóban biztosíts, melyet le kell élnem? Így legyőzte a kísértést és bensőleg ismét nyugalom töltötte el. (Zarándok Naplója 20).

Mi is történet? Ignác, megtérése után igen szigorú életet élt, hosszan elidőzött az imában, böjtölt és vezekelt, s a kísértés éppen ebben az állapotban köszöntött rá. A jövője úgy állt előtte, mint egy óriási fal és elutasító gesztussal ezt adta tudtára: Erre te nem vagy képes! Felismerte, hogy ez kísértés, mely abban állt, hogy egyetlen darabban látta meg mindazt, melyet hosszabb szakaszokra tagolható, és abban, hogy az, ami számára valóságnak tűnt, az csupán csak lehetőség. Amikor elhatározta magát tőle, akkor ismét megnyugodott, és azt tudta tenni, amit jónak tartott, először a soron következő lépést, majd ismét a következőt. Ezekből a tapasztalatokból tanult Ignác, melyek azután az életét alakították. Az a képesség, hogy az itt és mostra figyeljen, Ignácnál meggyőződéssé vált, mely az egész életét és az általa alapított intézetben végzett tevékenységét átszötte.

Mi vajon mit teszünk életünk nagy számárfala előtt? Jézus azt mondja: „Ne aggódjatok a holnap miatt. A holnapi nap gondoskodik magáról. Minden napnak megvan a maga baja.” S megtanított a mában begyakorolni azt az imádságot: a mindennapi kenyeret kérni, ma a mai napét, holnap a holnapit.

Fordította: Midling Andrea

Korzenszky Richárd: „Légy áldott...”

(Bencés Apátság, Tihany, 2002.)

Korzenszky Richárd, aki lelkieben ma is professzor, (mint közismert: volt pannonthalmi magyartanár, iskolaigazgató és perjel) - aki az „ország legszebb plébániáján: Tihanyban” (idézet tőle) szolgáló apát - minden évben meglepi egy-egy ragyogó kötetel az olvasóit. A szépre, igazra fogékonyakat. A lélekben tanítványokat. Ez a nyomdaillatú, friss, karcsú kötet Richárd atya évnnyitóra, évzáróra, ballagásra mondott köszöntőiből ad egy csokorralót. Tömör, akár Richárd prédikációi, útbaigazításai, avagy Keresztútja, amely tömondatokból áll. Ebben a szószátyár, mindenkit túlbeszélő korban jólesnek a rövid, tömény esszenciájú gondolatok. Ismét aktuális Örkeny. És aktuális Korzenszky tanár úr. Ezek a másfél, két oldalas írások: meditációk, lelki, zsebekbe való pogácsák. Nem is untatom azzal az olvasót, hogy méltatom, vagy elemzem (akkor már stílustörést követnék el a kötet egyszerűsége ellen). Mindössze - ajánlom. Nagy szeretettel.

Ráadás: Van egy meglepetésem. Ami tulajdonképpen Korzenszky meglepetése. Olyan felcsendülő motívumok a kötet rövid kis téma-címei, hogy bizonyos sorrendbe téve akár versként is olvashatók. Megpróbáltam, s láss csodát, ez a vers „jött ki” belőle. Eddig is tudtuk, hogy Richárd - költő. De hogy az olvasójából is előhívja...- az meglepetés. Olvassuk hát együtt Korzenszky „rejtett költeményét” mint kötetének tartalomjegyzékét:

A Lélek fényében: Szőlővesszők

A Lélek fényében,
Épületes Szőlővesszők,
Cselekvői az Igének,
Őhózzá mérve - Jöjjetek!
Hogy életük legyen,
A világ életéért,
Termést hozni:
Barátom, jöjj följebb!
Mustármag és kovász:
Az Ígélet földje.
Házát építeni
Ne féljete!
Nézzétek az ég madarait!
A Lélek erejével
Ismernek engem.

Hallgatnak szavamra.
Aki bennem marad - A tanítványok.
Barátaim vagytok. Bennünket küld
Út, Igazság, Élet...
Menjete az egész világra!
Hányszor kell megbocsátanom,
Hogy bőségben legyen -
Szent ez a hely!

Az emberélet útjának felén
Fényt hagyni: Vándorlás a pusztában.
Menjete az egész világra.

Deme Tamás

Ha az igazság nem élet, akkor semmi

Nem birtokolhatod az igazságot,
nem tarthatod a jegyzetfüzetben és a fiókodban.
Nem írhatod az aktáidba,
mert ha az igazság nem élet, akkor semmi.

Nem hirdetheted egy plakáton az igazságot,
Nem birtokolhatod azt egy könyvben,
Nem kaparinthatod meg egy jelszóban, vagy egy beszédben,
mert, ha az igazság nem élet, akkor semmi.

Nem birtokolhatod az igazságot mint tulajdont,
mint kincset, mint vásárolt tárgyat.
Igazságod nem úgy „van”, mint bármilyen tárgyad,
mert ha az igazság nem élet, akkor semmi.

Azt gondoltam, rátaláltam az igazságra.
Sokat tanultam, olvastam,
írtam, és hallgattam érte.
De az igazság, amely nem élet, az semmi.

Az igazságot azonban nem lehet megszerezni,
mint valamilyen tárgyat,
vagy ruhadarabot a piactéren,
mert az igazság, amely nem élet, az semmi.

Az igazságot nem fedezheted fel
egyszer s mindenkorra,
ahogy egy országra rátaláltál,
mert az igazság, amely nem élet, az semmi.

Ne helyezkedj bele az igazságba úgy,
ahogy egy földre betelepedtél!
Ne tűzd ki rá a zászlód!
Mert az igazság, amely nem élet, úgyis semmi.

Az igazságot minden nap felfedezzük,
minden reggel újraolvassuk új üzenetét,
mert az igazság, amely nem élet, az semmi.

Amit úgy vélsz, tiszta, mint a kristály,
elveszhet a kételyben egy óra alatt,
eltűnhet egy hónap alatt.
Mert az igazság, amely nem élet, az semmi.

Gyűjtöttem, mint kincset erő gyöngyöket,
a legjobb szövegeket, erős gondolatokat,
hogy kéznél legyenek, ha szükség lesz rájuk.

Tonnányi jegyzetet készítettem, és címkéztem őket.
Elhelyeztem tonnait az „igazságnak”.
De a sokszorosítható igazság nem az Igazság.

A sokszorosítható igazság halott. Nem élet.
Ezért lehet polcra tenni.
Az Igazság pedig örökké él.

A kisbetűs igazságot birtokolni tudjuk,
az Igazság azonban birtokol bennünket!
És hódolatra készíttet minket.

Ha az Igazságot keresed,
kezdjed élni teljességgel és most,
mert az igazság, amely nem élet, az semmi.

Azt gondoltam Istent is megmutathatom
hathatós bizonyítékokkal és érvekkel,
logikával és szép gondolatokkal,
de az igazság, amely nem élet, az semmi.

Bizonyítékokat kérsz ahhoz, hogy higgyél?
De a hit nem építhető pusztán érvekre.
Az egyetlen bizonyíték a saját tapasztalatod.
Mert az a hit, amely nem élet, az semmi.

Azt hiszed az érvelés elvezethet a bizonyosságra? Nem!
A bizonyosság az életből jön, mert az igazság élő.
Aktív, lüktető, pulzáló élet, áradó és örökké új.
Mert az igazság, amely nem élet, az semmi.

Mi persze szeretnénk megkapni a kész hitet,
mely magától értetődő, világos, tiszta és könnyen birtokolható.
Melyben nincs helye kétségeknak, és mentes a kérdőjelektől.
De a hit, amely nem élet, az semmi.

Mi érvekkel szeretnénk bizonyítani Isten létét.
Mi szavakkal szeretnénk bizonyítani Isten létét.
Mi szeretnénk bizonyítani Isten létét az ész érveivel.
Vigyázat azonban, mert Isten nem egy beszéd végén található.

Olyan Istent szeretnénk, akiben a magunk módján
biztosak lehetünk.
Ezért olyan Istent akarunk, akit őrizhetünk,
és bezárhatunk a Tabernákulumba.
De egy körülhatárolt Isten csak egy halott bálvány lenne.

Érvelünk, magyarázkodunk,
kétely nélküli, ragyogó, tiszta bizonyítékokat hozunk,
hogy hitünket minden sérülés ellen biztosítsuk.
De a hit, amely nem élet, az semmi.

Szeretnél hinni?
A hit útját nap mint nap kell keresni!
Az igazság útját nap mint nap kell kikövezni!
Kezdjél szeretni!

Mert életedben a szeretet az út Istenhez.
A szeretet fog Isten útjára vezetni.
Mert a hit, amely nem szeretet, az semmi.
Mert az igazság, amely nem szeretet, az semmi.

/Fordította: Hermann Judit/

Kezemben az Egyházforum legutolsó számával (2002/3) nézem a 32. oldalon induló cikket, amely a püspökszentlászlói kápolnaszentelésről szól. A hely számomra is kedves, a szervező jezsuita atyával, P. Vác Jenővel együtt. Nézem a fotókat és az aláírásokat s egy komoly tévedést vettem észre: a 32. oldalon lévő pap fényképe alatt áll: „Vác Jenő SJ - Isten temploma”. Ezeket a képeket a neten már láttam színesben is, s ott is az áll e kép mellett, ahogy valóban történt: P. Nemes Ödön SJ tartományfőnök-helyettes áll a mikrofonnál. Kérem, korrigálják ezt a képaláírást! Eztán megnéztem honlapjukat is, ahol éppen erről a számról van szó, bemutatás. Az „Aki üzen:.....” című rovatnál a honlapon az áll: Nyíri Tamás. Nézem a lapban: „Aki üzen: Bőjte Csaba” – Talán majd egyszer hableányt tetoválok a mellemre c. írásában beszámol dévai árvagyerekeivel töltött táborozásáról. Biztos, hogy róla van szó s nem a teológus Nyíri Tamásról. Ne vegyék rossz néven észrevételemet, de bizonyára nem mindegy, kinek a neve áll egy fotó mellett vagy egy cikk felett.

Medgyessy Emmánuel OSB, Tihany

Elnézést kérünk a bakikért. Az első egyértelműen a szerkesztők hibája, a második bizonyára a honlap-újítóé, aki elfelejtette a fejléceket kicserélni. Köszönjük Emmánuel atya kiigazításait.

(A szerk.)

M. (EF. 2002/1) és Cs. (EF. 2002/3) plébános uraknak

Főtisztelendő Plébános Urak!

Sajnos meg kell, hogy mondjam nem értem Önöket. Miért sértés az, ha egy római katolikus papnak azt mondják, hogy Ők az Üdvözítőnk papjai és semmi más. Tökéletesen tisztán tudom, hogy templomainkat fűteni és világítani kell, a civil alkalmazottakat fizetni, és ez sok pénzbe kerül, de ha csak ezzel törődnénk, lelkünk üdvössége veszélybe kerülne. Itt tévedett az előző kormány. Úgy hitte, hogy látvánnyal és pénzzel az egyházat meg lehet vásárolni. Így mondja az Üdvözítő: „Nem, aki azt mondja, hogy Uram, Uram, hanem aki cselekszi Atyám akarátát, az kerül be a mennyek országába”.

Nem kisebb szaktekintély, mint Karl Rahner jezsuita hittudós alkotta meg az anonim keresztény fogalmát, amely szerint, aki a krisztusi elvek szerint él, és segít az elesetteken, az üdvözül világnézetétől teljesen függetlenül.

Remélem, nem veszik kitanításnak, ha Szent Pál szavait idézem: „Lélek szerint éljétek, s majd akkor nem teljesítitek a test kívánságait.... Ki szakíthat el bennünket Krisztus szeretetétől? Nyomor vagy szükség?... De mindezeket diadalmaskodunk álta-
la, aki szeret minket”.

Egy olvasó

Szomorúan is megrendülten olvastam a nők pappászentelésének lehetőségéről szóló cikket. Szentatyánknak egészen más a véleménye. Akik ez ellen tesznek, nem mártírok, hanem engedetlenek. Különösen szíven ütött a cikk gunyoros hangja. Hála Istennek az elmúlt évtizedekben milliók tettek tanúságot Szent Péter

utóda mellett. Első gondolatom az volt, a cikk miatt lemondok a lapot. Csupán az vigasztalt, hogy a szerkesztőség nem mindenben ért egyet a cikkírókkal. Örülnek, ha többet hasonló cikk nem jelenne meg.

M.E. plébános

Tegnap hétfőn megérkezett az Egyházforum. Örültem neki. Tartalma most is kitűnő. Másol nem olvasható témák is előkerülnek. Ez kell, ezért vagyunk Fórum!

Az első cikkek a Földről szólnak, fontosakká váltak a XXI. századra. Kár, hogy lassan halad előre a reform. Most Johannesburg semmivel sem eredményesebb, mint 10 évvel ezelőtt Rio. Nagy felelősség az USA-é.

A család gondjairól is szükséges az emberek lelkiismeretét ébren tartani.

Várszegi az egyház lényegére tapint: a megosztott egyház mindenkinél mutatja, hogy még ők se tudnak egymás közt megegyezni. Hát akkor hogyan tudnának a népek és különböző gazdasági rendszerek? Az egyház a világban nem lehet hiteles, őszinte és alázatos ökumenizmus közlekedés nélkül.

A nők papságát a szívem mélyén támogatom. Jézus a kora patriarchalizmus szellemében cselekedett, és ezt 20. évszázad után is kötelezőnek tartja a régmúlthoz merevedett egyházvezetés. Ez valamiképpen az érdekük és becsomagolják, beöltöztetik Jézus rendelkezésébe. Ez ugyebár a XXI. században már sok!

Az emberi test értékéről sokat kellene beszélni és írni. Iskolákban, pl. erkölcsstan órákon nagyobb fiúknak és lányoknak. Nekünk... a szerzetesgimnáziumban nem szóltak erről. De hát nekünk az egész élet értékrendjében kellene szemlélnünk, elhelyezkednünk.

Horváth Zoltán katolikus egyházi kritikája nagyszerű. Azon kevesek egyike, aki ilyet tesz. Ha a híveket buzdítjuk lelkiismeretvizsgálatra, azaz önkritikára, akkor az egyháziak se söpörjék hibáikat a szőnyeg alá.

Szenzáció! Az, hogy bárki Rád gondolt ama fontos politikai posztra és ajánlott Medgyessynek, nagy elismerést jelent. A legmelegebben gratulálok! Gyulaytól mást vártam volna. Pápaikat nem csodálom. Előttük csak egy cél van, hogy saját peccsenyőjüket süttö-
gessék. De majd meglátjuk. Sajnálom volna az Egyházforum megszűnését, de felette tapsoltam volna a kinevezésedhez. Ezek a püspökök úgy gondolom, tudják, hogy Wildmann János államtitkár belső dolgainkat is jól ismeri, ezért jobb, ha nem ő lesz. Igen, ott sok minden van a szőnyeg alatt.

További jó munkát!

Egy főiskolai szerzetes tanár

Éppen reklamálni akartam Önnél, hogy 2002. 6. 20-án kelt lapján kijelölte számomra az Egyházforum idei előfizetéséért a 3 intenciót, amit visszajelzem, hogy átvettem, de a folyóirat nem jött. Míg tegnap végre megkaptam a 2002/3 számot. Kérem szíveskedjék intézkedni, hogy az előző kettőt is pótolják, számot tartok érdekes információjukra több vonatkozásban is, amelyről nincs másfelől tájékoztatás.

H. plébános

Tisztelt olvasóink!

Mindazok, akiknek lehetőségük van lapunkat „reklámozni”, kérjük, írjanak alapítványunk címére (7635 Pécs, Sólóym dűlő 13.), hogy el tudjuk küldeni részükre a folyóiratunkat bemutató plakátokat és szórólapokat!

Segítségüket köszönjük!

Az ÚJ PÜNKÖSD kiadványai

19. szám 2001. június

Zebegényben a Mária-hegyi harangszó minden délután ½ 5-kor emlékeztet Trianonra.

20. szám 2001. szeptember

Az Ostpolitik VI. Pál és Mindszenty József viszonyában. Emlékezés a bíborosnak hazájából való száműzetése 30. évfordulóján.

21. szám 2001. november

A magyar lelkipásztorkodás elmaradottsága.

22. szám 2002. február

Az Európai Unió – keresztény szemléletben.

23. szám 2002. május

„Megváltásunk műve folytatódik” – A liturgia központisége.

24. szám 2002. szeptember

Globalizmus – Az Egyház Társadalmi Tanítása.

Az ÚJ PÜNKÖSD nem üzleti vállalkozás. A kiadványt mindenki megkaphatja, aki címe beküldésével kéri.
Mihályi Gilbert O. Praem., Reile G. u. 8. 3/8., 6000-Kecskemét

Az ÚJ PÜNKÖSD PÁLYÁZATA: A KATOLIKUS EGYHÁZ TÁRSADALMI TANÍTÁSÁNAK EMBERESZMÉNYE

Gimnáziumok két felső osztályosai,
főiskolások és egyetemisták részére

Beküldés legalább 5 oldalon 2002.

Karácsonyig

A pályázaton ne legyen név jelezve, legyen
mellékelve borítékban.

1. díj: - 200. 000 Ft

2. díj: - 100. 000 Ft

3. díj: - 50. 000 - 50. 000 Ft

Dr. Mihályi Gilbert
Reile G. u. 8. 3/8.
6000 Kecskemét

TISZTELT OLVASÓINK!

A megújult Egyházforum igyekszik minél színvonalasabb írásokkal jelentkezni számról-számr. gondolkodtatni, tájékoztatni, „felrázni” próbál. A magunk elé tűzött feladatok megoldásához – mint minden más lapnak –, nekünk is szükségünk van anyagi támogatásra. Szívesen fogadjuk szponzorok jelentkezését, akik adományukért cserébe, az Egyházforum eddig megjelent könyveiből választhatnak ajándékkönyvet. Hirdetések megjelentetésére is lehetőségünk van, melyek a hátsó borító két oldalán kapnak helyet. Az egy megjelenésre vonatkozó hirdetési áraink a következők:

Egész oldal:	70 000+Áfa (87 500 Ft)
Fél oldal:	35 000+Áfa (43 750 Ft)
Negyed oldal:	20 000+Áfa (25 000 Ft)
Nyolcad oldal:	12 000+Áfa (15 000 Ft)
Tizenhatod oldal:	7 000+Áfa (8 750 Ft)

Amennyiben valaki hat alkalommal rendeli meg
a hirdetést, csak ötnck az árát kell fizetnie!

Egyházforum hirdetésszervezés – a Szerkesztőség
címén

A Halálközeli Állapotokat Kutató Nemzetközi Szövetség Budapesti Szervezete tanfolyamot indít:

A klinikai halálesetek és a különleges tudatállapotok elemzése a tudományok, a vallások, a spiritualitás, a tanatológia és az IANDS kutatásai alapján címmel

Az öt előadás időpontja: 2002.10.12, 11.09, 12.14, 2003.01.11 és 01.25. 10-18 óráig
Részvételi díj: 15.000 Ft. (SZJA-ból leírható). Egészségügyi szakdolgozók részére **kreditpontos**.

Témakörök (az 5 szombatra elosztva):

A halálközeli élmények (HKÉ) jellemzői, orvosi-pszichológiai háttérmagyarázatai, téves közhelyek. Részletes differenciál diagnózis: mi *nem* a HKÉ?

A HKÉ-kutatók koncepciói, esetek, irányzatok. Az esetek hatása a megelő és a kívül-állók világképére ill. élelvitelére. Bevezetés a tudatállapot-kutatás és a tudomány új „világ” koncepcióiba. A védák és a tibeti bölcsesetek a tudatról: tibeti gyakorlatok a tudat és a test szétválasztására.

Tudateserék, többszemélyűség, spontán testelhagyások, a transzállapotok és a sámánok „utazásai” – összevetése a KH esetekkel. A jelenségek összevetése egyéb pszichés jelenségekkel. Számos videó és esetismertetés.

A transzperszonális pszichológia. HKÉ mint spirituális élmény. IQ vagy spirituális Q?

A vallások és a spirituális tanok a tudat test nélküli továbbéléséről. A misztikusok megélései és a HKÉ párhuzamai. Újdonság a Vatikánból: „a szellemi elem azonnali továbbéléséről”. A szellem/lélek szavak összemosása a magyar nyelvben.

A HKÉ utóhatásai és kezelésük. A kérdés módszerei. A rokonok magatartása. Különleges HKÉ esetek; vakok és gyermekek megélései és azok törvényszerűségei.

A HKÉ és a tanatológiai/hospice tapasztalatok kapcsolódása.

Ismeretések az IANDS nagyszámú résztanulmányából.

Minden alkalommal **beszélgetés HKÉ-t megélőkkel**.

A tanfolyam után **vizsga** tehető

Előadók: Orosz Katalin, Dr. Süle F., prof. Szathmári S., Szathmári B., Dr. Szász Ilma, hospice kutatók, mentősök, lelkesegély szolgálat, fizikus, parakutató.

Érdeklődni lehet, egyben az előadások helyszíne: 1053 Budapest, Ferenciek tere 4. tel/fax: (06-1) 31-73-551, e-mail: iands-budapestmail.datanet.hu

GLOBAL-NET 2000

WEBLAP TERVEZÉS, KIVITELEZÉS

DOMAINNÉV REGISZTRÁLÁS

GRAFIKAI MUNKÁK, CD-ROM KÉSZÍTÉS

ADATBÁZIS TERVEZÉS, PROGRAMOZÁS

TEL.: 62/557-990

TEL/FAX: 62/557-991

E-MAIL:

SZEGED@GLOBALNET2000.HU

WWW.GLOBALNET2000.HU

A kelet-európai **Pasztorálteológusok Hálózata** és a **Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Vallástudományi Központja** szimpóziumot rendez

Az európai integráció keresztény szemmel címmel

A programból:

Thomas Eggensperger OP, az **ESPACE** igazgatója (Brüsszel): A közjó a jövő Európájának elve
Karl-Josef Rauher érsek, apostoli nuncius: Európa 40 évvel a zsinat után

Schanda Balázs: Az EU-hoz csatlakozó országok helyzete állam- és egyházi jogi szempontból

Máté-Tóth András: Az EU-bővítés vallásos és katolikus-egyházi megközelítése

Wildmann János: Az integráció és az egyház: kihívás és esély

Országjelentések (magyar, cseh, lengyel, ukrán)

Az előadások és megbeszélések **nyilvánosak**, jelentkezés nem szükséges.

A szimpózium nyelve **német** (tolmácsolás szükség szerint).

A szimpózium helye: Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 7624 Pécs, Ifjúság u. 6.

Idéje: 2002. november 20-21.

Érdeklődni: az Egyházforum szerkesztőségének címén.

Folyóiratunk megjelenését támogatta a

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUM

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alapprogram